

קבוצת אפרים

שנה ה'

קובץ מחי תורה בענין הלכה ברוש
ואגדה מרבני נחבמי ומנוטמאסא מפרנטי
לשאלות המנסרות בעולם היהודי.

ופיע פעם אחת בחודש

על ידי העורך

אפרים לאנדא

בבאקארעסט

בעל מחבר ספרי אוצר התורה קמא ותנינא

מתורגל לשנה מאה לעי

למחברים השולחים ספרותם אדפיס מודעה פעם אחת עבותם.

KWITZEI EFRAIM

REVISTA LUNARĂ TALMUDICĂ-ȘTIINȚIFICĂ

DIRECTOR:

Rabin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL ANUAL

LEI 100—

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA:

BUCUREȘTI, STR. TRAIAN, 24.

SEINI, (România.)

TIPOGRAFIA JACOB WIDER

מכתבים קדושים מעותקים אות באות מבי"ק של מרן הכע"ט
 והרב המנוח דה"ק ר' נחמן מברסלב זצ"ל
 ותלמידהם נעתק וי"ל ע"י הדי"ק משהל מרגליות והדי"ק אלמור מברייער

להשיג

A. BIERBREIER, CERNAUTI, str. Franzos No 14.

רשימת ספרים חדשה

המכילה לערך 3000 ספרים חדשים בכל מקצועות התורה והחכמה
 ספרי חנוך ולמוד, חכמה והשכלה וכו', אשלח לכל דורש
 עבור 25 ל"י מראות הפנים במקת.

Daniel Sternfeld, CERNAUTI Bucovina (Romania).

אפריון ירחון לדרוש ולכל עניני ישראל סבא מחיר החתימה שני
 דולר לשנה באירופא עשרה דולר ארסא להשיגו.
 S. A. JONKERS N. Y. 602 Flagg Bldg. Aprjon Room

ספר משנת יעב"י ובגו שלשה ספרים נפחתים ספר ראשון כולל
 בדיית דאגרת ינוס ספר שני כולל חיות
 הש"ס ספר שלישי כולל סודות מראות הרע"י עקב וכו' ערך חבתי

מענדליסאן אבד"ק ניוארק להשיג
 Rabbi I. Mendelson 27. Ayon. str. NEW YORK N. J. (America)

ספר לב יוסף כולל שני חלקים חלק ראשון מערכות אלהות וכו'
 על איזה מס' ופנפולים לשבת הגדול וחלק שני
 דרשות לשבתות אמונתם לפי דעת העת והזמן מאת הרב יוסף יצחק
 רב באטלאנמא

Rabbi I. Geffen 283 E. Hunter str. ATLANTA Ga. U. S. A.

א

ישוב קושית הב"ח על הרמ"א.

המחבר ביו"ד סי' רל"ב סעי' י"ב כתב נדרי אונסין כצד הדירו
חבירו שיאכל אצלו וחלה או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו נדרי
אונסין והמקור הוא משנה בנדרים כ"ז. משמע אעפ"י שלא התנה
בשעת הנדר על כל אונס שיוולד אמרינן דאונס כה"ג לא נדר וזה
פשוט ודלא כנראה מתשובת מבי"ט ח"א סי' נ"א ועיין בש"ך בס"ק
כ"א וכתב שם הרמ"א בהנהגה וז"ל ואם אירע לו אונס והיה אפשר
לסלקו ע"י ממון הרבה מיקרי אונס והוא מתשובת הריב"ש בסי' קפ"ו
ובאותו בסי' תרנ"ז כתב על הא דפסק שם המחבר שאם היה שני
אתרוגים אחד מהודר מחבירו יקח ההדור אם אין מייקרים אותו
יותר משליש מלגיו בדמי חבירו והמקור הוא מרש"י בגמרא ב"ק ט'
ובהנהגה כתב הרמ"א שם שמי שאין לו אתרוג או שאר מצוה עוברת
אין צריך לבזבו עליה הן רב וכמו שאמרו המבזבז אל יבזבו יותר
מחומש ואפילו במצוה עוברת אל יבזבו ממון הרבה והבי' זאת בשם
הרא"ש ורבינו ירוחם נ"י ח"ב ודוקא מצות עשה אבל מצות לא תעשה
יתן כל ממנו קודם שיעבור (רשב"א וראב"ד) וע"ז תמה הב"ח בטור
יו"ד בס"ס רל"ב הא"ך כתב שאם היה באפשר. לסלק האונס בממון
הרבה מיקרי אונס הלא הוא עובר על הלאו דלא יחל דברו ובלאו
כתב הרמ"א בפירוש שיתן כל ממנו קודם שיעבור ע"ש והט"ז ביו"ד
בסי' הנ"ל בס"ק י"ז תירץ קושית הב"ח מטעם דהבא באונס ממון
לא עבר כלל משום דאמרינן דעל דעת זה לא נשבע כלל שיבזבו ממון
הרבה והרי חלה בנו והועיל כאן וזה ודאי דלא מועיל לבטל שום ל"ת
בשביל חלה בנו ודברי הט"ז אלו מבוארין ע"י מה שכתב מרן הב"י
בטור יו"ד בזה הסימן בסופו וז"ל נדרי אונסין כיצד כגון שזימן ראובן
לשמעון והדירו אם לא יאכל עמו ואירעו אונס כגון שחלה הוא או
חלה בנו או אונס אחר לא נאסר וכן כל כיוצא בזה והמקור הוא

בגדרים כ"ז במשנה ושם אימרו דעכבו נהר הוי אונס ורבינו ירוחם
בני"ד בחי"ג פי' שגדל הנהר ממי שלגים דאונסא דלא שכיח היא
דאי הוי דבר מצוי הוי לו לאסוקי אדעתא ולא תניה ואם לא התנה הוי
בכלל הגדר ואעפ"י שכל אלו הגדרים אין צריכין תתרה אסור לידור
בהם אם לא שרוצה לקיים דבריו.

וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד ה"ד מגדרים וז"ל ומנין שאפילו ארבעה
מיני גדרים אלו שהם מותרין שאסור לו לאדם להיות נודר בהם
על מנת לבטלן ת"ל לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין עכ"ל. וכ"כ
הרא"ש בפ"ד גדרים והסמ"ג דמל"ת רמ"ב והוא מהירושלמי פ"ב ה"א
מגדרים תני דבי רב מנין לגדרים שהם מותרין לך מן השמים ובני
אדם נוהגין בהם איסור שלא תהא נודר ומבטל ת"ל לא יחל דברו
לא יעשה דבריו חולין ע"ש ומשמע מדברי מרן הב"י ז"ל דדוקא
באונס דלא הוי לו לאסוקי אדעתא או מיקרי אונס אבל בדבר דהוי
לו לאסוקי אדעתא ולא התנה הרי הוא בכלל הגדר. וזהו שכתב הט"ז
דעל דעת זה לא נשבע פי' דלא הוי לו לאסוקי אדעתא והש"ך בס"ק
כ"ג כתב דהרמ"א איירי שהענין מוכח או שאומדין הדברים שלא
היה רצונו מתחילה על כך שיתן ממון הרבה כזה לקיים שבועתו וכן
כתב בפסקי מהרא"י בסימן רנ"ד וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן תשע"א
והביא רא"י מהגמרא גיטין ל. אטו תרקבי דדינרי בעי למיתב וכו'
וכן מבואר בריב"ש סי' שע"ז ובוה נסתלקה תמיהת הב"ח על הרמ"א
כ"כ הרבה פוסקים מהרש"ק סי' קצ"ז מהשד"ם חיו"ד סי' ק"ט ומהר"ש
הלוי חיו"ד סי' א' וסי' ע"ד בשם הרשב"ם והרד"ק בית י"ז ובתשובות
זרע אברהם חיו"ד סי' ט' ע"ש היטב והב"ש באה"ע בס"י ג' ס"ק ו'
ברר את הענין באריכות ומסיק כמ"ש הט"ז והש"ך ובחזו"מ בס"י ע"ג
בס"ק כ' כתב שם הש"ך על תשובות הרשב"א דפסק דאין רשאי
לעבור על צוואת האדון דמיירי נמי דאומדין הדברים שלא נשבע על
דבר כן דאל"כ אונס ממון לא מהני ובמ"ל בפ"ג ה"א משבועות כתב

שם דדוקא דאונס ממון הוא על אותו דבר שנשבע עליו כגון שעכבו גהר צריך לפזר עליו ממון הרבה לעבור בו בזה הוי אונס אבל אם האונס ממון היה על ענין אחר וממנו נמשך לעבור על השבועה לא מיקרי אונס ממון כלל ובשעה"מ בפ"ז מהא"ב ה"ח בקונטרס אאחע"א בסופו ביאר את הענין ג"כ כמ"ש הפוסקים וכולם כמעט קאים בחד ענין דלא עלה על דעתו לבזבו ממון הרבה ולכן מיקרי אונס ובוה תירצו את קושית הב"ח על הרמ"א.

ולענ"ד נראה לתרץ קושית הב"ח על הרמ"א באופן אחר המחבר כתב ביו"ד בסי' רל"ו סע"ה אמר שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בליל פסח שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח לוקה ואוכל מצה בליל פסח שבועה שלא אשב בצל אסור לישוב בצל סוכה שבועה שלא אשב בצל הסוכה לוקה וישב בצל סוכה, וכתב שם הרמ"א בהגה והא דשבועות חלין על דבר מצוה בכלל היינו דוקא במצות עשה אבל במצות ל"ת לאוהביא זאת בשם מהר"ם מפדוואה סי' ע"ד ובי"ש בשם הריב"ש בתשובה בסי' צ"ה והרי"ף ותוספות בשבועות כ"ד. בשם ר"י ע"ש וכתב הש"ך בס"ק ט"ו וז"ל לכאורה משמע מלשון זה שהכל תלוי במצות עשה ול"ת וא"א לאמר כן וגם בהריב"ש ומהר"ם פדוואה אינו מוכח כן אלא שכתבו דבקום ועשה אינה חלה כגון שנשבע לאכול גבילות ושחוטות אינה חלה השבועה שאין אומרים לו לאדם עמוד וחטא כדי לקיים שבועתיך אבל בשב"א וז"ל נמי אל"ת בכלל וכן פסק הרמב"ם בפ"ה הי" מה"ש וז"ל שבועה שלא אוכל תמרים ונו"ט ואכל כזית נבילה וטריפה חייב אף משום שבועת ביטוי שהרי כלל דברים האסורים עם דברים המותרים וכ"כ הטור בסי' רל"ח המקור הוא בגמרא שבועות כ"ג: ע"ש והנה דברי הש"ך הם מבוארים בטור יו"ד בסי' רל"ו בסופו שכתב שם נשבע לבטל את המצוה כגון שלא יאכל מצה או שלא ישב בסוכה סתם חלה השבועה וצריכה לקיימה אבל אם נשבע לבטל את המצוה בפירוש פי' שאם נשבע

שלא יאכל מצה בליל פסח או שלא ישב בצל סוכת מצוה אז לוקה ואין השבועה חלה לבטל את המצוה עכ"ל וכתב שם הב"י שהמקור הוא בירושלמי והוא בפ"ג ה"ד משבועות וכתב הר"ן שיש מי שדוחה ירושלמי זה מהלכה משום דמשמע לו דפליג בגמרא דידן אבל לא נראה כן וקיים דאתי שפיר כגמרא דידן וראוי לסמוך על הירושלמי וכדעת הפוסקים שכתבוהו עכ"ל.

והב"י לא הביא מי הוא הפוסק שרצה לדחות את הירושלמי מהלכה וכן את הפלוגתא עם הגמרא הבבלי וצ"ל הנה בעל המאור בשבועות בפ"ג כתב זה שהירושלמי והבבלי חולקים והטעם כתב שם כיון שלפ"ד הירושלמי חל השבועה בכלל היינו שאם נשבע שלא יאכל מצה סתם אסור לו לאכול מצה בליל פסח משום דשבועה חל בכלל ובגמרא בבבלי דף כ"ג ע"ב אמרינן שאם נשבע שלא לאכול סתם היינו דברים האסורים עם דברים המותרים ואכל גבילות או טריפות חייב משמע שהשבועה אינה חלה בכלל זה הוא דברי בעל המאור ע"ש, ולענ"ד לבד שאין שום פוסק סובר הכי כבעל המאור איני מבין דבריו משום שלפ"ד בעל המאור הלא הירושלמי בעצמו סותרין זא"ז כי מצינו בהלכה זו וז"ל א"ר יהודה וגשמע מינה פ"י מהא דאמרינן דבכולל חל השבועה לבטל את המצוה היה לפניו תשעה זיתים שחוטות וזית אחד גבילה וגשבע שיאכל עשרה זיתים אלו פטור עכ"ל ע"ש והנה לכאורה דברי הירושלמי סותרים זא"ז משום דאחרי שאמר דבכולל חלה שבועה על איסורין א"כ אמאי פטור כאן על הזית בגבילה והלא מינו דחיילא שבועה על הזיתים דשחומה ממילא צריכה לחול נמי על זית דגבילה אלא ע"כ אנו צריכין לאמר הרמב"ן במלחמות שהירושלמי בעצמו מחלק בין ביטול מצוה בשוא"ת ולפי"ז ניחא סוגית הירושלמי דביטול אכילת מצה חל בכלל השבועה משום דביטולה היא בשוא"ת אבל הגבילה הביטולה היא בקום ועשה אין השבועה חלה לעולם אף בכלל והטעם הוא כמ"ש הב"י בשם הרמב"ן

שאינן אומרים לו לאדם עמוד וחטא כדי לקיים שבועתך ובמילא נתברר שגם נמרא דידן לא פלוג על הירושלמי וכמו שהביא הש"ך והן דברי התוספות בשם ר"י בשבועות כ"ד. והרמב"ן והר"ן סוברים ג"כ רק שהם תפסו הלשון שוא"ת וקום עשה על המצות ור"י תפס הלשון בשבועה וכן מצאתי שהרלב"ח בסי' ק"נ השווה דעת הר"י עם הרמב"ן והר"ן ע"ש.

והמשפטי שמואל כתב בסי' ק"י שדברי הר"י הן הפך מדברי הר"ן משום שהוא מפרש את דברי התוספות בשם ר"י שוא"ת כגון שנשבע שלא לעשות מצוה דלקיים השבועה הוי שבוא"ת ולקיים המצוה קום ועשה בהא ודאי לא חיילא שבועה אבל הנשבע לאכול דבר האיסור דלקיים המצוה הוי שוא"ת ולקיים השבועה הוי קום ועשה בהא ודאי חיילה השבועה דהא קום ועשה היא עיקר בין בעשיית המצות בין בקיום השבועה ודבריו אינם מובנים לי דאיך אפשר לפרש כן את דברי הר"י משום דאמרין שם בגמרא בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה ופשוטה בשלמא שלא לאכול משכחת לה אלא לאכול היכי משכחת לה ולפי דברי הר"י כמו שמפרש המשפטי שמואל הא אפילו הן משכחת לה דחיילה שבועה והטעם הוא דכיון דקיום שבועה הוי קום ועשה וקיום המצוה הוי שב ווא"ת ועוד האיך הוא מתרץ את דברי הירושלמי שאומר שבועה שלא אוכל מצה חייל עליו שבועה והלא שם בקיום השבועה הוא שוא"ת וקיום המצוה בקום ועשה ועוד ממה שכתבו התוספות בשם ר"י לא מוכח כלל כדברי משפטי שמואל והטעם משום שכתבו שם שבועה שאכל ולא אוכל אבל התם בנשבע שלא לאכול ואכל דהוי בקום ועשה ודאי חיילה ולפי דברי המשפטי שמואל הוי איפכא דשבועה שאוכל ולא אכל חיילא ושבועה שלא אעשה מצוה זו בכלל לא חיילה ועיין בכנה"ג שכתב ג"כ שדברי המשפטי שמואל אינם מובנים ע"ש היטב והנה לפ"מ שביארנו אנו למודים שנ"מ גדולה בין ביטול המצוה בשוא"ת

שאו חיילה השבועה בכולל אבל ביטול המצוה בקום ועשה אינה חיילה השבועה.

והשתא יבואר דברי הרמ"א ז"ל כיון שהביא בהנהגה בסי' רל"ו דהא דשבועות חלין על דבר מצוה בכולל דוקא במ"ע אבל בל"ת לא בשם התוספות בשם ר"י משמע שהרמ"א בעצמו סובר הנימ בין ביטול המצוה בשוא"ת לבין ביטול המצוה בקום ועשה והנהגה כשבא לבטל מ"ע הוא בשוא"ת משום שאינו ניכר שעובר על העשה בביטולה אבל כשבא לעבור על מל"ת הרי ביטולה בקום ועשה אבל אם נמצא מל"ת שביטולה היא ג"כ כמו מ"ע דהיינו בשבוא"ת בודאי אנו אומרים שביטולה בשוא"ת עדיף והנהגה מהו הלאו באונס שיכול לסלוק בממון הרבה הל"ת התם היא לא יחל דברו ואם יבטל אותה יהיה הביטול שלה בשוא"ת ולכן כתב שמיקרי אונס ומתירצת קושית הב"ח שתמה הלא בעצמו כתב הרמ"א באו"ח בסי' תרנ"ו אבל על ל"ת יפזר כל ממנו קודם שיעבור מפני שאם יעבור על מצות ל"ת צריך להיות בקום ועשה ולכן כתב שיפזר כל ממנו אבל הכא באונס ממון שיכול לסלוק הוי ביטולה של הל"ת בשוא"ת והוא כמו שמבטל מ"ע ולכן אין צריך לפזר ממון הרבה ודברי הרמ"א ז"ל הן שרירין וקיימין כן נלעג"ד.

הרב ישעי' יוסף מארגנאלין החופ"ה נויארק

רב ואב"ד לחברה תפארת ישעיהו בניארק

מחבר ספר דרושי מהרש"ם הלכה אגדה וש"ת.

ב

בסי' ס"ו חוברת סיון כתיב ונגלגלת שנחבסה היינו נלגלת שנקבה באין להם חסרון ולהדיא מפרש כן הגרע"א (לא כמו שכתב שם פעמים הגר"א) עכ"ל ודבריו אין להם שחר והבנה א"כ כל דברי ב"י וש"ך בנקבים שאין בהם חסרון בנגלגלת בטלים ומבוטלים ואשתמיט להו ש"ס ערוך הא דנגלגלת שנחבסה, אתמהה, והגרע"א שמובא במאמר אומר וז"ל אם נטריף בנגלגלת נקבים שאין בהם חסרון ע"כ

מדין גתבסה היא עכ"ל הנרע"א אות באות, רק אם נטריף, אבל אם לא נטריף נקבים שאב"ח בגלגלת כמש"כ הב"י בדעת הטור וכ"פ בש"ע אזנחבסה לחוד (טרפה) ונקבים שאין בהם חסרון לחוד (כשרה) כל עין רואה תראה כי זו כונת הב"י באמרו שפס ל דנקבים שאב"ח לא הוזכר בש"ס בגלגלת, פשוטו כמשמעו.

אברהם דימאנש אבד"ה יורבורג.

ג

(א) בסי' ו' חוברת א' כתב ידידי החריף כ' חיים דוד נ"י בשם אביו הגה"צ שניט"א דר"ש ס' ל פודין קדשים להאכילם לכלבים כמ"ש במשנה דמע"ש פ"ג מ"א ומישב בזה קו' הנתי מחטאת ששחטה לשם ע"ז, דבריו ליתא דדוקא בקדשי בה"ב דמדרבנן היא דאין פודין להאכילם לכלבים בזה ס' לר"ש דפודין אף לכלבים אבל בקדוה"ג אף ר"ש מודה דאין פודין להאכילם לכלבים וכ"כ בשו"ת בי"צ יו"ד ח"ב סי' קי"ח או"ז ע"ש, וא"כ נדחו כל דבריו שם. (ב) שם בסי' ט' הביא קו' על פרש"י ז"ל בחימש פ' אמור שכתב עה"פ ורגמו אותו כל העדה מכאן ששא"כ והעיר דאמאי לא ילפינן מכאן דמהני שליחות, כבר קדמו בזה בגליון הש"ס קידושין מ"א: דציין שם לדברי רש"י הנ"ל וכוונתו בודאי להעיר כנ"ל, אמנם ראיתי בספר חזות קש"ת קידושין שש"ת כתב דבאמת אין כוונתו להקשות על פרש"י ז"ל דניחא ל"י להש"ס להביא ממקרא המוקדם בתורה רק כוונתו להראות דמצינו עוד הפעם בתורה ששא"כ יע"ש.

נפתלי ברזניפעלד, זמונראד.

ד

שפתי ישנים מאא"ז הרב הגאון הגדול החריף ובקי הצדיק המפורסם בדורו בנש"ק כש"ת מו"ה יהודא הלוי זצ"ל פרנקיל מליסא האבד"ק לוטימארסק מחבר ספר "בית יהודה" עה"ת הועתק מכת"י קדשו ע"י נכדו שמעון דן בר"י ז"ל הכ"מ יוסקוביץ מלודז.

ברמב"ם פרק ו' הלכה ז' וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכחו בו' והקשה הכסף משנה בשם הסמ"ק הא רב ור' יוחנן הלכה כר"י ועיין בלחם משנה ונראה לי דהנה יש לומר דבמאי פליגי ר"י עם רב ושמואל ונראה דבהא פליגי דהנה הנמוקי יוסף בסוף פרק הבא על יבמתו הקשה על הא דאמר ר' אלעאי בשם ראב"ש כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע ר' אבא אומר חובה שנאמר אל תוכח לץ קשה על רב ושמואל ותירץ ומחלק בין יחיד לרבים והם חרדים בפרק ד' מל"ת תירץ על פי הא דכתב רבינו דיש לחלק במי שחטא לחברו דבהא מצוה לשתוק אם יודע בו שלא יקבל אלא צריך למחול בלבו וע"ז נאמר אל תוכח לץ אבך הרואה שחברו הולך וחטא או שהולך בדרך לא טובה דהא חייב להוכיח אפילו מאה פעמים עד שיכחו עכ"ל וא"כ יש לומר דר' יוחנן סבר דאין חזק אלא דהפסוק איירי בכל מיני הוכחה וא"כ קשה קושי' הנמוקי יוסף הנ"ל אלא ודאי דדין הוא עד נזיפה וא"כ ע"כ ר' יוחנן לא סבר כר' אבא דהא קשה על יהונתן וא"כ צ"ל משום חביבותא דדוד הוכיח עד הרואה ואי הוי סבר כר' אבא קשה וכי עשה יהונתן מחמת חביבותא מה שהוא חובה לו א"ו דר' יוחנן סבר כר' אלעאי דליבא רק משום מצוה אבל רב ושמואל סברי כר' אבא וא"כ ליכא למימר מטעם חביבותא אלא ודאי כמשמעו עשה יהונתן כדיון, והנה הספר יוחסין הובא בשם הראב"ז ז"ל דהלכה כר' אבא משום דהוא דיינא של ארץ ישראל כדאיתא בשביעות ודיינא נחית לעומקא דדינא עכ"ל, וא"כ דלכך לא פסק רבינו ז"ל כר' יוחנן נמצא נשאר רב ושמואל והלכה כרב באיסורא, או יש לומר דגם שמואל ע"כ לא סבר ג"כ כר' אבא הנ"ל כמו שכתבו תוספת לחד תירוץא וא"כ שפיר פסק כרב ודו"ק.

הכותב פי' על הפיוט "לקונה עבדיו בדין לרחם עמו ביום דין" וכתב משום שבימי הדין חפץ הקב"ה להשפיענו חיים ופרנסה לכך קונה אותנו לעבדים והקונה ע"ע כקונה אדון לעצמו עכ"ד, והנה בזה מובן איפוא מה ששאל טורנוסרופוס את ר' עקיבא אם אלקיכם אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסן א"ל כו' (ב"ב ט' א') י"ל שמפני שטורנוס' סבר שיש לנו דין עבדים של הקב"ה כמו שממשיל לנו את המשל להלן למלך ב"ו שכעס על עבדיו כו' ומכיון שאנחנו עבדיו של הקב"ה איכ צריך הוא לפרנס את העניים שלנו כי טוב לו עמך, עמך במאכל עמך במשתה, יעיי, שם כו' מה שענה לו ר"ע שבזמן שאנו עושים רצונו של מקום נקראים אנו בנים ולא עבדים, אולם הרי הוי איפוא שבזמן שאנו עושים רצונו של מקום ושאו נקראים בנים עומדים אנו במדרגה יותר פחותה מבזמן שא"א עושים רש"מ שאז הננו נקראים עבדים.

ולכן נראה לי לפרש את הפיוט הנ"ל בפי' אחר וזהו: "לקונה עבדיו בדין" פי' שביום הדין מתגלה אז כל הפשעים והעונות והחטאים שלנו והמרנו את רצונו, וממילא נתגלה שאנחנו אין עושים רצונו של מקום ונקראים אנו בשביל כך עבדים כי בזמן כו' נקראים עבדים, לרחם עמו ביום דין" פי' ושבשביל שירחם עלינו אנו צריכים שיחשב אותנו לעמו כלשון הפיוט "כי אנו עמך ואתה אלוקינו".
שמואל ברוך בהרמ"י שולמאן, ירושלים.

ישראל בעש"ט

חזיון הסטורי בחמש מערכות

מאת הרב דר' יהודה ליב לנדא יוהניסבורג.

נאמנה מאד עדותו של הרב המחבר הנכבד בפתח דבריו, כי תכלית החזיון אינה להיות מקור הסטורי ולתת דעה מוחלטת בנוגע לתכונת רוחם של האנשים המוצגים לעיני הקהל — הנפשות משמשות רק כלי מבטא להעיר על ידן דעות המבצבצות מתוך

התקופה ההוא של דברי ימי חיינו, בפרט במדינת פולין, דעות אשר לא בטלו עדין ואשר צורתן לא נפסלה במשך כל הדורות. אשר עברו משעת ההתנגשות ההיא, אף-על-פי שסדרי חיינו בכל ארצות ההשכלה השתנו הרבה, ואפילו המתנגדים היותר קשים אינם יכולים להכחיש שהרבה מן הדעות הן נתנלמו ונצטירו בהמאמרים והפתגמים השנונים אשר נמסרו בשם הבעלש"ט לתלמידיו דור אחר דור."

בהשקפה עפה עברתי על פני הספר, אשר כלז אומר כבוד למחברו, ערוך ומסודר בטוב טעם ודעת, בסגנון נאה ויפה להלל את רבי ישראל בעש"ט, אשר משך אחריו נפשות אלפים ורבבות מישראל המקדישים והמעריצים את הלכות דרכו בקודש, הוא היה איש מצוין ברוח-דמיונו הכביר ותכונתו המוסרית, מתנהג בחסידות ופרישות, וישם את כל מעינו בתורת הקבלה המעשית, לשבור את צמאוננו בסתרי פליאות הרוחניות שבהבריאה.

טהורים אמרי גועם של הבעש"ט, להבין סוד שיח חכמי המשנה: "שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחי מתים", השלשה שאכלו לאו דוקא שלשה בני אדם, כי לא תמיד אנו זוכים להנות מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה, ומה חטאו אלה התמימים והישרים בלבותם דקאתו מורעו דאברהם אבינו ולא הספיקו ללמוד מפני הנזרות והרדיפות שאנו משועבדים להן כל הימים? התחשב להם פתם אשר שורין בועת אפם וברם לבם כזבחי מתים? לא נאמרו הדברים ההם אלא כלפי שלשה כחותיו של האדם, שהחיות תלויה בהם, היינו: הנפש והרוח והנשמה, אשר יונקות את חיותן מן הנפש האלהית המקפת את כל העולם והכוללת כל הברואים ושממנה שופע אור האין-סוף, אורה של תורתנו הקדושה שלשה כחית אלה אם נהנין מן העולם הזה בלי התדבקות בהשפעה העליונה ואינם מתלבשים בשלשת לבושו של השי"ת:

מעשה דבורי מחשבה, שעקרים, שרשם וכל תכליתם הם קדושת השם, סופם בודאי מות וכליון.

הוא היה אומר — כמה גוֹזלות הן גפלאותיו של הקב"ה בגוף האדם אשר יצר בחכמתו ואשר מסר לנו לעבדו ולשמרו, כל האברים והגידים נאחזים ומשולבים זה בזה, וכל אחד משמש את חברו, וכולם יחד עומדים מזומנים ומכונים כחיל גדול לצית לרצון האדם שנטע בו בוראו — והוא הרצון-שולט בהם בלי שום אמירה כי אם ברמיזא בעלמא, במחשבה קלילה דלית בה משותא, והאין זה חלול הקדש להחליש ולחבל את הכחות האלה ולהטיל בהם מומים קימים? וכל המסנף את עצמו הוא עוכר שארו ובשרי, כי סוף הסגופים הריהו מרה שחורה ועצבות, ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה, בשעה שכל אברי הגוף אומרים שירה, משל, למה הדבר דומה? למלך שהכין סעודה יפה וגדולה בשביל אוהביו, מאכלים שונים ויינות שונים, והוא בעצמו עומד ומשמש לפניהם, והם בטפשותם הופכים קערותיו וכוסותיו על פניהן.

*

כמה גדולה היתה ההתפעלות של הבעש"ט, כאשר התאכסן בבית כפרי אחד המוזנים העברים, ושם נזדמן לו רועה אינו-יהודי, אשר היה פורט על החליל בהשתפכות הנפש, אז אמר הבעש"ט, כל מי שיש בכחו לתקוע בחליל תקיעות המביאות לידי התפעלות הנפש, ואפילו הערל הלוה, יש בו ניצוץ של העולם העליון, הניצוץ ההוא הוא מקור כל רגשות לבנו, הלא תדעו שהנפח מבעיר מדורה גדולה כניצוץ אחד אשר נשאר בנחלת בערמת עפר, ואני רואה בעיני בכל יום — הוסיף הבעש"ט לאמר — "שהשכינה מתלבש בכל הברואים שהם מעשה ידיה, ומשתמש בהם לפי רצונה ולפי תכליתה, כל ההרגשות שהאדם מרגיש אינן מצד הגוף, החמר העכור הזה, שיסודו מעפר וסופו לעפר, ובכן ההרגשות יסודן בנשמה שבגוף, דעת לנכון

נקל כי הרועה הלזה דבקה נפשו בזהרנשות ההם שמתעוררים בו בשעה אשר פורט על חלילו, ובכן חלילו הוא הכלי שנשמתו מתגלה בו כמו השכינה בגוף האדם או כסנה הנראה בוער באש" - למשמע הדברים האלה השתומם בעל"האכסניא, ושאל מדעת - "אבל גיפו של הרועה הוא טמא ומשוקץ" - על זה ענה לו הבעש"ט - "לא הגוף מטמא כשם שהמים אינם מטהרים הכל תלוי בנו המקום הפנוי מן השכינה הוא טמא, וכל מקום וכל גוף שהשכינה שורה עליו הוא טהור" - אמנם כן כבר גילה רז זה אליהו הנביא ז"ל, הלא כה דבריו כאש: "מעיד אני עלי שמים וארץ שבין נכרי ובין ישראל בין עבד בין שפחה הכל לפי מעשיו רוח הקודש שורה עליו . . ." (תדב"א רבה פט"ו).

**

הבעש"ט היה איש הרוח, עשוי לכלי תת, ללחום עם אויבים בשער השליך הם ודבר רתת נגד מורדי אור-תורה המטיפים להתבוללות, ובקול חוצב להבות אש-דת שלהבת-יה נשא מדברותיו לאמר: - הבאמת מאמינים אתם שנקל לנו להמיר את דתנו כאשר מחליף איש שור בחמור? שנקל להוציא מלב איש דעות נושנות ותקות חביבות אשר שרשיהן נסבכו ונארגו יחד עם נימי לבו, עם שרשי נשמתו ורמ"ח אבריו, כאשר פושט איש את כתנתו מעל בשרו? למן היום שנשרף בית אלהינו וארץ ישראל נכבשה בידי זרים, ורבבות בני עמנו נעשו מדרס תחת כפות רגלי אויביהם, היתה תורתנו לנו בכל הדורות לבאר מים חיים שממנו שאבו אבותינו וממנו שואבים אנו כח המתחדש ומתגבר יום יום, ותקות ונחמות הממלאות את נפשותינו הצמאות ועצמותינו היבשות ששון ישע וחדות עולמים באותה שעה שאויבינו רמסו אותנו כטיט חוצות והשפילו אותנו עד לעפר הרימה אותנו דתנו כעל כנפי נשרים עד כוכבי מעל, ופתחה לפנינו שערי השמים ושמי השמים,

משך אלף ושבע מאות שנה היתה לנו תורתנו זאת אומנת נאמנת, ידה לא זוה מתוך ידינו, היא שמרה כל מצעדי רגלינו, כל נכשל בדרכנו בליל הנלות החשכה ולבל ידח ממנו נדח, היא גלתה אתנו והתענתה באשר התענינו אנו בכל צרותינו, עת איש מישראל עלה לגרדום או יצא לשרפה עמדה היא על יד ימינו ובנעם שפתה ובכח הבטחותיה בשם אלהי אבותינו המתיקה לו את הרנעים האחרונים הנוראים ההם היא נתנה לו את עז הרוח לעמוד בנסיונו, כל איש ישר, אף מי שאינו בן ברית, ישפוך קיתון של בוז על איש ישראל אשר יבגוד באם רחמניה או ברעיה נאמנה כזאת, ובשביל מה? בשביל נזיד עדשים? בשביל מעלת אצילים? הלא יאמר, ובצדק, שהוא יהודי רמאי, המוכר אפילו אמונתו ודתו בעד בצע כסף? האין איש זה בגד ופושע באלהיו?

הבעש"ט התכוון בדבריו אלה, להכות על קדקדו של יעקב פראנק וסיעתו, אשר יצאו לתרבות רעה, הבעש"ט השתתף בוכות הרבנים עם ראשי הפראנקיסטים בבית תפלת הקתדרא בלבוב (10 יולי 1789) ע"ד עקרים שונים של האמונה הישראלית וע"ד ערך "התלמוד" ומשפטו, מארבעים חשובי הרבנים שבאו ליום המועד להתוכח עם שונאיהם בנפש, לגול מעל עמם חרפת עלילת הדם ולשים לאל את כל דברי האשמות אשר טפלו הפראנקיסטים על היהודים, אמוני התלמוד, נבחרו רק שלשה טוענים וראשי מדברים שהיו יודעים את שפת המדינה: ר' חיים כהן ראפאפארט רב בלבוב, ר' בער מיאזלאוויצ' ור' ישראל בעש"ט, ברוב כשרון הצליחו שליחי צבור אלה במשלחתם, כי היהודים יצאו נקיים בדינם והותר להם להחזיק בתלמוד וגם נתן צו לבלתי שרוף את ספריו, בעוד שהפראנקיסטים הוכרחו להתנצר בלי כל איחור, וזה הלא היה לפי רצון הרבנים ופרנסי הדור אז, שינתקו את מוסרותימו מן האומה הישראלית.

למרות כל המכאובים שהסבו הפראנקיסטים להבעש"ט ברדיפותיהם את בני עמו ולמרות כל הצרות והפורעניות שהתחילו על ידיהם על ראשי היהודים זמן רב, היה צר לו, להבעש"ט, לראות מספר רב של בני עדתם נפרדים מעל עמם, כשנודע להבעש"ט דבר המרת דת של הפראנקיסטים היה צווח ואומר: "השכינה מיללת ואומרת: כל זמן שהאבר מחובר יש תקוה שתהיה לו איזה רפואה וכשחותכין האבר אין לו תקוה עולמית, כי כל אחד מישראל הוא אבר השכינה" — הוא היה רגיל לומר — הקב"ה סובל ומעלים עין מסוררים ובני אדם אינם יכולים ואינם רוצים לסבול איש דעתו של חברו, וכך הם גורמים שפיכת דמים למטה וקטרוג למעלה, הרי תמצא שמעולם לא חטא אדם נגדו שלא יהיה הקב"ה הסובל את העלבון משפיע עליו באותו רגע עצמו את שפע קיומו, כל איש מישראל שאפילו דעתו מסורסת, עדין יוגק משרש הקדושה, סלם הוא בגימטריא ק"ל, לימר שאפילו הקל שבקלים המצב ארצה ממש עדין מגיע בראשו השמימה, כי בכל דבור ובכל מעשה ובכל דבר שבעולם יש בו משהו, מעשר הספירות, ואפילו בבני אדם היוצאים לתרבות רעה.

* *

סוף דבר הכל נשמע, כי שמתי עין השקפתי לשובה על הספר "ישראל בעש"ט", מעשה ידי אמן מופלא שבערכין הרב המאור הגדול לממשלת התורה וחכמי ישראל דר' יהודה ליב לנדא הי"ו (רב ביהמ"ס בורג, אפריקא), וכל קורא משכיל, יכיר תודה רבה לבעל המחברת הזאת, אשר מתוכה תראינה תמונתו המוסרית, והלך נפשו ותכונת רוחו של הבעש"ט, ועין בעין יראה כי נמצאו בדעותיו והשקפותיו של הבעש"ט כמה רעיונות טובים וחשובים, המעידים על רגש רך, מחשבה צלולה, רצון עז, ועיין צופית שמבטא חודר

ולפעמים לתוך מסתרי הנשמה, ועלינו להודות, כי תורתו המלאה
 רוממות ועוז, טוהר ואצילות, השפיעה טובה מרובה על התפתחות
 רגש הדתי בישראל, בהכניסה תוך רוחני ורגש פיוטי לתורת
 היהדות, לתפארת עולם לעם עולם!

חנוך העניך שאזראן, רב בבאקארעשט.

אברה שאינה חוזרת.

על אלה אני בוכיה עיני עיני יורדה מים על פטירת מר כ"ק
 אא"ז הרבני החסיד המופלג בתורה יר"א מנעוריו כקש"ת מו"ה משה
 פערל ז"ל מק' ובאראב בן הרה"ת המופלג מו"ה שמואל מאיר פערל
 ז"ל מק' ובאראב ושם אמו גיטל ע"ה נכד הרה"ג הקדוש מו"ה שלמה
 ברוך טענענבוים זצ"ל מק' סטראפקאב, יומם ולילה לא פסק פומיה
 מגירסא, וכשסיים משניות סדר קדשים יצאה נשמתו בקדושה פה ק"ק
 עפעריעס ה' ימים לחדש ניסן שנת עד אשר ת"פ ר"ה ונחלת את
 הארץ לפ"ק ונספד כהלכה ע"י הרה"ג הצדיק מו"ה ישעי' שלום רוקח
 מפה שליט"א נכד הרהגה"ק אבי עד שר שלום מבעלזא.

תנצב"ה.

נכדו החותם בנימטריאות פרפראות לחכמה יי"ש יי"י ל"ב.

יצא לאור ספר דרכי משה דרך-הקדש ח"ב מהרב משה אביגדור
עמיאל אבד"ק אנטוורפן.

הספר מקיף כמעט את כל מקצעות ההלכה ומאיר בהם אור חדש עפ"י
יסודותה הגיון הבריא. מראה דרכים ונתיבות מקוריים איך למצוא בתלי תלים
של הלכות את הנכודה המרכזית שבהי ואיך להוציא מתוך אלפי הפרטים
את הכללים. המושגים והגדרים המאחדים אותם:

הספר מכיל כשלושים גליונות דפוס ומחירו יחד עם המשלח שני דולר.
לרבנים ולבני ישיבות—מחצית המחיר.

החלק א' כבר אפס אצל המחבר לגמרי ויודפס אי"ה בקרוב בתוצאה
שניה, מהס' "דרשות אל-עמי" עוד נמצא אצל המחבר מספר מצומצם מאד,
מחירו 1.50 דולר. רבנים ובני ישיבות ישיגו את שני הספרים ביחד בעד 2 דולר.
להשיגם אצל המחבר.

Rabin M. AMIEL, ANVERS.

בקרוב יופיע ירחון בשם "אספת חכמים" מחדש לחד"ת בשיטות הש"ס
ופוסקים. ושו"ת הלכה למעשה, וגם לרבות חידושי נאגדה
מגאוני וחכמי זמנינו ויכול כ"א לשלוח ח"ת הערות שונות ויהיו
נרפסים. לפנות על כתיבה זו לכל ענינים, והרוצה בתשובה ישלח
כרטיס כפולה.

Reb. Asifas Chachumim, Zmigród p. Joslo Malapolska.

ספר בית הילל תשובה אחת חמורה בדיון שו"ב המתנהג שלא כשורה
מאת הרה"ג הילל פוסק רב במטרבונר, ומלפנים רב העדה
בזלטאפאלי, ונלוה אליו בסופו קונטרס מנחת אליהו חידושי
דינים בסכין של שחיטה מאת אביו הרה"ג אלי' פוסק אבד"ק זריווקא
להשיגו אצל המחבר.

Rabin H. POISIK, TATARBUNAR, (Basarabia.)

ספר גבעת מנחם דרשות מאת הרה"ג מנחם אלי' דעמביצר ז"ל
אשר מילא מקום אבד"ק קראקא עם הערות, קצה הגבעה
והונטרם עלי עין מאת תלמידו הרה"ג מנחם מענדל קירשבוים, מחירו
עם המשלוח 5 זלאמים וכפי ערך זה בשאר ארצות. להשיגו.

E. F. DEMBITZER, KRAKOW, PJ, Cialo 15,

שערי תורה ירחון רבני מוב שו"ת חידושים וביאורים בהלכה
 ואגדה מאת רבנו רחמי ומנחת יצחק ע"י הרב ישראל
 איסר ברוך ה"ק ה"ק מני עכברים מחירו ולשנה 12 והחברים
 (אמריקא) 3 דגור (אנגלא) 10 שילינג מתוך מורשת ומסירת חתום
 והקדמות כבכר העתידים אדרסה למערכת:

1. Reigenbaum WARSZAWA, Mianowska 4 nr. 30.

אדשע וויסענשאפט

א צוויי וואכענליכער ווערטאל פיר ליטעראטור
 וויסענשאפט. פאראפיע אין איבערזעצן פון אירישע
 אונגעוועלטער און ארויסגעבער

שמעאל שוועלער

JASI, Str. Hermitate 80.

WŁOBY WIDELA BUCHDRUCKEREI

הנהלת

בית דפוס יעקב ווידער

שויפטניסערעיא

סע 11

כאמ. סאפאר האמאני

שטערעאטיפ איינריכטונג

ארכיטעקטור פאר אלע סארט פארשטייט זיך

הרפת והקלף את בית דפוס

במבנות גדולות ובאחריות הדיוט של הקנים והאדום והנני במצב הזעיר שיש לא יד
להפוס כל דפוס העצום בתעלות הדיוט והיום אמונה היש הדם ובעד מחיר נמוך.

ואכט את המלך הנכבד שניסר פראנץ בארן ריזן בעבודתו משה שחאזי י

בית יצחק האחריות (שויפטניסערעיא)

ושטערעאטיפ איינריכטונג. וגם צדק לעצת של אינו אחיות מינים ממינים שונים וגם מכונות
גדולות ע"כ יש לא יד יד דפוסים פארם גדולים גמדות גם שים וספר ראשונים וכדומה ולעשות את
כל מלאכת הדפוס במהר ויותר נמוך ולגמור שני בויגן ספר מדי יום בימי.

JAKOB WIDER'S BUCHDRUCKEREI SEINI. Jud. Sätmar Rumänien.

ANUL V. No. 3—4 SERIA II.

חדשי אלול—חשוון תרפ"ו.

שנה ה'

קבוצי אפרים.

שנה ה'

מובץ מחי' תורה בענין הלכה, דרוש
ואגדה מרבני וחכמי זמננו ומאסף ספרותי
לשאלות המנסרות בעולם היהדות.

יופיע פעם אחת בחודש

על ידי העורך

אפרים לאנדא

רב בבאקארעשט

בעל מחבר ספרי אוצר התורה קמא ותנינא.

מחירו לשנה מאה לעי.

למחברים השולחים ספריהם אדפים מודעה פעם אחת עבורם:

KWITZEI EFRAIM

REVISTĂ LUNARĂ TALMUDICĂ-ȘTIINȚIFICĂ

DIRECTOR:

Rabin EFRAIM LANDAU,

ABONAMENTUL ANUAL

LEI 100—.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

BUCUREȘTI, STR. TRAIAN, 24.

S-E I N. 1, (România.)

TIPOGRAFIA JACOB WIDER

1925.

ספרית

ראובן מרגליות

תל אביב דרך קצות 3

רשימת ספרים חדשה.

המכילה לערך 3000 ספרים חדשים בכל מקצעות התורה והחכמה
ספרי חנוך ולמוד, חכמה והשכלה וכו', אשלח לכל דורש
עבור 25 ליי מרקאות הפוסטה במכתב.

Daniel Sternfeld, CERNAUTI Bucovina (România).

אפריון ירחון, לדרוש ולכל עניני ישראל סבא, מחיר החתימה שני
דולר לשנה, באירופא עשרה פראנק שווייצי אדרסה להשיגו
Apirjon Room 602 Flagg Bldg., JONKERS N. Y., U. S. A.

הונטרם באר יצחק חי' ש"ס מאת הרה"ג וירא'ה' כו' כש"ת מו"ה יצחק
יהודא אייזיק ליב וללה"ה אבד"ק פאנועשט
עם שירת דבורה ביאור על הפטרת שבת שירה ושבת חנוכה מאת
הרב הגאון המפורסם מו"ה חיים מרדכי ראללער אבד"ק ניאמץ,
מחירו מששים לעי ולמעלה, להשיגו:

Rabbin CH. M. Roller TG. NEAMT.

ספר דרכי בחדש ספר נחמד מאוד דרושים יקרים לסליחות, לתקיעת
שופר ועוד כמה דרושים מאת הרה"ג גדלי' סילווערסטאן
אבד"ק וואשינגטאן.

ספר סוכת שלום חלק א' וב' חי' באורים על מס' סוכה ונלוה
אליו ח"ש על דרושים מאת הרה"ג הנ"ל.

ספר מאירת עינים דרושים שונים מאת הרה"ג הנ"ל.
ספר משמחי לב דרושים יקרים לימים נוראים ולכל השנה מאת
הרה"ג הנ"ל, להשיגם:

Rabbi G. Silverstone 410 K. St. W. WASHINGTON.

ספר מים חיים משולש ממקרא וממשנה ומאגדה מאת הרה"ג חיים
צבי שאטלאנד מו"ץ ושו"ב בעיר מאידען הסמוך
לקולבסוב מחיר הספר שני ולאס, להשיגו:

Rabbin CH. H. SCHOTLAND Majdan Kolbuszowska

ו

גרנירי שמעתתא ואגרתא.

במס' שבת קי"ז אר"ח לעולם ישכים אדם להוצאות שבת שנאמר
והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר, וקשה מדוע השמיט
הרמב"ם הלכה זו שהיא הלכה פסוקא וליכא דפליג בזה על רב חסדא,
ואמר דו"ז הנאון הקדוש רשכבה"ג רבי ישראל סלאנטער זי"ע לישב
עפ"י מאי דאיתא בפסחים מ"ו: האופה מיו"ט לחול ר"ח אמר לוקה
רבה אמר אינו לוקה דאמרינן הואיל, והקשה בתוס' ד"ה רבה אמר כו'
הא שמעינן לרבה דאית ליה הכנה כו' ואי אמרת הואיל היכא משכחת
לה דאין יו"ט מכין לשבת ותירצו התוס' דמשכחת לה סמוך לשקה"ח
דאפילו אם יבואו אורחים אין שהות היום לאוכלו, ובוה א"ש דהרמב"ם
פסק כרבה דהכנה דאורייתא מהאי קרא דוהכינו, ופסק נמי בהא
כרבה דהאופה מיו"ט לחול אינו לוקה דאמרינן הואיל, א"כ יקשה
לדבריו קושית: התוס' היכא משכחת לה האי דינא דאין יו"ט מכין
לשבת, וע"כ צריך לשנויי כתירוצ' התוס' דמשכחת לה סמוך לשקה"ח
וא"כ לא מצי הרמב"ם להביא הך דינא דרב חסדא דהכא משום
דאזיל לשיטתו דס"ל דהאי קרא דוהכינו ע"כ איירי סמוך לשקה"ח
אמנם רב חסדא דפסק דצריך להשכים מהאי קרא דוהכינו אזיל
לשיטתו דלא אמרינן הואיל מצי למיסבר דהכנה דאורייתא מהאי
קרא דוהכינו דלא קשה לדידי' קושית התוס' ושפיר דייק מהאי קרא
דוהכינו דצריך להשכים ודו"ק.

(ב) אבות פ"ד משנה ט"ו רבי ינאי אומר אין בידנו לא משלות
הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים אפשר לבאר עפמ"ש ברכות ז'
מפני מה צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רשע וטוב לו רשע ורע לו
אשר מרע"ה בקש מהקב"ה הודיעני נא את דרכיך, וא"ל הקב"ה צדיק
וטוב לו צדיק בן צדיק כו' רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו
רשע בן רשע ואמר רבי ינאי בי דבר זה אין בידנו לבאר לא שלות

הרשעים (רשעים תרי משמע רשע בן רשע ובכל זה יש להם שלוח) ואף לא מיסורי הצדיקים (טובא משמע, צדיק בן צדיק, ובכ"ז יש להם יסורים רח"ל) או י"ל כי היצה"ר נקרא מלך זקן, שיש לו כסף וזהב וחיילות הרבה לעזור אותו, והיצ"ט נקרא ילד מסכן שאין לו כסף וזהב וכ"ש שאין לו חיילות מאורגנים ללחום נגד השקר, וזה שהתאונן רבי ינאי "אין בידנו" ר"ל אין בכחנו לעשות ולפעול מאומה מפני שני טעמים "משלות הרשעים" כי הרשעים יש להם שלוח מאורגנים ומעוטרים בכסף וזהב "ואף לא מיסורי הצדיקים" בשביל שהצדיקים שרוים בעוני ומחסור, כי "דברי חכמים" בנחת" (כאשר יש להם נחת ורב טוב, אז) נשמעים, וז"ש שלום רב לאוהבי תורתך ר"ל באמת יש שלום רב לאוהבי תורה וכולם במחשבה אחת להרים קרן התורה ולהתיש כח השקר, אך "ואין למו" מה שאין למו כלום זהו "מכשול" וגורם להמצב המעציב כי צץ השקר ופרח הזדון, וכמ"ש בפרוץ רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און, וקשה הלא מתחלה יציץ ואח"כ יפרח, ולמה אמר בפרוץ תחלה ואח"כ ויציצו? אך י"ל כי מה שהרשעים יפרחו וישגשגו זהו הגורם כי יציצו חדשים לבקרים עוד פועלי און . . . כי אלמלא היו הצדיקים פורחים ומשגשגים לא היו צצים כל כך רשעים חדשים כצמח השדה, ושפיר אמר רבי ינאי במר רוחו כי אין בידנו לעשות מפני המצב המעציב של שלוח הרשעים — ויסורי הצדיקים, כי היצה"ר מאורגן היטב וגם כסף וזהב רב אתו, והיצ"ט עני ומחסור אמצעיים ובלתי מאורגן, שמעה עמי בינה זאת.

צבי הירש במהרי"ל פערבער

חופ"ק לונדון.

בעהמח"ס "כרם הצבי" ב"ח עה"ת וס' דגל מחנה יהודה.

ז

במשנה סנהדרין (פ"א ע"ב) הגונב את הקסוה, קנאים פוגעים בו, דברי המשנה הזאת הם קושי ההכנה מאד כי איך יתכן לקרות את

כל אחד ממיני כלי שרת בשם קסוה, על יסוד זה של מלות קשות הנסך האמור אצל שדחן לחם הפנים הכי משום זה יחויב שכל אחד מן כלי השרת יקרא בשם קשות הנסך — לבד זה הלא מלת קשות הוא בשי"ן ימנית ולא יתכן להחליפו על אות ס' — עוד יפלא מאד הלא אין לשון למדבר לומר על מי שנהנה מן ההקדש במזיד או בשוגג בלשון גניבה עי' מס' מעילה (י"ח ע"א) במשנה ד"ה הנהנה מן ההקדש וכן להלן (י"ט ע"ב) בד"ה נטל אבן או קורה של הקדש וכו' ולא אשתמיט שום תנא בשום דוכתא לומר על המועל בהקדש לשון גניבה כלל, מכל זה נראה דדברי המשנה הזאת משוללי הכנה — ואולי נוכל לפרש דברי המשנה דמיירי בכאן בכהן המבזה עבודה ולובש בית יד על ידו בשעת עבודה שלא יתלכלכו ידיו כמו בהכהן גדול ישכר איש ברקאי דהוה כריך ידיו בשיראי ועביד עבודה (פסחים נ"ז ע"א) דשקיל למטרפסי' בהאי עלמא ומלת קסוה בכאן הוא מלשון קסיא של זורי גרנות (כלים פמ"ז מ"ו) עיי"ש דפירשו המפרשים מלת קסיא הוא בית יד של עור (אות יו"ד ואות וא"ו מתחלפין תמיד כידוע) ומלת "הגונב" פתרונו מכנים הבית יד לפנים ועביד עבודה, ויען שהוא שומר את עצמו בל ידעו אחיו הכהנים קורא אותו בלשון הגונב והגם דמלת גונב תמיד בעצם וראשונה מורה תמיד על מי שלוקח חפץ מרשות בעליו אל רשותו לגונבו אבל בדרך השאלה יתכן לומר גם על מי שעושה איזה פעולה במחשך מעשהו בל יודע לאיש לומר עליו לשון גניבה הגם שאין גזול מאומה משום אדם כמו שמצינו גם בשאר לשונות למשל מי שעובר על דינא דמלכותא שאסרו לעבור הגבול ממדינה למדינה יאמרו עליו בל"א ער האט זיך אריין גיגנביט כמו כן אמרו בכאן על כהן העובר בסתר על דברי הכתוב ולקח הכהן שדרשו חז"ל בעצמו של כהן היינו שלא יהא דבר חוצץ על כהן כזה יתכן לומר הגונב את הקסוה כלומר גונב את הבית יד לפנים העזרה ומחלל

קדשי שמים כן אמרתי לפרש דברי המשנה הזאת החמורה מאד והבוחר יבחר.

פאדלויא, רומעניען. אלי' ריווענמהאל דומ"ץ דפה"ק.

ח

שפתי ישנים—לשבת תשובה.

מא"ז הרב הגאון הגדול החר"ף ובקי הצדיק המפורסם בדורו בנש"ק כקש"ת מו"ה יהודא הלוי זצ"ל פרנקיל מליסא האבד"ק לוטערמורסקן מחבר ספר "בית יהודא עה"ת.

בפסוק הושע לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו, ויש לדקדק חדא מה הלשון אל ה' פשיטא דהתשובה הוא אל ה' ועוד מה הלשון הוא טרף, ועוד למה משנה הלשון גבי טרף וירפאנו וגבי יך כתיב יחבשנו, ועוד למה כפל המכה ורפואה, ונ"ל דהנה בספר שבט מישראל פ' הפסוק הישאג "א"ר"י"ה ביער וטרף אין לו דהנה עיקר התפלה בעו"ה בר"ה וביוה"כ לכל העולם על פרנסה ועל בנים וע"ז כתב הזוהר הקדוש דצווחין ככלבין הב הב דהיינו הב לנו מזוני הב לנו חיים ובנים רק דעיקר התפלה צריך להיות על גלות השכינה וזהו פ' הג"ל הישאג "א"ר"י"ה ביער בתמי' על השכינה שנקרא "א"ר"י"ה שהוא כיער בגלות בעו"ה רק טרף אין לו הוא צעקת העולם עכ"ל וכן פ' האלגזי כל המתפלל על חבירו דהיינו החיבור של השם דזה ידוע מה שאומרים "א"ו"ה למושב לו דהיינו א' מן כסא ו"ה מן השם "ה"ו"י"ה הוא נענע תחלה מה שצריך לו, והנה יש חילוק בין רפואה לתחבושת דהתחבושת צריך ליתן על כל פצע ופצע תחבושת שונים על כל חבורה וחבורה והמכה מחמת שיש לפעמים איזה תחבושת לאיזה מכה לא די שאין לו רפואה אלא הוי כמו זיבורא ועקרבא אבל משא"כ רפואה היא רפואה כוללת על הכל ולפ"ז י"ל דזהו שאמר הנביא לכו ונשובה אל ה' דהיינו עיקר התשובה צריך להיות עבור השם "ה"ו"י"ה ודהיינו כי "ה"ו"א טרף ומלשון טרף טורף יוסף וכמו שכתבתי "ה"ו מן "ה"ו"י"ה "א' מן "כ"ס"א ואז וירפאנו

כמו שכתוב האלגוי הנ"ל שהוא נענה תחלה כל אחד ואחד הוי רפואה כוללת במה שצריך אבל באם רוצה להתפלל כל אחד ואחד על מכה שלו ודהיינו יך והוא מלשון יחיד כל מכה שיש לזה אין לזה ויחבשנו צריך תשובה הרבה לכל אחד ואחד לפי מכתו ועפ"י יש לפתור נמי הפסוק ביואל קפיטל ב' ויאמרו חוסה ה' על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה למשול בם גוים למה יאמרו הגוים איה אלקיהם ושמעתי על פסוק אלקים באו גוים בנחלתך דהנה הפסוק באיכה כ"י ראת"ה גוים בא"ו מקדש"ה הוא סוף תיבות השם "ה"ו"י"ה רק גוים מפסיק באמצע השם וזה שאמר אלקים באו גוים בנחלתך דהיינו באמצע השם נמצא מזה נקרא דרשי' נחלה ע"כ שמעתי, וזה שאמר הנביא דעיקר התפלה צריך להיות חוסה ה' על עמך שהוא בגלות המר וכל זה בעו"ה שעמך בגלות אין השם שלם אבל לאחר הגאולה יהי' א"ו"ה למושב לו וזה שאמר ואל תתן נחלתך דהיינו השם "ה"ו"י"ה לחרפה ודהיינו למשול בם גוים באמצע השם כמו שכתבתי בפסוק של ראתה למה יאמרו הגוים "א"י"ה אלקיהם שאינן בשלימות בעו"ה ע"כ זה יהי' עיקר התפלה ויקיים כל המתפלל על חבירו הוא נענה תחלה אמן, וכן יהי רצון, וק"ל.

העתק מכת"י קדשו ע"י נכדו

שמעון דן בראי זלה"ה הכ"מ יוסף כוביץ, מלורז.

ט

(א) בשפתי חכמים פ' תולדות סי' כ"ו י"ט אות ר' כתב שם בזה"ל וא"ת והלא עדיין הי' משקר כיון שעשו מכר לו הבכורה ואיך אמר עשו הוא בכורך וי"ל דהוא לא לקחה מעשו אלא לענין עבודה אבל הבכורה נשארה עדיין לעשו לענין נחלת פי שנים עכ"ל ותמי' לי האיך נעלם ממנו ז"ל גמרא מפורשת בסוטה ד' מ"ג ע"א נהי דזביני בכירותא פשיטותא מי זביני פירש"י ד"ה נהי כו' ולא אטול פי שנים אלא כמוהו ע"כ ולא ראיתי מי שיעורר בזה.

(ב) גדרים פ"א על מה אבדה הארץ שאין מברכין בתורה תחלה

מקשין העולם וכי בשביל שלא ברכו "בתחלה" לבד אף ששאר התורה קיימו אבדה הארץ? ואענה גם אני הצעיר חלקי מה שחנני ד', בברכות כ"א. אמרתי ק"ו מה תורה שאינה צריכה ברכה בסופה צריכה בתחילתה אכילה שמחייב בסופה אינו דין שיברך בתחלה ובד' ל"ה ע"ב שם איתא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה גוזל להקב"ה ולכנס"י פירש"י (בד"ה ולכנס"י) שכשחטאו הפירות לוקין ע"כ (וקודם מימרא זו בע"א איתא שקודם ברכה הארץ לד' ואינה שייכה לבני אדם) חזינו מזה שכשאוכל בלא ברכה הארץ הולכת לאיבוד כי אין איבוד גדול מזה שהתבואות לוקין ומעתה קושיא הנ"ל לק"מ והכי פירשו על מה אבדה הארץ שאין מברכין בתורה תחלה וא"כ מפרך ק"ו הנ"ל ולא ידעין ברכה לפני אכילה וממילא הארץ (אינה שייכה לבני אדם והולכה לאיבוד כפירש"י).

ג) ברכות ל"ח: תוס' ד"ה והלכתא כתבו שם בזה"ל ואעפ"י דבמוציא כ"ע לא פליגי דאפיק משמע "ב"ירושלמי (כפי מ"ש שם בגליון בדפוסים הרבה שכצ"ל) מפרש טעמא כדי שלא לערב האותיות כגון העולם מוציא כו' עכ"ל לכאורה משמע מדברים דאי לאו טעם ירושלמי לא מצינו למימר דיברך "המוציא" אף שמוזה שמעינן חידוש גמי דאפיק משמע כדאמרינן בגמ'. וקשה לי ממ"ש הרא"ש בפסחים סי' י' באמצע שם בזה"ל המברך על ביעור (חמץ) ניכר שת"ח הוא ויודע דעל ביעור גמי להבא משמע כדאמר בפ' כ"מ ד' ל"ח ע"א משתבחין רבנן כו' אלמא שצריך להשמיענו חידוש בברכותיו ולכך נהנו לברך על ביעור חמץ לאשמעינן דגם זה להבא משמע כו' עכ"ל הרא"ש ז"ל, ולפי מ"ש בגליון תוס' הנ"ל דגרסי' "ב"ירושלמי וע"כ צ"ל שבעל הגליון מפרש דמאי שכתבו התוס' "ואעפ"י דבמוציא כ"ע ל"פ כו'" זה הוא קושיא ור"ל למה לא פסקין דהלכתא לברך "מוציא" שזה היא אליבא דכ"ע אפיק משמע וע"ז תירצו בירושלמי כו' א"כ האידך כתב הרא"ש הנ"ל "אלמא שצריך להשמיענו חידוש בברכותיו" הלא

הטעם דמברכינן "המוציא" אין זה מטעם חידוש רק מטעם הירושלמי וע"כ נלפע"ד לפרש שמבעל הגליון ז"ל נעלם לפי שעה הרא"ש הנ"ל והי' מפרש דברי התוס' כפשטן בל' קושיא ותירוץ ובאמת כוונת דברים כך הם "ואעפ"י דבמוציא כ"ע ל"פ דאפיק משמע" אעפ"י כ מברכינן "ה"מוציא לענין חידוש (דהמוציא נמי דאפיק משמע) ומ"ש "ו"בירושלמי זה היא טעם אחר למה דלא מברכינן מוציא רק "ה"מוציא ואיצ לשום הגה וגיר' פנים עיקר.

הצעיר פינחס מיזיש, וויען.

מכתבי אמו"ר הרה"ג המפורסם ר' ישראל אברהם זללה"ה פארטינאל שהי' רב בסטודוניצא-לוטניוועץ (פוילען) סקאליען-בעסרביא, תלמיד מובהק ומוסמך של הגה"ק המפורסם ר' ישעי' שור ז"ל מחאטין-יאס בעהמח"ס כליל תפארת עה"ת.

יו"ד סי' ס"ה ס"ז אינו נוהג בשליל וכו' וי"א שנודג בו אם שלמו לו חדשיו ומצאו חי יעו"ש והוא דעת הרי"ף ז"ל לשיטת הרשב"א ז"ל יעוין בב"י ז"ל בסי' ס"ד שהביא בשם כמה פוסקים שהקשו על זה דכיון דחלב דשליל מותר אף בשלמו לו חדשיו ומצא חי משום כל בבהמה תאכלו אמאי יהי' הגיד אסור יעו"ש ועיין בספר ערוגת הבושם שהביא בשם הפנ"י פסחים דף כ"ב והכרתי פלתי כאן לתרץ זה משום דקיי"ל דאין בנידין בנו"ט וליכא שייכות להתיר משום כל בבהמה תאכלו דהרי הוא כעץ בעלמא יעו"ש (ור"ל דלאו אוכל הוא ומש"ה איננו בכלל ההיתר דכל בבהמה תאכלו) ובאמת הוא דבר נחמד לחלק בזה בין חלב לגיד ומה שתמה שם בס' ערהב"ש דגם בגיד כתיב לשון אכילה ע"כ לא יאכלו בני"י את גיד הנשה לפע"ד לק"מ דכוונת הגאונים הנ"ל דלא שייך לומר דמברכינן מכל בבהמה תאכלו מידי דלאו בר אכילה דכיון דיש לנו לרבות מידי דבר אכילה לא מברכינן מני' כלל מידי דלאו בר אכילה כלל וזה נכון בסברא וכן כתב הר"ן ז"ל להדיא בפ' בהמה המקשה סברא זו לענין דם וז"ל

דאע"ג דאשכחן אכילה גבי דם אפ"ה הכא כיון דאיכא לאוקמי אמירי
 דבר אכילה לא מוקמינן לי' אדם עכ"ל יעו"ש וזה ממש כמ"ש ואף
 דהר"ן ז"ל נקיט בגשוננו שם במירי דבר אכילה כגון חלב וניד הנשה
 מ"מ הגאונים הג"ל ס"ל דכיון דאין בנידין בג"ש שייכה סברא זו גם
 אניד הנשה ומהתימה על הרב בעל ערהב"ש שתפס במושלם דכיון
 דגבי ניד כתיב לשון אכילה יש לרבות מכל בבהמה תאכלו והרי הר"ן
 לא כ"כ לענין דם ות"ל שכוונתי לסברא ברורה ונכונה שכי' הר"ן ז"ל.
 אמנם מה שתמה עוד שם בספר הג"ל משום דא"כ אמאי בבן ח' חי
 או ט' מת מותר הניד לכ"ע כמבואר בסוגיא דפג"ה דף צ"ב ולפי תרוין
 הגאונים הג"ל ז"ל הי' לאסור הניד אף בלא כלו חדשיו ולא מצאו ח'י
 מטעם דלא הותר מכל בבהמה תאכלו יעו"ש בספר הג"ל שהניח בצ"ע
 ותיתי לי דקיימתי לתמוה כן בהשקפה ראשונה קודם שראיתי בס'
 הג"ל ובכדי שלא נשוי' להגאונים הג"ל כסועים ח"ו נראה לתרץ עפ"י
 דברי התוס' בחולין דף צ' ד"ה אלמא שכתבו בשם ר"ת דהניד
 מתחלה כשנוצר הוא בשר ממש ואח"כ מתקשה ומתלבן
 ונעשה גיד יעו"ש ונראה ברור דא"א לומר דבפעם א' וברגע אחד
 מתקשה ונעשה כעץ דהחוש מכחיש זה א"ו דבשעה שנוצר הוא
 בשר ממש ואח"כ מתחיל להקשות מעט מעט ונראה מסברא דמעת
 שניתן בו החיות אז נגמר הקושי' כיון שהוא ולד גמור ששלמו לו
 חדשיו וניתן בו חיות ולפי הנחה זו לק"מ דכל שלא שלמו לו חדשיו
 או אפילו שלמו רק שעדיין לא ניתן בו חיות עדיין לא נגמר הקושי'
 שיהי' כעץ בעלמא כמו שאר גידין ועדיין יש בו טעם ולכך הותר
 מכל בבהמה אבל כששלמו לו חדשיו וניתן בו חיות דאז הוא כעץ
 בעלמא סברא הוא דלא אתרבי מכל בבהמה תאכלו וכמ"ש לעיל
 ולכך ס"ל לדיעה זו דאסור ויעוין בכרתי' פלתי' שהביא דברי התוס'
 הג"ל ומה שפלפל שם כנ"ל לתרץ בעה"י.

המעתיק: בנו אליעזר זוסיא פארטיגאל חוב"ה סקאליען בעסרביא.

יא

בקבוצי-אפרים כסלו-טבת פ"ה בסי' י"ג מבאר שם הרב הכותב את המדרש שבילקוט שה"ש וז"ל הדודאים נתנו ריח זה ראובן שנאמר וילך ראובן וימצא דודאים בשדה, ועל פתחינו כל מגדים אלו גרות חנוכה ועיי"ש מה שהוא מבאר את הסמיכות של ראובן לחנוכה מפני שלשמת הב"י היה הנס גם ביום הראשון מפני שחלקו את השמן על ב' חלקים ומביא קישית הפר"ח הא אין סומכים על הנס, ומתרץ שבמקום שהוא הולך בדרכי ד' לקיים מצות הבורא מותר לסמוך על הנס וכמו שעשה ראובן שבכדי לקיים כבוד או"א להשיבו אל אביו לא חש מלהשליכו אל תוך בור של נחשים ועקרבים והוי איפוא שפיר סמיכות, המדרש עכת"ד. והנה בגמרא (שבת כ"ב). מביא שם את המימרא והבור ריק אין בו מים לומר כך מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, ותיכף אחרי זה מביא מימרא זו של חנוכה, אמר רבה גר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח כו' וכן קודם המימרא של והבור ריק כו', מביא מימרא אודות גר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה, והנה לפי דברי הרב הכותב הנ"ל הרי הוי איפוא שפיר מדויק סמיכות זו של הגמרא זו של והבור ריק כו' לזו של המימרות אודות חנוכה ככאורו הנ"ל למדרש וחבה יתירה נודעת שכאן בגמרא כתוב מפורש אצל ראובן המימרא של והבור ריק כו' מה שסמך על הנס משום שהלך לקיים מצות כבוד או"א והוי איפוא המימרא של המדרש כזו של הגמרא.

אולם דברי המדרש אינם נראים בביאורו של הרב הכותב הנ"ל, (א) המדרש אינו מזכיר כלל אודות עצת ראובן להשליכו אל הבור של נחשוע"ק ומה שסמך עיי"ז על הנס, ומדבר רק אודות הדודאים שמצא ראובן וז"ל הדודאים נתנו ריח זה ראובן שנאמר וילך ראובן וימצא דודאים בשדה ומה שייך איפוא מעשה הדודאים לזו של עצתו של ראובן להשליכו אל הבור . . . (ב) גם אודות חנוכה אינו מזכיר כלל

את הנס של פח השמן, רק הוא מדבר אודות נרות חנוכה שמניחים אתם בטפח הסמוכה לפתח וז"ל ועל פתחינו כל מגדים אלו נרות חנוכה וואולם גם בנמרא אין איפוא שום שייכת סמיכת-ראובן לחנוכה למרות מה ששם מדבר בפירוש אודות סמיכתו על הנס בכדי להשיבו אל אביו. משום שהמימרא של חנוכ' כה' שהנמרא מביאה אחרי זה הוא אודות חנוכה שצריך להיות בטפח הסמוכה לפתח (כמו המדרש הנ"ל) והמימרא של חנוכה מה שהנמרא מביאו קודם המימרא של הבור ריק כו' הוא אודות נר חנוכה שהניחה למעלה מב' אמה) . . .
(ג) באמת לא סמך ראובן כלל על הנס ושבשביל כך מתאמץ הרב הכותב להצדיק את השייכות לחנוכה עיי' "בתורה דתמימה" בראשית ל"ז ועיי' עוד מה שמצדיק סמיכת דרשת הנמרא (שם) של הבור ריק כו' למימרא הקודם של חנוכה שהניחה למעלה מב' אמה. ועיי' נמי עוד בשפתי-חכמים וז"ל וק"ל, וא"ל כיון דנחוע"ק יש בו א"כ הצלת ראובן איזו הצלה שימותיהו הנחוע"ק י"ל שהם לא ידעו מזה אלא שהיו סבורים אין בו אפילו נחשים וערבים דאל"כ איך רצו למכור אותו כיון שראו את הנס שעשה לו הקב"ה שלא הויקו וקא המיתו אותו עכ"ל.

שמואל ברוך בהרמ"י שולמן ירושלים.

יב

תשובה למשיג.

בסימן ב' חוברת תמוז-מנחם אב קב"א חוזר המשיג על דברי לסותרם, ואין בדבריו ממש, הדברים פשוטים וכל מפרשי השו"ג מפרשים שנחבסה הוא בנסדק, והשאלה היא רק אם הנקבים העומדים מפוזרים מצטרפים לרובה ויהי' כנחבסה במקום א', אבל אם נחבטה הוא לחוד ולהוליד ע"י צרוף הנקבים טרפה חדשה מה שלא הוזכר בתלמוד מאן דכר שמי' ומהו השייכות לגרגרת וכי כחנם טרחו הש"ך וכל האחרונים בקושית הב"י ולא מצאו המצאת המשיג אלא פשיטא דאינה

טרפה חדשה וע"י הצרוף הוא ככלל נחבסה וש"מ מזה שנזכרה טרפה זו בתלמוד.

ודקדקו בלשון הגרע"א (מה שכתב הגר"א הי' טעות הדפוס) ואינו כלום והכי כוונתו דע"כ אם תאמר דנקבים שאין בהם חסרון מצטרפין להטריף ע"כ הוא משום נחבסה וכו' דטרפה אחרת בגלגלת באין בהם חסרון ליתא אבל אם לא תצטרפן תאמר דנחבסה הוא רק במקום אחד וכמבואר להדיא ועיי' בדגול מרובה ועיי' בפמ"ג במה שמקשה שם על סוף דברי הש"ך בסימן ל' לענין מה שכתב דבנחבסה אין חילוק בין עוף לבהמה יעו"ש הדברים שבי' מוצקים ומיוסדים. אברהם יצחק פרלמאן אבד"ס שקודוויל.

יג

מנחות ס"ה: מריש ירחא דניסן עד תמניא ב"י איתוקם תמידא דלא למיספד, מתמניא ב"י עד סוף מועדא איתוקם חנא דשבועיא וכו', שהיו הצדוקים אומרים יחיד מתנדב ומביא קרבן תמיד מאי דרוש את הכבש האחד תעשה בבוקר מאי אהדרו את קרבני לחמי לאשי תשמרו וכו', כבר עמדו בזה המפרשים ז"ל מה תלוי שתי מחלקותם אלו להדדי, אשר כנראה דבתחלה לא חלקו על עצרת, וכשנצחם חכמים בתמיד אז התחילו לחלוק על עצרת מה תלי' זב"ז. ונראה דהנהר"א מביא רא"י לקמן דלא כדעת הצדוקים דכתיב שבעה שבועות תספור לך, דספירת העומר תלי' בב"ד שהם יודעים איך לספור שקידוש החודש לעשות יו"ט מסור להם, גם יודעים הם לדרוש שמחרת השבת הוא מחרת יו"ט יצאה שבת בראשית שספירתה מסורה לכל אדם שהכל יודעים מתי שבת, והנה בתחלה בעת שהצדוקים חלקו על התמיד, מפני שדרשו משום דכתיב בתמיד תעשה בלשון יחיד, דיחיד מתנדב ומביא קרבן תמיד, ובע"כ צריכים לאמר בעצרת דכתיב תספור בלשון יחיד, שהספירה נמסרה לב"ד בלבד, ולא לכל אדם כדרשת ר"א, ולזה לא חלקו הצדוקים בעצרת, אבל

אחר שנצחו חכמים אותם דתמיד הוי קרבן צבור מדכתיב את קרבני לחמי לאשי תשמרו בלשון רבים, ובאין מתרומת הלשכה, והא דכתיב תעשה בלשון יחיד מפני שכל התורה כולה בלשון יחיד נאמרה, ולפ"ז נדחה גם ראיות ר"א דשפיר נוכל לומר גבי עצרת דמחרת השבת הוא שבת בראשית, דספירתם נמסרה לכל אדם, והא דכתיב תספור בלשון יחיד מפני שכל התורה בלשון יחיד נאמרה כמו גבי תמיד ולזה אחר שנצחו חכמים אותם על התמיד חזרו לחלוק על עצרת.

עוד י"ל בהסבר הדברים דהנה הרמב"ם ז"ל (בפ"ז מהלכות תומ"ס הלכה י"א) כתב לסתור דעת המפשים שנאמר ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות קלוי, וא"ת שאותו הפסח בשבת אירע, איך תלה הכתוב היתר אכילה לחדש, בדבר שאינה העיקר אלא הסיבה, ומאחר שתלה הכתוב ממחרת הפסח הדבר ברור שמחרת הפסח מתרת עכ"ל ז"ל, והנה מה שהרמב"ם לא הביא דרשות הנמרא דמנחות שם מפני שרצה להביא ראיה מקרא עצמו, לא מדרשות אשר אין הצדוקים מודים בהם אבל מדוע לא הביא הנמרא ראיות הרמב"ם ז"ל הפשוטה ובאמנם ראיות הרמב"ם מקרא דויאכלו מעבור הארץ תלוי במחלוקת ר"י ור"א (קידושין ל"ז) אם מושב בכ"מ שאתם יושבים משמע, ונאסרו באכילת חדש במדבר ולא אכלו מעבור הארץ במדבר מפני האיסור של חדש ורק ממחרת הפסח שהקריבו העומר אכלו שפיר מוכח מקרא זה שמחרת הפסח הוא המתיר כדברי הרמב"ם ז"ל אבל אם מושב לאחר ירושה וישיבה משמע, ולא נאסר להם חדש במדבר ומה שלא אכלו מעבור הארץ עד מחרת הפסח מפני שלא הוצרכו להם שנסתפקו מהמן שבכליהם (כמבואר בגמרא שם) אין ראיה כלל מקרא דויאכלו מעבור הארץ להקרב העומר ולעצרת, והנה בגמרא שם נחקקו ר"י ור"ע ג"כ בקרבן נסכים במדבר, דגבי נסכים כתיב נמי מושבות ור"י דס"ל דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע לא קרבו נסכים במדבר ור"ע דס"ל דמושב כ"מ שאתם יושבים

משמע קרבו נסכים במדבר וכתב שם ו'ש"י ז"ל ואע"ג דכתיב במלואים וזה אשר תעשה על המזבח וכתוב ב' נסכים בעולת התמיד בקרבן צבור הוא דהוי אבל היחודים לא נתחייבו אלא מביאת הארץ והילך עכ"ל ור"ע ס"ד דאף קרבן יחיד נתחייב בנסכים במדבר (וכן מפרשים התוס' שם ובזבחים קי"א עיי"ש) נמצא לפ"ז דלדעת הצדוקים מעיקרא דיחיד מתנדב ומביא קרבן תמיד ותמיד נקרא קרבן יחיד ולא קרבן צבור, ומכיון דכתיב בקרא שהקריבו נסכים בעולת התמיד במדבר, בע"כ עליהם לאמר דמושבותיכם בכ"מ שאתם יושבים משמע, ונתחייבו בנסכים במדבר אף בקרבן יחיד נמי כר"ע ואף החדש נאסר להם במדבר ולפ"ז שפיר מוכח מקרא דו'אכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח שהקריבו העומר והדר אכלו מפני האיסור של חדש שהמתיר הוא מחרת הפסח, כדברי הרמב"ם ז"ל לזה לא חלקו הצדוקים בתחלה על עצרת, אבל אחר שנצחו חז"ל אותם בתמיד דהוי קרבן צבור שבא מתרומות הלשכה שפיר י"ל דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע ולא נתחייבו נסכים במדבר והא שהקריבו נסכים במדבר לעולת התמיד משום דהוי קרבן צבור (כסברת רש"י ז"ל) וגם חדש לא נאסר להם במדבר ומה שלא אכלו מעבור הארץ קודם פסח: שלא נצטרכו שהסתפקו בהמן שבכליהם, ואין לפ"ז שום ראי' מהקרא דו'אכלו מעבור הארץ לעומר ולעצרת ולזה אחר שנצחם על התמיד דהוי ק"צ חזרו וחלקו על עצרת שהוא אחר שבת בראשית

יצחה צכי בורגמאן אבד"ק ניעשויעזו.

יד

במדר' ת' פ' בחקותי אם בחקותי זשא"ה אם חרוצים ימיו מספר חדשיו אתך חקיו עשית ולא יעבור (איוב י"ב) מהו אם חרוצים ימיו בשעה שהקב"ה ברא את עולמו חרץ ימיו של כאו"א שנאמר והיו למועדים ולימים ושנים ולמי נתנה לישראל שנאמר מגיד דברי ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל מספר חדשיו אתך חקיו עשית ולא

יעבור אמר הקב"ה לישראל אם עשיתם את חקי אין השטן נוגע בכם שנאמר ולא יעבור אבל אם אינכם עושים את חקי הרי השטן נוגע בכם שנאמר מדי עברו יקח אתכם וכן אמרתי לשלמה בשעה ששאל החכמה וכו'.

ולהכין דברי המדרש על נכון נקדים המסופר במדרש איכ"ר פ"א בריב"ח שהלך בדרך ומצא תינוקא' יושב על פרשת דרכים א"ל איזה דרך קרובה לעיר א"ל זו קרובה ורחוקה וזו בחוקה וקרובה והלך ר"י בזו שקרובה ורחיקה כיון שהגיע לעיר מצא גנות ופרדסים מוקפים חומה וחזר אל אותו תינוק א"ל וכי זו דרך קרובה לעיר א"ל אתה הוא חכם ב ישראל ולא כך אמרתי וכו' ועי' עוד עירובין נ"ג ע"ב ודבריהם ז"ל נפלאים דלמה לא השיב לו התנוק בדברים ברורים ולא הורה לו באצבעותיו זה הדרך לכו בה ומדוע סמך לו ברמז כל זאת? ולבאר כל זאת נראה בעזרי' בענין נאות באופן מוסרי נעלה דהנה גודע מה שהק' בדרשות הר"ן ז"ל הלא משרע"ה אדון הנביאים הי' וגבואתו הי' למעלה מהטבע לכל האותות והמופתים אשר עשה עפ"י"ד ומדוע הי' כבוד פה ולשון והמפו' ביארו את זאת כ"א כפי ענינו ודרכו בקדש יעי' בדבריהם, ואמרתי לבאר זה עפ"י המסופר בסה"י ובילקוט פ' שמות בעת הי' משה נער קטן ויושב בחיקה של בתי' בת פרעה והושיט הנער את ידו ולקח הכתר מעל ראש המלך ונתנו על ראשו ויעצוהו בלעם להרנו ויתר החכמים וביניהם מלאך ד' שנראה אלי' לא' מיועציו לבל להרגו כי אין לנער דעת עוד רק יבחנוהו בזאת כי ישימו לפניו אבני שהם ונחלי אש וישימו אותם לפני הילד והי' כי ישלח ידו ויקח אבני שהם אז נדע כי בר דעת הוא ומשפט מות לו ואם על הגחלת ישלח ידו נדע כי לא בדעת יעשה ויחי וייטב הדבר לפני המלך וכן עשו וישלח משה את ידו ויבקש ליקח את אבני שהם ויקח מלאך ד' את ידו ויתן אותה אל הגחלת ותדבק הגחלת אל ידו ויתנה בפיו וישרוף קצת שפתיו ולשונו ויהי' לכבוד פה.

והפליאה תמצא קן לה במשכנות לבב כל בעלי מדע דלמה לנו לדעת זאת איך ומה שעבר אז על גדול ורבן של ישראל משרע"ה, אך דעו נא רבותי כי דברי רבותינו ז"ל חכמי השם המדרש וההנדה איננם ספורים מפלים לשעשועים רק דבריהם הקדושים אף הנראים בעיני ההמון לפשוטים מלאים המה תורה וחכמה מוסר ויראת ד' דבריהם נאמרו לא רק לזמנם אך גם יספרו לדור, ובאורם לנו אור יאורו לנו את הדרך אשר בה נלך, והמסלה בית אל נעלה. והנה נודע מ"ש המחקרים האלקיים כי הטובות הגשמיות הזמניות נחלקות לג' חלקים הערב הטוב והמועיל יע"י עקידה שער ק"א ול"ב ועוד בכמה מקומות הערב והמתוק לחיך הוא יוכל לעזור עיני בני אדם להוליכהו שולל ומרומה מתקוותיו והחכם עיניו בראשו למאוס בדברים הנראים לערבים ומתוקים, והמה מציקים ומזיקים ושומר נפשו ישמור א"ע משטף מים רבים בעוה"ר רוח גלי הזמן העומדים להטביע ולהנתק את החוט דאחרון אשר יחבר עוד את לבבנו לתורת ומסרת אבותינו ולכבות בנו את הויק האחרון לכל הקדוש לנו וכמובן הדרך הזה והמסילה הזאת איננם רפודים בשושנים ובטח רבים המה הסירים והמפשולים אשר יעמדו לשטן על דרכו זה ורק האדם הישר החכם והשלם הרואה את הנולד והבוחר את תכליתו האושר האמיתי הנה לבבו לא יתע מברק כסף סוגים הבלי הזמן וחמידותיו המומנטנית הוא ישים לבבו לאשרו התמידי לאשרו העולמי, ולכן כל המפשולים והמעצורים המה משחק לו הוא לא ירגיש בעת ידקרוהו במחציהם ובעת יכאובו את בשרו כי הטוב והמועיל התכליתי לנגד עיניו ומשה רבינו רוענו הנאמן חננו אלקים מיום הולדו בשכל בריא ובעת הבחנהו ידע והבין כי אבני השם המה הנחמדים למראה והערבים ולא הנחלים הבוערות הלא יכווהו ידיו במו אבל או מה הי' גדלה רעתו לו שגח ידו ולקח מהם כי אז בטח הלא הסירו את ראשו מעליו והרגוהו לכן בא אליו מלאך אלקים והורהו משה ראה עתידך והרגעים האלה והמקרה הזה ילמדוך

דעת על עתידך הנך הולך וגדל בבית המלך כבן מלך ובידך לילך
 בדרכי המצריים ולהיות כמוהם ואם אמנם ייטיבו לך וינעימו לך את
 חלקך בחיים אבל חלילה לך משה בחיר ד' לתעות אחריהם ללחום
 לחמיהם ולטעום ממנעימיהם כי אז הלא ח'ו תוכל לאבד בזה את
 ראשך את האושר האמיתי כי עליך משה להיות לאור עולם להיות רועה
 נאמן לעמך בחור בזה ואז כל הצרות והמציקות הזמניות לא ימנעוך
 מבוא אל המטרה אשר שמת לך לקו, וכל זאת רמוז לו המלאך כי
 המקרה הזאת הנחלים הנוערת והאבני שהם המבריקים למראה עין
 שנים אלה יפגשוהו תמיד על דרכו בחיים ומשה רבינו בחיר ד' מלא
 אחר עצת מלאך ד' כעדות הכתוב ויגדל משה (בשנים) ויצא אל
 אחיו עזב את טובתם והצלחתם של הרשעים ויצא אל אחיו העברים
 הנענים והנדכאים והוא רעיון נפלא בעזה"י ולזאת נעשה מרע"ה
 לכבד פה להיות לעד לבני ישראל כי ידעו ויכירו בשפתי אדון
 הנביאים ויבינו כי סיר הברש, השומים והאבטיחים לא יעוורו עיניהם
 ומהמדבר צי' ושממה לא יחת לבבם, הנשם לא יהי מכשול על
 דרכם, כי האושר האמיתי והתכלית לנגד עיניהם להיות לעם סגולה
 מכל העמים וקבלת התורה"ק על הר סיני והשראת שכינתו והראית
 חובתו בעשות כל הנסים והנפלאות אליהם ורוענו הנאמן האציל מרוחו
 הקדוש עליהם וינחם בתום לבב והמה הלכו לאורו כעדות נביא אלקים
 באומרו זכרתי לך חסד נעוריד אהבת כלילותיך לכתך אחרי במדבר
 בארץ לא זרועה.

(המשך יבא).

אליעזר זאב שאמצבערני, זאלישמשיק

מח"ס מנחת אליעזר עה"ת ודרושים.

וזכרון בספר קורות עירנו ותולדות רבני

השי"ת יזכני להוציאם אורה.

מודעה כל מי שיש לו שיחות חולין שנעשו על טהרת הקודש מרבנים
נאונים צדיקים וגם זכרונות משנת ת"ר-תרפ"ה ימחול לשלוח
על אדרעססע:

J. Stern PRESOV Slovensko ul. cis 13. Vel z. Kasicko.

מודעה כמו בכל שנה ושנה כן גם בשנה זו יש לי אתרונים מובחרים
ולולבים ירוקים והדסים במקח השווה.

Rabbin Efraim Landau BUCURESTI Traian 24.

ב י ב ל י א מ ע ה

אידישע וויסענשאפט

א צוויי וואכענטליכער זשורנאל פיר: ליטעראטור, היסטאריע,
וויסענשאפט, ביאגראפיע און איבערבליקען פונ'ם אידישען לעבען

אייגענטימער און ארויסגעבער שמואל שוועמער

JAȘI, Str. Eernitate 80.

איין בעריהמטער מוהל מיט לאנגיעהריגער פראקטיק איז

Moses Schechter FUNDATURA Sticlar 19.

חזן ושו"ב דביהכנ"ס אור חדש (רוסישע שוהל).

בבליותיקה גדולה.

מכילה ש"ס גדול 19 כרכים עור (פריעדענסווארע) על נייר
עב רענאל עם כל המפורשים הראשונים והאחרונים, ספרי דרוש
ואגדה שו"ת ובתוכם יקרי המציאות מאוד, גם מעט ספרי השכלה
ועוד ספרים נחוצים עבור רבנים ובעה"ב, נמצא למכירה ע"פ
הזמנות בבמ"ס של

M. Epstein, CERNĂUȚI str. Reg. Ferd. 32 (Bucovina).

בית דפוסו שער יצחק וידרער

שריפמניסערריי

סע א י נ י

כאמ. סאטמאר ראמאניען

שטערעאטיפ אינריכטונג

אתכבר בזה להודיע לכל המוכרים והחפצים להו"ל ספרים כי

הרחבתי והגדלתי את בית דפוסו

במבונות גדולות ובאותיות חדשות מכל המינים ותוארים והנני במצב הכי ערב שיש לאל ידי להדפיס כל דפוס הנצרכים בתכלית ההדור והיופי ומונה היסד הדק וכעד מחיר נמוך אבטש את המו"ל הנכבדים שינסו רס פ"א ואני במנוח כי יופיו רצון בעבודתו. מחמת שהבאתי לי

בית יציקת האותיות (שריפמניסערריי)

ושטערעאטיפ אינריכטונג. וגם אוכל לצמת מכל מיני אותיות מינים ממנים שונים. וגם מכונות גדולות ע"כ יש לאחדיו להדפיס ספרים גדולים גמרות גם שנים וספרי ראשונים וכדומה ולעשות את כל מלאכת הדפוס במחיר היותר נמוך ולנמור שני ביוגען ספר מידי יום ביומו.

JAKOB WIDER'S BUCHDRUCKEREI SEIN. Jud. Sătmăr Românien.

ANUL V, No. 5-6, SERIA II

קבוצת אפרים

שנה ב'

על ידי מח' תורה בענין הלכה דרוש
ואגדה מרבני התלמוד ומאסף ספרות
של חכמי המשניות בעלי המדות

יופיע פעם אחת בחודש

על ידי הקורן

אפרים לאגדה

בביתא דעמא

בעל מחבר ספרו איגרת התורה קמא וחביונה

למחברים השותפים יספיק להם אגפים מודעה פעם אחת ענורים.

KWITZEI EFRAIM

REVISTA LUNARA TALMUDICA STINTIFICA

DIRECTOR

Rabin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL

LEI 100-

REDACTIA SI ADMINISTRATIA

BUCURESTI, TRIAN, 24

SEINI (Romania)

TIPOGRAFIA JACOB WIDER

1925.

בשורה טובה לרבנים, לקהלות וליהודים.

יצא לאור מבית הדפוס ספר השנה ספר אדרסאות היהודי
עולמי מכיל את הכתבות של רבנים ר"ק, מסעדות כשרות, בימים
עבריים, עתונים יהודים כו' מכל מרכזי היהדות, מחירו Lei 150
עם המשלוח Lei 160. השנה אצל המערכת או ישיר אצל:
Isaac Bonhard „Haschana“ Wien II Jbbsstr. 22

ספר החידות ספר נפלא, חידות מחודדים נפלאים יותר משני מאות
הנבי, תמצא עם פתרונם על, הל, שחממה נבדיקה, הוא
תועלת נדול לכל העוסקים בעבודת הקודש, מלאכת השחיטה, מאת
הרב ר' יצחק יעקב גארדאן שו"ב בבריסשפארט קאנ, להשיגו
Rev. J. Gordon 652 Grand st. Bridgeport (America).

כנסת יחזקאל בקרוב יופיע יצא לאור עתון הקובץ חידושי תורה
בשיטת הש"ס ופוסקים בהלכה ואגדה ושו"ת להלכה
למעשה מאת מרנן זרבנן נאוני וחכמי הדור שליט"א מחיר החתימה
שני דולר לשנה וכולל בלהבא על החתום לשלוח ת"ת הערות בקצירת
האומה ויהיו נדפסו אדרסאות להמערכת:

„Kneses Jecheskel“ PRESOV Taberova ulica- cis 1
Zupa Kosicka (slovakia)

מוחאד נגד מודעה ראית בהקבוצי אפרים מחודש המון מני
שנתו, בור נדפס מודעה מסדית מולן פי בקבוב
יופיע ירחון בשם „אספת חכמים“ ולאשה כי גלוי יידוע בכל העולם
כי אנכי מאז הוצאתי לאור ירחון בשם „אספת חכמים“ ויצא לאור
משנת תר"ע עד שנת תרע"א וזאת מפני מלצאת לאור ע"י השערורי
הנוראה, ולאשה כי עוד לא צאתי אשת מלחוצי או לאור עזת הפעם אם
יגורר ה' בחיים לזאת הנני מודיע בזה ומוחה נגד כל עם לכל
ישתמש בשמי ירחון נא שם אחר לירחוני כאשר נוסב בענין אה לא
בשם „אספת חכמים“ ויבדל אדם לאסור דבר שהוא שלוי ובטח לבי
כי כג"ל לא יעשו עושה הכותב למן השלום והאמת.

אלמיר בירכריער מפשערנאוויץ

העורך והמזל „אספת חכמים“

ספרית
דאובו-מרגליות
מחאכאד נגד

הסכנה המרחפת ע"פ היהדות בראמני

הכל יודעים שבראמני הישנה ובבוקאווינא ובסרבי בכל עיר ועיר מתקימת רק קהלה אחת, אע"פ שבודאי במשך המאה האחרונה כמה וכמה דעות בכל קהלה וקהלה וכמה כתות וכתות נתהוו מחסידים ומתנגדים, אדוקים ומתקדמים, מתבוללים וציונים, מזרחים ובעלי אגדת ישראל, בכ"ז לא נתפוררה הקהלות ומאמר הזה"ק קב"ה וישראל ואורייתא חד הוא היה להם לנס, רק במדינת טרנסילוונא, אורטודוכסים ונעאלאנים לחמו מלחמת מצוה ומלחמת הרשות, אין אנו יכולים ורוצים לדון אודות פירוד הקהלות בטרנסילוונא, אין אחר מעשה ההיסטורי כלום, אולם אין נחוץ להביא ראיה ע"ז שבראמני הישנה היהודים שלחמו זמן רב אודות שוו זכויות ולא היה להם שום משען ומשענה בסדר הקהלות מצד הממשלה לא הי' יכולים להתקיים אם השטן הי' מרקד גם ביניהם ועושה פירוד בין הדבקים, מטעם זה יסדו הרבנים בראמני הישנה אגודה כללית שמכילה את כל הרבנים בלי הבדל ופדות די לקרות פה בשם אחדים ממיסדי אגודת הרבנים, שמות הרבנים הגדולים ששבח"ל הרב הצדיק המפורסים ר' ישראל פריעדמאן ז"ל מבוהוש והרה"ג דר' מאיר בעק ז"ל מבאקארעשט ולהבדיל בין חיים לחיים שמות הרבנים המפורסמים, הרב הכולל דר' יעקב יצחק נימירובר מבאקארעשט והרב הנאון המפורסים ר' בצלאל זאב שאפראן מבאקוי, אע"פ שמכמה טעמים פוליטיים כללים האגודה עוד לא נסדרה כהוגן, בכ"ז הרב הראשי דר' נימירובר לחם בשמה וברוחה בכמה ענינים כמו בענין שמירת הש"ק בבתי הספר וכדומה בדברים העומדים ברומם של הדת והיהדות.

זה כשלשה שנים שר' ההשכלה בימים ההם קרא לאספה את גדולי הרבנים ומנהיגים מכל מדינת ראמני ובראשם גאוני היהדות מארצנו כמו הרה"ג צירלזאהן, אולמאן, גלאזנער, דר' נימירובר,

פוכם, וכו' וגדולי הקהלות כמו שטערן, בערקאוויץ, פילדערמאן, שטרויכער וכו' ולאחר וכוחא רבה בכמה ישיבות באו לידי החלטה קימו וקבלו עליהם שבכל עיר ועיר תהי' אך קהלה אחת, רק קהלת הספרדית (שפניאלית) וקהלות האורטודוכסית בטרנסילוויני' ישארו על מכונם ברשות עצמם, בהכנסי' הזאת מצאו אופן לשמור את אחדות הדתי בין כל יהודי מראמני' מצד אחד ושלא לקצץ בנטיעות האורטודוכסי' מצד השני, במשך הזמן גם ע"י הקונגרס של הקהלות ושל הרבנים בבוקארעשט ותאשרו ההחלטות מהאספה שהיה תחת הנהגת שר ההשכלה, אולם בזמן האחרון לדאבוננו הצליח מעשה שטן ורוצה להרוס את כל הבנין שנבנה אז באספה הכללית ונותן רשות למשחית שלא יבחין בין טוב לרע ויעשה בכל עיר ועיר קהלות וקהלות, די להכימין ברמיזא איזה נזיקין גורם הדבר הרע הזה, תודה לאל שמנהיגי היהודים מראמני' הישנה כהרה"ג דר' נימירובר ונשיא הקהלות מר בערקאוויץ והמנהיג הפוליטי של היהודים דר' פילדערמאן וכו' לוחמים נגד התחבולה הזאת, עומדים וצוחים לא תתגודדו לא תעשו אנודות אנודות, כמעט כל הקהלות הגדולות והבינוניות והרב מקהלות הקטנות מראמני' הישנה וקהלות טשערנוביץ, ראדאוויץ, טשעטאטעא אלבע וכו' ערכו מחאה להמיניסטריום בהענין הזה.

בהחוברת הבאה אודיע להקוראים איך הדברים עומדים בענין הזה.

מו

חקר הלכה.

זה שנה ומחצה מאז נתתי "הסכמה" על הספר "שערי שלום" שחיבר ידידי הרה"ג המפורסם חו"ב וכו' מו"ה שלום הכהן שיין הי"ו רב בק"ק רינא, בסרביא) ובשולי "מכתבי הסכמתי" הוספתי איזה הערות על ספרו הנחמד שמחמת יוקר הדפוס לא הדפיסם, ע"כ אמרתי להכניסם ב"קבוצי אפרים" להאיר עיני חכמים בחקרי הלכה.

(א) שם (כסוף חלק או"ח) בהיכי תמצא, ספק איסור חמור מאיסור ודאי? והעיר מהרמ"א ז"ל דאשה נאמנת באיסור ודאי, אבל לא בספק איסור, ויצא ביד רמ"א ז"ל ביו"ד סי' קכ"ז סעי' ג'. הנה יש להעיר בזה ממש"כ הפמ"ג באו"ח סוס"י תל"ז שבי' וז"ל: הנה הרב בקכ"ז, ספק איסור אין אשה נאמנת והוא מסמ"ג עשין ל"ט ובאו"ה וז"ל: בספק נמנעות מפני עצלותם וכ"ה בירושלמי משמע תרתי בעינן טורח וספק ועיין ש"ך קכ"ז אות ל' משמע טורח אף ודאי אין נאמנת וכו', ומיהו משמע באין טורח אף ספק איסור נאמנת אף לסמ"ג, ובלשון הרב בקכ"ז כיג לא הזכיר טורח כלל, רק ספק אין נאמנת עכ"ל ובפמ"ג יו"ד סי' א' במ"ז סק"א כ' בפשיטות בספק אף בלא טורח אין נאמנות עכ"ל, ולא העיר כלל ממשמעות לשון הסמ"ג? ולפענ"ד יש להוכיח דגם לשון הרמ"א ז"ל בקכ"ז נוטה לזה דבעינן תרתי טורח וכפך שהרי דקדק וכתב בזה"ל: אבל בספק שמא אין כאן איסור כגון שצריכה לברר דגים טמאים מטהורים וכו' אין אשה נאמנת עכ"ל, וכעין זה כ' באו"ה כלל כ' סי' כ"א וז"ל: בספק איסור דאורייתא כגון לעיין דגים קטנים אם יש ביניהם טמאים וכל כה"ג אין נאמנים עכ"ל, ונודע הדבר דלברר דגים טמאים מטהורים יש טורח גדול בעיון מדויק ונשים עצלניות, מקילין בספק כה"ג כשבדקו מקצתן ולא מצאו שוב לא יבדקו עוד, וכ"כ המהרש"ל ביש"ש חולין פ"א סי' ב' דאין הנשים נאמנות בברירת דגים קטנים כשנמצאים ביניהם טריפות וכתב וז"ל: ובברירה היא יש טורח ועיון גדול וכו', ואיכא למימר דשמא כשמצאו כבר כמה דגים טריפות ביניהם או כשבדקו הרוב ולא מצאו סברי באומד דעת דשוב לא ימצאו ולא יבדקו עוד מפני עצלותן עכ"ל, וכ"כ הש"ך ביו"ד סי' פ"ד ס"ק ל"ה דבברירת דגים קטנים יש בהן טורח ע"ש ועפ"י נכון הדבר לומר שכן הוא גם כונת הרמ"א ז"ל דבעינן טורח וספק אבל באין טורח, אף בספק איסור נאמנת, כהפמ"ג באו"ח מהסמ"ג וזפו"ב.

(ב) ולכאורה יש להביא רא"י לד"ז מפסחים דף מ': מר ברי דרבינא מנקטא ל"י אמי' בארבי' ופירש"י מנקטא ל"י חטין מתחלת קציר לצורך הפסח. ועבדא להו שימור מעיקרא עכ"ל. וקשה לדעת הפוסקים דס"ל דהא דבעינן שימור משעת קצירה הוא מה"ת עיין פר"ח סי' תפ"ב ובפמ"ג או"ח סי' ת"ס במ"ז סק"א ע"ש, א"כ איך סמ"ר ברי' דרבינא על אמו שעבדה ל"י שימור, הא בדבר שיש ספק שמא אין כאן איסור אין אשה נאמנת, וה"נ אין כאן אלא ספק שמא יחמיץ כמ"שכ התו' בפסחים מ'. ד"ה כי, דעיקר השימור היא כדי שלא תחמיץ וכן פירש"י בפסחים ל"ח: ד"ה ושמרתם ע"ש? א"ו כיון דלא טרחה בשמירתה אף בספק איסור נאמנת כדבר האמור, ועיין פמ"ג או"ח רסי' ת"ס בא"א שכ' זו"ל, ועי"ד קכ"ז לענין נאמנות נשים, וכ"ש במצה שטורח רב, וכמה ספקות, שאין חוששת, ראוי להושיב שומר איש וכו' עכ"ל, אבל שם מיירי לענין לישה ואפית המצות, דודאי איכא טורח רב, משא"כ בגמ' הנ"ל. לא מיירי אלא בשמירת החטין כפירש"י שם ד"ה בארבי, שכתב: ומצניעתן לבדם לצורך הפסח עכ"ל, ופשיטא דליכא שום טורח בשמירתה, ולהכי שפיר סמך מר ברי' דרבינא על אמי' בד"ה זו"נ.

(ג) איברא דעל גוף ד"ז אם אשה נאמנת בספק איסור יש להעיר מנדה דף מ"ח: דר' יהודה אומר תוך הפרק אין הנשים בודקין אותן שאין משיאין ספקות ע"פ נשים, ע"ש בפירש"י ד"ה אין שכ' שאין נשים כדאי לסמוך עליהו להתיר ספקות על פיהן עכ"ל ועיין בפירש"י שם בד"ה אבע"א ר' יהודה שכ' שאין הנשים בודקות שפיר ע"ש? אמנם י"ל דהלכה כת"ק שם דת"ר כל הנבדקות נבדקות ע"פ נשים, וכן הי' ר"א מוסר לאשתו ור' ישמעאל מוסר לאמו וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מהל' אישות הל' כ' ע"ש בהה"מ יעיין בכ"מ ולת"מ שם ובשו"ת מהר"ם מלובלין סי' קל"ט) ובב"ש אה"ע סי' קנ"ה ס"ק כ"ג עש"ה, ועוד י"ל משום דמעשה רב (כשבת כ"א. וקכ"ז; ועוד בכ"ד) וה"נ

ר"א ור' ישמעאל עשו הלכה למעשה לסמוך על הנשים וכ"כ בחי' הר"ן על מס' נדה שם בשם הרמב"ן ז"ל עש"ב. — אך י"ל דאין ראוי מהמעשה רב שעשו ר"א ור' ישמעאל עפ"י מה שמצאתי במרדכי פ"א דחולין סי' תקע"ט, בשם הר"א ממיץ וז"ל. אבל בע"א מהומן וכשר סמכין עלי' ואפי' אשה כדאמרינן בנדה מ"ח: ר' ישמעאל מוסר לאמו ור"י ור"ש לא פליגי עלי' אלא בשאר נשים שהם מן הרוב אבל באמו של ר' ישמעאל מודו וכו' עכ"ל וכ"כ בשמו בש"ג בפ"א דחולין ע"ש. וכ"כ עוד בשמו ביש"ש חולין פ"א סי' א' ע"ש. ועפ"י ד"ל דבסתם נשים דעלמא שהן מן הרוב לא סמכין עליהן להתיר ספקות על פיהן כר"י ור"ש, ואפשר לומר דגם הרמב"ם ס"ל כהר"א ממיץ בד"ז ומש"ה דקדק בלשונו הזהב לכתוב, בודקין ע"פ נשים "בשרות ונאמנות" ואפי' אשה אחת בודקת וכו' כלומר דאפי' באשה אחת "בשרה ונאמנה" יש לסמוך עלי' כמו שסמכו ר"א ור' ישמעאל על אשה אחת "בשרה ונאמנה" אבל בסתם נשים דעלמא דדעתן קלות עליהן, (כשבת ל"ג: וקידושין פ"ז וברש"י ע"ז י"ח? ד"ה וא"ד משום ע"ש) שפיר י"ל דס"ל להרמב"ם דאין סומכין עליהן להתיר ספקות ע"פ ועפ"י אודו כמה קושיות שהקשו המפרשים ז"ל על הרמב"ם, ודו"ק. — ועפ"י יש ליישב ג"כ מה שהערותי לעיל מפסחים מ': דמר ברי' דרבינא סמך על אמו בשמירת החטין לצורך הפסח כנזכר, משום דמסתמא היתה אמו כשרה ונאמנה כמו אשתו של ר"א ואמו של ר' ישמעאל ובכה"ג הכל מודים דיש לסמוך עלי' כדבר האמור (צאו נא וראו בס' פרי תואר על יו"ד סי' פ"ד ס"ק כ"ג שדחלק יצא מסברא דנפשי' בין אשה לאשה וכ' עמש"כ המהרש"ל (מובא גם בש"ך שם ס"ק ל"ה ובסי' קכ"ז סק"ל) שאין הנשים נאמנות וכו' וזה לשונו: ולענין דינא כל אשה שהיא כשרה ומדקדקת במצות ושלמה בדעתה נאמנת ודאי, אבל מי שאינה מדקדקת בדקדוקי מצות ושאינה דעתנית אינה נאמנת ודאי עכ"ל וכ"כ הפר"ת ביו"ד סימן

א' סק"א דאין לדון דין שוה בכל הנשים ע"ש ורוח הקודש הופיע בבית מדרשו ז"ל דחילוק כזה גובע ממקור טהור ונאמן, כנזכר).
(המשך יבא).

בצלאל וזב שפראן אבד"ק באקוי והגליל.

טז

נשאלתי מידדי המופלג בתו"י יחיאל צבי סאכאטשעווסק
נ"י שו"ב דק"ק סט' אנאטה בהא דאנו נוהגים לתקוע סדר תשר"ת
תש"ת תר"ת והלא בגמ' ר"ה ל"ד בהא דאתקין ר' אבהו תשר"ת
מקשי ר' עוירא ודלמא ילולי ומתרץ דהדר ותקע תר"ת ואח"כ
מתקיף רבינא ודלמא גנוחי ומתרץ דתקע תש"ת ומאי דמתרץ אח"כ
הגמ' כי מתרע באינש מלתא ברישא גניח והדר יליל זה ניחא על
הסדר תשר"ת אבל אחר תשר"ת כשעומד בליל אמאי לא יתקע
תר"ת דלמא יליל קודם והעיר עוד כי ברבינו חננאל מביא באמת
הסדר תשר"ת תר"ת תש"ת, והשבתי לו דבאמת כיון דהספקות
דלמא גנוחי ודלמא ילולי הם ספקות שקולין אין נימ הי מקדים
ברישא, אך מה שבש"ס אתקפתא של דלמא ילולי מוקדמת לדלמא
גנוחי ונראה מסדר הסוגיא באמת דתר"ת קודם לתש"ת זה רק לפי
הנדפס בש"ס דילן, אבל הרי"ף גורס איפכא דהיינו דרב עוירא
מתקיף ודלמא גנוחי ואח"כ מתקיף רבינא ודלמא ילולי ואין קושיא
יעוין ברש"י ג"כ הק"ים הרביר ודלמא גנוחי לדבור ודלמא ילולי
ונראה שנירסתו היתה כנירסת הרי"ף.

אך לפי זה תסוב הקושיא על הרא"ש הגורס כש"ס דילן ולא
כרי"ף, ובכל זאת מקדים סדר תש"ת לתר"ת, ופשוט י"ל דהרא"ש
לשיטתו המצ"ך שתקיעה של תשר"ת תהי' גדולה משל תש"ת
ושל תש"ת גדולה משל תר"ת וי"ל דלפיכך הקדימו תש"ת לתר"ת
למען יהי' סדר נכון בשביל התוקע, וכעין זה תירץ הט"ז ריש סי'
תק"צ קושית הראשונים למה תוקעין תש"ת ותר"ת בתקיעה ראשונה

הנא תקיעה אחרונה של תשר"ת עולה לתש"ת שאחר זה, וע"ן בערוך השולחן מה שתירץ קושיא זו.

ויותר י"ל דמעצם הסוגיא מוכח דוקא להקדים תש"ת לתר"ת אף לגירסת הרא"ש והש"ס דילן והיינו כי כך היתה הקבלה שסדר זה תיקן ר' אבהו, והוא עפ"י מה שהקשה בחידושי הפלאה בהא דמקשי הש"ס וליעבד תרש"ת ומאי קושיא דלמא עביד תר"ת קודם תש"ת והתקיעות שבנתיים לא הוי הפסק דהוי לנבי תשר"ת שברים דתקיעה דידהו ארוכות כשיעור שברים ותרועה כמ"ש בש"ע ולא הוי הפסק משום דיש לו לתקע עוד שברים כמבואר בסוף סי' תק"צ משא"כ תשר"ת לא הוי אפשר לצאת בתש"ת תר"ת דהשברים קטנים הו"ל הפסק משא"כ בתרש"ת דהו"ל קודם השברים דק"ל דלא הוי הפסק כיון שיש לו לתקע עוד שברים שפיר יצא ידי תרש"ת עכ"ל. ונראה ליישב עפ"י המבואר בפוסקים דער ר' אבהו הוי מקומות משונים בתקיעות מהם תש"ת ומהם גם תר"ת, והנה לפי ס"ד של הש"ס שלא ידע מספק שלישי דלמא גניח ויליל וודאי לא חשבו שר' אבהו קלקל והחסיר את התקיעות, ופשוט שרב עוירא דמקשי ודלמא ילולי, ולכאורה קשה אמאי לא מקשי ודלמא גנוחי? וצריך לומר שרב עוירא ידע שר' אבהו לא תיקן תשר"ת בלבד אלא גם תש"ת אך זאת לא ידע רב עוירא שגם תר"ת תיקן עד שתירץ לו התרצן דהדר ותקע תר"ת והיינו אחר תש"ת, ואולם רבינא סבר דהתירוץ הוא דר' אבהו תיקן תר"ת אחר תשר"ת ולא תיקן תש"ת ולפיכך אתקיף ודלמא גנוחי, ותירצו דהדר ותקע תש"ת והיינו מיד אחר תשר"ת ודהדר ותקע תר"ת הוא לאחר תש"ת ועפ"י סדר הסוגיא דהתקנה היתה תשר"ת תש"ת תר"ת מקשי שפיר הגמ' וליעבד תרש"ת וליכא למימר דעביד תר"ת לפני תש"ת כקושית הפלאה דהש"ס מקשי אמאי דסליק מיניה כמובן, ובזה מתורצת קושית הפלאה וגם יתאים פירוש הסוגיא לשטת הראש וכפי מנהגנו והבן:

(ב) היום הרת עולם וכו' אם כבנים אם כעבדים וכו' אין הבנה למשפט אם כבנים אם כעבדים מה רוצה בזה ואיזה חילוק יש בין שני האופנים הללו אם בין כך וכך צריכים לרחמים, ואמרתי בהקדם מה דאיתא בספרים דמה שתשובה מועילה למחות החטא לגמרי זה רק בישראל אבל בעכו"ם אינה מועילה לגמרי למחות החטא, כמו אצל אנשי נינוה וכתבו הטעם כי הקב"ה המוחל על חטא הוא מלך שמחל על כבודו ואינו מחול אבל בישראל שהם בנים הוי אב שמחל על כ', ולכאורה מזה דאם ישראל הם בבחינת עבדים אין תשובתם מועילה ח"ו למחות החטא לגמרי ומאי עדיפותא דישראל? ונראה דביומא פ"ז ובשבועות י"ג איתא מחלוקת רבי ורבנן דלרבי יוהכ"פ מכפר אפילו בלא תשובה, ולרבנן דוקא בעשה תשובה, והמחלקת הוא מופלגת ביותר ואינו מוכן דלרבי מי שאכל ביוהכ"פ ואלמלא חנקתיה אומצא הוה חי (כבסוגיא דשבועות) הגם עליו יכפר יוהכ"פ, ונראה דסברתיה דרבי הוא דיוהכ"פ הוא יום שניתן למחילה ועצומו של יום מכפר כדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם ולזה אין צריך שהאנשים יתכוננו כונה מיוחדת לזכות במחילה כי ממילא בא, אך בכל זאת אף שאין צריך כונה למחילה אך אם יש לו כונה להיפוך דהיינו שאינו רוצה במחילה אין יוהכ"פ מועיל ודומה ממש להא דמבואר ברא"ש סוכה ל"ט ובתוס' ד"ה עובר לעשייתן דאף אם מצות אינן צריכות כונה אינו יוצא בע"כ עיי"ש, ומי שאכל ביוהכ"פ מאונס יצרו נחשב לו רק כמי שעבר עליו יוהכ"פ בלא כונה אבל אינו נחשב בתור כונה להיפוך כדאיתא בברכות י"ז ר' אלכסנדר אומר גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך וכו', ונראה דגם רבנן המצריכים תשובה לכפרת יוהכ"פ מודים דאם רק עשה תשובה אף שבאיזה ענין שהוא התשובה אינה יכולה לפעול בכ"ז לגבי זה מועיל עצומו של יום לגמר הכפרה, ולפי זה בישראל אף בעת שנקראו עבדים ואין תשובתם מוחה החטא דמלך שמחל אין כבודו

מחול בכל זאת אם רק עשו תשובה ואין המניעה מצדם אז יוהכ"פ מכפר אפילו לרבנן, ובוה יתפרש המאמר אם כבנים וכו'. דאז תשובתנו מועילה למחות החטא לגמרי כי אב שמחל כבודו מחול, ואם כעבדים דאז אי אפשר למחות החטא לגמרי כי מלך שמחל אין כבודו מחול עכ"פ עינינו תלויות ואנו שבים בתשובה ואין המניעה מצדנו רק מדין מלך שמחל אין כבודו מחול ולכן תוציא כאור משפטנו דהיינו ביוהכ"פ דעצומו של יום מכפר וגומר מה שאין התשובה יכולה לעשות.

יהושע הלוי הירשהארן הרב דמאנטריאל קאנאדא.

יז

שפתי ישנים

מכבוד הרה"ג הצדיק המפורסם וכו' כקש"ת מו"ה שלום אדלער וצוקללה"ה בעהמ"ח ספר "רב שלום" עה"ת אבדק"ק סערעדנא יע"א. נעתק מכת"ק ע"י נכדו הב' חתן תמים למעלות, חו"ב טובא מוה"ר שלום צבי אדלער נ"י בהרה"ג המאוה"ג אבדק"ק האנשאוויטץ שליט"א נשלח להמערכת ע"י יחזקאל שטערן מק"ק עפעריעס יע"א.

בעהשי"ת עש"ק עקב חרנ"ו לפ"ק סערעדני יע"א.

שלום לך תלמידי היקר הרב המושלם וכו'.

שאלתך, במקומות שמתפללים תפלת שחרית בשבת בהשכמה שני שעות קודם חצות מתאספים שנית להתפלל תפלת מוסף אם צריך לחזור ולברך על הטלית ופלפלת בדין המחבר ורמ"א בסי' ח' באו"ח וטו"ז ומג"א שם ועד שהעלית בנידון שאלתך שא"צ לברך הכל ראיתי יפה ומאפס הפנאי אקצר ורק מה שנראה לדינא אודיע לך למען תדע איך להתנהג, דע לך אהובי תלמידי שכל הפלפול של המחבר ורמ"א והפוסקים אינו אלא כשהיה דעתו לחזור ולהתעטף תיכף ומיד אבל לזמן מרובה לא מהני אפי' כשהיה דעתו לכך עיין מ"א לענין ישיבת סוכה בסי' תרל"ט באו"ק י"ז באמצע שכתב כשיצא

מסוכה לדבר עם חבירו או להביא דבר לסוכה לשעתו כשיחזור א"צ לברך אבל כשיצא יציאה גמורה לעשות עניני שלא לחזור לאלתר צריך לברך. ורק לענין ברכת תפילין בסי' כ"ה במג"א או"ק. כ"ב ועיין במחצית השקל שם שכתב שם בפירוש דדעת המג"א דדוקא כשדעתו להתחירן מיד אבל אי דעתו להתחירן לזמן מרובה מודה דצריך לברך וכן מה שכתב המ"א בסי' ח' או"ק י"ח וז"ל מ"מ נראה לי אם לא הי' בדעתו ללבושו מיד צריך לברך כוונתו גם אם לא הי' בדעתו ללבושו מיד אף שהי' בדעתו ללבושו אחר זמן מרובה צריך לברך אף שנמלך אח"כ ולבושו מיד עיין היטב (דאל"כ פשיטא וא"כ בנידן שאלתך שמפסיק הרבה ישיבה כמה שעות ובנתיים אוכל ושותה הולך ועושה ומדבר כרצונו בודאי אין לך היסח הדעת גדול מזה, ולא מהני אפי' כשהי' דעתו לחזור להתעטף בו אח"כ מצאתי בבאה"ט בשם כנסת"ג וז"ל בסי' ח' או"ק ט"ו, ולכ"ע אם פשע טלית בבוקר וחזור ולבושו במנחה אפי' כשהי' בדעתו לחזור ללבושו במנחה אפ"ה צריך לחזור ולברך משום דשהה הרבה עכ"ל וא"כ ה"ה משחרית למוסף אם שהה הרבה ומפסיק טובא בשתיים ושלש שעות דמ"ש וז"ל בתר טעמא כן נראה ברור לדינא — מ"מ יש עצה אחרת כמו שנהג השערי תשובה בעצמו בענינו שם על הפלונתא של המחבר ורמ"א עיין בסי' ח' או"ק ט"ז באריכות והיינו שבשעה שמברך על הטלית יגמור בדעתו ויכוון שלא תפסור ברכה זו רק לבושה ראשונה של עתה ואז אינו פוסרת מפשיטא ואילך וה"ה כאן יכוון שלא יפסור ברכה זו רק על לבושה של שחרית והבן, וע"ד שכתבת שכמדומה לך שראית ממני שאחר חליצת התפילין ליציאת הצורך לא ברכתי שנית על הנחת תפילין, אמת שכן מנהגי ואל תתמה על החפץ כי אף שחיי אדם מביא הרבה חולקים על מג"א, אמנם הפרי מגדים שם במקומו פסק דהלכתא כמ"א וכתב שכן נוהגין ודלא כמ"ז.

הכ' שלום אדלער.

יח

חיות קשות הניד לנו כת"ר בסי' ס"ה על הנמק"י בפ"ו דיבמות
 שמ"ש מדבריו דהרמב"ם סבר דכופין על מ"ע דפו"ר, והקשה: דהרי
 הרמב"ם אמר מפורש בהקדמתו לסדר זרעים שאין לב"ד לכופ
 אדם עד שישא אשה? וע"ש. ואמנם שלא מוכח כן מהנמק"י
 שהרמב"ם סבר דכופין, רק הביא הרמב"ם שאם לא נשא אשה מבטל
 המ"ע, (כי נשואין בעצמו לאו מצוה) (ועיין בהרא"ש פ"א דכתובות סי'
 י"ב) ולכן אמר הנמק"י דיש לכופ לאדם שישא אשה כדי שלא יבטל
 המ"ע, אבל הרמב"ם סבר דכופין רק כדי שיקיים המצוה (ועיין בסי'
 המצות שי"ד) אבל לא בשביל שלא יבטל, ועיין בסי' חכם צבי סי' א'
 שכתב דכופין אלא במ"ע שאינה תלויה בדבר, ועין בסי' בינת אדם
 שער או"ה סי' ז' שאין כופין על ענף מצוה, א"כ כ"ש שאין לכופ על
 הנשואין דמי יודע אם יוליד בן ובת, וק"ל. — ומה שאמר התויו"ט
 בהקדמה לסדר נשים דהטעם של הרמב"ם דאמר שאין כופין הוא
 דדילמא נפשו חשקה בתורה ע"ש, אינם מוכנים לי דהטעם שהעוסק
 בתורה פטור הוא משום שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ע"ש
 ברמב"ם, א"כ דבריו נפלאו ממני, וצ"ע. ולכאורה יש ס'גד להמפרשים
 שהביא הנמק"י מלשון הגמרא שאמרה עשה סוכה עשה לולב, ולא
 אמרה שב בסוכה נטול לולב, אך מלתא פשיטתא הוא שכוונתה עשה
 ושב, ומדוע אמרה בלשון עשה? יש ל' לאשמעינן דכופין על מ"ע
 אף שיש בה טרחא, ועיין ברש"י חולין קל"ב ע"ב. (וע"ד החידוד
 יש ל' ע"פ מש"א האחרונים דאין כופין בשבת וי"ש, לכן לא אמרה
 שב בסוכה נטול לולב, ורב אלפס שגורס שם בכתובות נטול לולב
 יש ל' דסבר כדעת התוס' שכופין גם על מצוה דרבנן ומיירי בח"ה
 ויש להאריך בזה ואכ"מ) ולפ"ז ניחא לן נמי מה שלא הביא החינוך
 במצוה א' פו"ר שכופין ונטר עד מצוה ו' כמו שתמה ע"ז המג"ח
 שם משום דהחינוך כתב ע"ד הרמב"ם וק"ל.

אך למען שלא להפריד בין הדבקים ולעשות שלום במרומים
 בין מלאכי מרום י"ל דגם הרמב"ם סבר דכופין לישא אשה
 ובפרט שהוא סבר (בפ"ד מהלכות מלכים) דהדיוט אסור בפלגש
 ואף דספק הוא אם יקיים המצוה דפוי"ר אך מה דמפקד איבעי ליי
 למעבד כבמס' ברכות ע"א, וההכשר מצוה כמצוה עצמה יחשב,
 עיין בתוס' במס' גיטין מאע"א וב"ב יג"א ע"ש ועיין בנמק"י
 בפ"ב בב"מ גבי אכידה בבית הקברות ע"ש ועיין בשעה מ
 פכ"א מהלכות א"ב שכתב דכן סבר גס הרמב"ם (ואף מאן דפליגי
 ע"ז הוא רק לגבי לדחות ל"ת) אך אין כופין את האדם עד שישא
 את האשה שמתרצה להנשא לו דבעינן שיקח הוא אותה מדעתו
 ורצונו, ולא דמי למש"א הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין ה"כ, ועיין
 בתוס' במס' ר"ה וע"א ד"ה יקריב ע"ש, ועיין במס' נדרים כע"ב,
 רק אם אינו רוצה לישא אשה כלל אז כופין אותו שיתרצה לישא אם
 יזדמן לו אשה שהוגנת לו לשיחפוז בה, ולפ"ז מדוקדק מאד גם לשון
 הרמב"ם מש"א ואין כופין אדם "עד" שישא אשה ולא אמר ואין
 כופין אדם שישא אשה כי לאחרי הכפי' צריך להיות דעתו ורצונו לישא
 אותה וק"ל, (וכן יש להעיר במה שאמר הח"צ בסי' א' שכופין על
 גיטין וחליצה משום לתא דידה (ועיין גם בב"י סי' קס"ה ע"ש)
 ולפ"ז גם יש ל' דאין כופין עד שתצא נפשו בשיש לו זמן לקיים
 המצוה וצ"ע לעת הפנאי).

(ב) מה שהעיר בסי' ע"ד על קושית הראשונים דל"ל קרא דאם
 יאמר לו אבי' לחלל שבת שאל ישמע לו הא אינו עושה מעשה
 עמך? ע"ש, הנה הש"ם במס' ב"מ מתרץ דאם נימא דעשה דכבוד
 דוחה הל"ת א"כ אין כאן עבירה כלל, וכן תירצו גם האחרונים
 (הגאון רע"א, הס' נחלת עזריאל, שו"ת ב"א בח' אהע"ז סי' קי"ד,
 שם ארי' האו"ח סי' א') אך לכאורה מאד תמוהים, כיון דלא שייך
 בבנו הטעם דאי בעי לא עביד ודברי הרב מי שומעים כיון דעשה

דוחה א"פ הוי' שלוחו של אדם כמותו ולגבי האב ליכא עשה כלל?
(ועיין גם בס' המקנה ובס' מעין גנים בחו"מ סי' קפ"ב) (ואמנם
דיש לדחות דאם ליכא עבירה לא הוי מעשה כלל, ולא שייך ששאכ"מ
במילי דעלמא כהחתם סופר חאו"ח סי' ר"א וגם אי שלוחו כמותו
הוי כעשה כל הדבר ולא חצי הדבר ויש להאריך בזו ואכ"מ).

בילדותי אמרתי ליישב ע"פ מש"א האחרונים לשיטת הפוסקים
דלחומרא יש שליחות לעכו"ם א"כ מדוע אמרינן אמירה לנכרי שבות
ולא ליתסר מטעם שליחות? ותירצו משום דגבי שבת המלאכה
בעצמה אינה כלל עבירה והעיקר האיסור אגוף האדם רמיא למען
ינות' א"כ ל"ש ב"י שליחות דמ"מ הרי ישראל נח ושבת ממלאכה
(הס' ב"מ וישועות יעקב באהע"ז סי' ה' נתה"מ סי' שמ"ח ח"ס
חאו"ח סי' פ"ד, החו"מ סי' קפ"ה והשיב משה חיו"ד סי' ג"ב)
א"כ שפיר קאמרו הש"מ והאחרונים, ויש לקיים בזה גם תירוצ
החזקוני והריב"א מה שתירצו דמיירי בשבות דרבנן אשר לכאורה
זה נגד הגמרא. שיש להעמים בזה גם כוונתם, ע"ש. ולפ"ז ניהא
לן גמי מה שפרטה התורה מצוה החמורה מצות שבת שלא ישמע
לו ובאמת גם על מצוה קלה א"צ לשמוע לו, כדאמר הגמרא שם
אתי שפיר גם מה דנקטו החכמים איסור טומאה דוקא, (והא דאל
תחזור אבידה יש ל' דמיירי שהאב הוא זקן ואינה לפי כבודו
ובחידושי הארכתי בזה ונתתי טעמים לשבת ע"ד הפלפול, משום
ששבת וכבוד אב שניהם נצטוו במרה ולפני הדבור, ואין ספק עשה
דוחה ודאי ל"ת ואין הולכים בממון א"ר ואכ"מ).

ויש להצדיק גם תירוצ הגהת מיימוני מש"א בפ"ו מהלכות
ממרים הי"א לתרוץ, ולא מיקרי רשע דהוי רק דיבור בעלמא דקיי"ל
אין שליח לד"ע דדברי הרב זכו, אשר לכאורה תמוה כאן דמוכרח
לשמוע מצד מצות כבוד, א"כ ל"ש דברי מי שומעין? ויש ל' דאזיל
לשיטתו דסבר אף היכא דלא ידע השליח שהיא עבירה ול"ש דברי

מי שומעין ואפ"ה המשלח פטור כמו שהוכיח הש"ך בחו"מ סי' קפ"ב וסי' שמ"ח ע"ש וק"ל.

גם יש לתרץ הקושיא דמיירי ששניהם ביחד אבי' ואמו אומרים לו לחלל שבת (וכן משמע נלשון הנמרא שאמרה מכבוד אב ואם) ולפי דעת הראשונים שהוא מצוה אחת ועיין גם במסכת מנהדרין נ"ו: ע"ש א"כ הוי כשנים שעשאו דפטורים וק"ל.

יצחק יעקב דודבסקי החובב"ק ניעשוויעז

בהגאון הג' והצדיק המפורסם וכו' כקש"ת

מ"ר הר' יהונתן מזעלווא וצללה"ה.

יט

בחברת ג-ד' שנה ה' סימן ט' "בקבוצי אפרים" הביא מר מיוזש נ"י דברי השפתי חכמים תולדות כ"ז י"ט, על דברי רש"י ז"ל שם שמתרץ את יעקב אבינו ע"ה שאמר לאביו "אנכי עשו בכרך" ללא אמת ח"ו, אלא שיעקב חשב בלבו כן: אנכי, הוא מי שאנכי, ועשו הוא בכרך, והעיר הש"ת ע"ו שסב"ס גם הכונה זו אינה אמתית, אחרי שיעקב קנה מעשו את הבכרה, א"כ הוא הבכור ועשו הפשוט, ותירץ שיעקב קנה את הבכורה רק לענין הזכות בעבודת הקרבנות לא לענין הנחלה פי שנים, שזה נשאר בזכות עשו, ותפס עליו מר מיוזש שנעלם מהש"ח גמרא מפרשת (סוטה י"ג) שאמר עשו, נהי דזבני חלק בכירותא, פשיטותא מי זבני? ע"כ, והנה הגם שלא יונחת ערך הש"ח בתור מפרש, אם באיזו מקום נעלם ממנו מאמרי תלמודי, אבל מהא לא איריא, ואין כאן שום העלמה, דמהכתובים ומר רש"י משמע דשתי מכירות היו מעשו ליעקב בזמנים שונים, אחת כשנעשו בני י"ג שנים שאז בישל יעקב נזיד העדשים להברות את אביו ואז עונותיו ההמורות של אותו רשע שעבר ביום זה הוא לכדוהו שעיפה נפשו למות וכשראהו

יעקב בנולותו אמר אין רשע זה כדאי לעבוד עבד"ק וקנה מעשיו רק הזכות הזה שלא היה נחשב בעיני עשו לכלום ונכרו בדבר מועט, בנויד ולגימא קלה, ויעקב הוסיף לו גם מה שלא שאל: לחם ושתיה מדיליה אבל חלק הירושה לאחמד כלל יעקב והשאירו לעשו ולא רימהו חלילה לקנות בנויד עדשים חלק ירושת יצחק שהיה עשיר גדול אער קנאו בגדלו ועצמו מלך פלשתים ושריו: והשניה, בעת פגישתם בשובו מפדן ארם, ואז קנה יעקב ממנו בכסף מלא, דמלא את חלקו במערת המכפלה, ואז העמיד לו כרי של כסף וזהב בעד חלקו השלם במערה לבד, באופן שלא יוכל למעון טענת אונאה וחזרה, כמ"ש רש"י בפסוק אשר כריתי לי רק עשו רצה לכחש ולומר כי לא מכר לו רק חלק הנכורה במערה, ורץ נפתלי להביא השט"מ לענות כחשו בפניו, ולכן יעקב בהביאו המטעמים לאביו אמר אמת שעשו הוא בכורו אז וכדברי הש"ח, וכמ"ש תתן אמת ליעקב.

יצחק מעלער אבד"ק בולגריה.

ב

החורש הזה לכם, החורש הזה הוא הירח, משולה לכם כמו שהירח הוא המאור הקטן, וישראל המה ג"כ המעט מכל העמים לכן בחר השי"ת בהם כי הם הממעטים את עצמם, כי השי"ת בחר רק בענוי ארץ ובנמוכי רוח, ע"כ אמר למשה במראה הסנה, וזה שאני משרה שכינתי בנמוך שבאילנות, לך לאות שאני בחר רק בנמוכי רוח, ולכן "אנכי שלחתוך" אותך דייקא יען כי אתה עניו מאד מכל האדם, וגם בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, "הזה" דייקא יען כי הוא נמוך שבהרים, ובוה פ"י המשנה באבות "משה קיבל תורה מסיני" כלומר משה שהיה עניו, קיבל תורה "בסיני" שהוא הר נמוך, כדי ללמד לעמו תורת הענוה, וכזה שמעתי אומרים בכוונת הפייטן (בזמירות שבת שחרית) "אל ההרים אשא עיני כהלל ולא כשמאי", ר"ל אל ההרים אשא עיני, אם נראה

את ההר שהקב"ה נתן תוה"ק על הר סיני מפני שהוא נמוך שבהרים
מזה ידענו שהלכה כב"ה מפני שהלל ה' עניו.

אלמיר בירברייער, טשערנאוויטץ.

כא

ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה.
(איכה א' י"ג)

הנה צריך לדחוק ולאמר שכנוי הפעול בלשון יחיד שבסוף
מלת וירדנה מוסב על כל אחת מהעצמות וע"כ בא בלשון יחיד הלא
יקשה ג"כ הפעל (וירדנה) שבה בלשון זכר על אש והלא בלשון
נקבה ותירדנה? וצריך לדחוק עוד הפעם ולומר שאש משמש פה
בלשון זכר כדברי רש"י בפרשת וישלח, ויותר מזה יקשה הלא אין
שום שייכות לאמר על אש שרודה את העצמות וגם לא נמצא בשום
מקום על אופן זה כי אם שורף מבער או מכלה? וגם יתר הפירושים
דחוקים למאד. — ע"כ נראה לפרש שפעל "וירדנה" שב על ד' כמו
הפעל שלא במאמר שלפניו, וכנוי הפעול שבסוף תיבת וירדנה שב
על מלת אש כמו שהאש הוא הפעול ג"כ במאמר הראשון, ופירוש
וירדנה הוא כאילו שמפרשים אותו מענין רדיה והכאה כמו לא תרדה
בו בפרך ומזה "מכות מרדות" ובאור הכתוב כן שאחר ששלח ד'
ממרום אש בעצמותי רדה והכה את האש למען תבער בתקף ועוז
כמו שרודים ומכים באודי אש העשנים למען יבערו היטב עד תומם,
(דומה לזה הרודה פת תרומות פ"ו) ובלשון אשכנז דאסס פייער
אנשיעבען ויתורנם איפוא ער האטמע פאן אבען הער פייער אין
מיינע גליעדער געשליידערט אונד ער שיערשע עס דאסס פייער אן
ולפ"ז סרו כל החוקים הנ"ל וגם יתחברו המלות ויסתדרו המשפטים
זא"ז ביחס הנון וכפי חקי ההגיון.

יוסף חיים שכמר רב בקונסטנצא.

מבית המדרש של חסידי סלוצק על פתח המדרש שברובע
המזרחי של ורשה ובה נמצאת חדרה של חסידות סלוצק
על אדמתה

I. Stern, PRESOV Slovensko ul. č. 13, Veleň, Pasterka.

ספר החובת נשים והנשים יקרים לימים נוראים ולכל השנה כלה
מאת הרב ר' סלוצק רמב"ם אברהם וואשינגטון
ספר חובת נשים והנשים יקרים לימים נוראים ולכל השנה כלה
הרב ר' סלוצק רמב"ם אברהם וואשינגטון

Rabbi G. Silverstone 410 K. St. W. Washington

ספר חובת נשים והנשים יקרים לימים נוראים ולכל השנה כלה
ר' סלוצק רמב"ם אברהם וואשינגטון
באנהאנד מאת הרב ר' פארהאנד רמב"ם אברהם וואשינגטון
Rabbiner M. Fohrhand Nitra Slovakia

הרב ר' סלוצק רמב"ם אברהם וואשינגטון
הרב ר' סלוצק רמב"ם אברהם וואשינגטון
זאת חובת נשים והנשים יקרים לימים נוראים ולכל השנה כלה
זאת חובת נשים והנשים יקרים לימים נוראים ולכל השנה כלה

Jakob S. Grünfeld Zborow, Kosická zupa Slovakia

בבית המדרש נדונה

מבית המדרש של חסידי סלוצק על פתח המדרש שברובע
המזרחי של ורשה ובה נמצאת חדרה של חסידות סלוצק
על אדמתה
הרב ר' סלוצק רמב"ם אברהם וואשינגטון

M. Epstein, CERNAUTI str. Reg. Ferd. 32 (Bucovina).

○之○以○日○不○月○以○之○一○之○以○之○

1992年12月26日

上海南京路

[illegible]

JAKOB WIDER'S BUCHDRUCKEREI SEINL. Jud. Samar Rumänien.

ANUL V. No. 7-8. SERIA II.

חג השבועות תרפ"ה

שנה ה'

קבוץ אפרים

שנה ה'

קובץ בחי' תורה בענין הלכה, דרוש
ואגדה מרבני וחכמי זמננו ומאסף ספרותי
לשאלות המנסרות בעולם היהדות.

יופיע פעם אחת בחודש

על ידי העורך

אפרים לאנדא

רב בבאקארעשט

בעל מחבר ספרי אוצר התורה קמא ותנינא.

מחירן לשנה מאה לעי.

למחברים השולחים ספריהם אדמים מדעת פעם אחת עברה.

KWITZEI EFRAIM

REVISTA LUNARA TALMUDICA-STIINTIFICA

DIRECTOR:

Rabin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL

LEI 100—.

REDACTIA SI ADMINISTRATIA

BUCURESTI, STR. TRIAN, 24

SEINI (Romania.)

TIPOGRAFIA JACOB WIDBESL

1925.

ראובן מרגליות

מפיצי

בשורה טובה לרבנים, לקהלות וליהודים.

יצא לאור מבית הדפוס ספר השנה ספר אדרסאות היהודי עולמי מפני את הכתבות של רבנים ר"ק, מסעדות כשרות, כימ"ס עברים, עיתונים יהודים בו/ בו/ מכל מרכזי היהדות, מחירו Lei 150 עם המשלוח Lei 160 להשיגו אצל המערכת או ישיר אצל:

Isaac Bonhard "Haschana" Wien II Jbbsstr 22

מגד ירחים ירחון י"ל פעם אחת בחודש כגלל דרושים נעימים על פרשיות התורה ומחכמו לזכרים בעתם על נשואין ברית מילה, הספר, תולדות, נאונים שיחות חולין של ת"ח בו, הירחון נחון מאוד לרבנים מנידים ודורשי תושיה, מחירו לשנה לעי 140 מתכרים השולחים ספריהם, יתפרסמו בהירחון, ערוך מהרה"ג מו"ה יצחק קליין ראב"ד בעיר סאטמאר המחבר ספרי אהל יצחק עשרה חלמים.

Rabbi Ig. Klein, SATMAR (Romania).

ספר כתוב ישה דברי אמת ומשיב מלחמה שעה כלל הרבה ענינים שונים לרוח הזמן, מחירו שנים לעי להשיגו אצל

Jacob W. Brecher, BANILA p/S, (Bucovina)

בית ישראל מהדורא תנינא מילואים והשמחות להתבוננים עשר קדושות, עשר אורות, עשר צחצחות, עשר עטרת מהרה"ג ישראל בערנער ז"ל רב בק' באקארעשט עם הנהגות והערות ותיקונים על התקוני זהר מבי"ק הר"צ מויד'סשוב מהרה"ג משה בערנער, מחירו שנים לעי להשיגו אצל המנ"ל.

Rabin Mozes Berger București Labirint 19.

בופליותיבה יבנה" ספר א' רבי דוד מליאובה ח"י, אישיותו ותורתו זאת הרב מתת' יחזקאל גוטמן רב בהוש' מחיר החתימה לשנה 100 בחו"ל דולר א' ספר יחודי 30 לעי בחו"ל 25 פגמים.

Rabbi J. Guttman, HUSI.

כדור כן הנביא כמזבח כהנו כגנת
כן גנא. (ירושלמי סנהדרין.)

כל ירא וחרד ישמח לקראת רוח המזרחית שהיא לעולם יפה
(יומא כ"א) המנשבת כעת בעולם, רוח דעת ויראת ה', רוח הדת
התחיל לפעמו גם בספרות, כמעט אין ספר היוצא כעת לאור שלא
ידבר פחות או יותר בהתלהבות מהדת וחשובתה, כמעט אין עתון
בעולם שלא ימצא בו מאמרים המדברים בשבח הדת ותועלתה.
אולם הרבה עדין אינם מעזים לקרא את הילד בשמו האמתי שלא
יבאו לידי לעז כי ריאקציונים הם, לכן הם משתמשים על פי הרוב
בלשון חכמה מגלה טפח ומכסה טפחיים, או יבחרו לשון ערומים
ומדברים מגדולת חשובת המספורין "טהוזהיא" "ספיריטואזם"
וכדומה, ועל הקורא להבין ולומר אם זאת אמת הדת בודאי אמת.

לצני הדור: על רוח זו משל ישאו "נשיאים ורוח וגשם אין", כי
הם מפקפקים בדבר ומטילים ספק באמתיות התנועה הדתית שהתחילה
לפעמו בעולם, לדעתם אין כאן רגש דתי המתעורר את לבבות בני
אדם ודורש מאתם ספוק, רק תנועה מלאכותית, רואים התקיפים,
כלומר הממשלה ובעלי-הון כי הקרקע נשמטה מתחת רגליהם, ואין
תקנה אחרת רק לסעד אותה ולתמך בה ע"י כח הדת לכן הם משתמשים
עם הדת לטובתם ובעלי העתונים והסופרים הם עבדיהם המשמשים
אותם על מנת לקבל פרס, ממילא כמובן התקיפים אינם דורשים את
הדת האמתית, דת של בטחון בך, לדעת אותו ולהאמין בו ולהיות
עמוק במחשבות ועשיר בהרגשות, לדרש אמת וצדק ולקנות מדות
מוסריות, והחוב המוסרי יהי גבוה על כל מה שבעולם, רק הם
ידרשו דת זו של כהנים עם מקל ורצועה בידם, וקנאות של אש-
תופת ולהשליט את הדת על הצבור ע"י כח האינקוויזיציה עם הסוסמה
הישנה, "המטרה מקדשת את האמצעים" ובדם ואש ותמרות עשן,
ובעברה וזעם ומלאכי רעים הם רוצים לכפות את הדת כניגית.

ולהשליטה על הצבור לטובתם כדי שיוכלו להשתרר על העם ולהחזיק את רסן הממשלה בידם. ולראיה הם מראים על התנועה הדתית בארץ הונגריה*) ותוצאתה הרעה, ועל התנועה הדתית בארץ אשכנז של נושאי צלב-הקרב, ועוד. . . ושהכל היא רק בשביל התקיפים המאפילים על כל רעות ואכזריות בטלית של הדת.

מי שמתבונן בעינים פקוחות יראה כי בזה שמכניסים את הדת בתור מניע פוליטי בשביל התקיפים מזה סובל הדת עצמה הרבה יותר מכל ההתחכמות של הרציונליסטים היבשים החושבים למלחמת מצוה להלחם בדת עד חרמה, כי בזה שהכהנים והתקיפים עושים פוליטיקה עם הדת והדת נעשת לנושא בשביל רוב המפלגות וכסות-עינים לכל דבר רעה ותועבה, כל זאת נרם כי הדת נעשה רפה בידי בני עלייה שהם מועטים וללעג וקלם בעיני ההמון הרוב. לא הדת אשמה, ולא העם בכסילותו אשם בדבר, רק נושא הדת, למשל: בשעה ששני בני עלי "חפני ופינהס" נעשים כהני ה' נחרבה משכן שילה וישראל ילדו בנים בשם אי-כבוד, בשעה ששני בני שמואל "יואל ואבוה" נעשים לשופטים בישראל דרשו בני ישראל להיות ככל הגוים טעות היא בידי אותם החושבים כי ההשכלה המדעית הובילה לריסת הדת, רק החזנים והפנחסים שבכל דור המשתמשים בדת בתור מצעי לחיזו תכלית שפלה, היואלים ואבוהים שבדור המקבלים סגור ומטים מספא והתורה היא בעיניהם רק לעשות בה סחורה ומאפילים על עבירות בטלית על יראת-שמים, הם הם שהריסו ומריסים את הדת.

בשעה שני הדור כפני כלב, או הדור שופט את שופטיו וכל הישר בעיניו יעשה, תח מהמעטין אין הבן מתבייש מאביו והעזות תרבה ונערים ילבינו פני זקנים, ודגל הדת שהם נושאים רם ונשא בידם המטניפות נעשות לסמרטוט שעלי נחרות אהבת הבצע שקר וזיוף.

*) ענרוואכענדע הונגארען.

חז"ל אמרו "בזמן שהרועה תועה הצאן תועין אחריו" (פדר"א) ובפעל העם ברבו היא בבחינת צאן או יותר נכון בבחינת בהמה בהמה בצורת אדם, והולך תמיד אחרי מנהגיו הדמאגוגים כבהמה בבקעה, ועתה הכל תלוי במנהגו, אם המנהיג היא איש תם וישר אז העם הולך. אחריו בדרך טוב וישר, ואם רע היא המנהיג אז העם ברע היא הולך למשל: כשהי' לישראל רועה נאמן כמשה, אז קדמו "נעשה לנשמע" ואך בשש משה לרדת מן ההר, שמעו בני ישראל בעצת איזה דמאגוג מערב רב ועשו עגל מסכה ויצאו במחולות. זוכר אני את הרשם הרע שעשה עלי בוויין איך בשנת 1915 עמדו אצל בית-הנבחרים אנשים לאלפים ולרבבות ומנהיגי הדמאגוגים עמדו ודרשו לפניהם בשבח המלחמה, והעם מחא כף וקרא בקול מלחמה מלחמה! מלחמה עד טפת דם האחרונה! ובשנת 1924 באותו מקום אצל בית-הנבחרים עמדו ג"כ אנשים לאלפים ולרבבות ואיוו דמאגוגים דרשו לפניהם בגנות המלחמה והעם מחא כף וקרא. הלאה מלחמה הלאה, לא תהי' עוד מלחמה בעולם! אבל דא עקא. העם יתן תמיד היתרון למשארי המתעים המחנפים את העם, המנעים לכסיל כאולתו, לכו מקונן הנביא מיכה לאמר "לוא איש הולך רוח ושקר כזב אסף לך לייך ושכר והי' מטיף העם הזה" ההמון זורק אבן למטובי והורג את נביאיו האמת, ורוצה דוקא לילך בחשך אחרי רועי המתעים, כלל גדול היא אחרי הדמאגוגים הרמאים הם הולכים בעינים עצומות ואחרי הרועים הנאמנים הם יורקו דופי כאשר אמרו להם על עגל מסכה "אלה אלהיך ישראל" יצאו במחולות ועל משה רועה הנאמן שהזהר להם לאמר שלא יאמרו לעץ אבי אתה הביטו אחריו "וחשדוהו באשת איש" זאת היא דרך ההמון כשיבא איזה דמאגוג רמאי ומטיף להם לייך ושכר הם מעריצים ומקדישים אותו. ואם יבא איש נאמן לעמו וידבר אתם קשות ומוכיח אותם על דרכיהם הרעים אז היא

מתחיל להביט עליו ולחשדוהו בעבירות גסות לתכלית זו שלא יהי מוכרח לשמוע בקולו ושלא תיסרם רעתם מוסר.

החרד לדבר ה' באמת, לועג לכל האמצעים החיצוניים לטובת הדת, ולבו מרגיש צער גדול כי דרך זו מובילה להריסת הדת ולא יותר, כל מי שהרגש הדת חי בלבו באמת, דורש סבלנות גמורה בענין הדת, כי לא בקנאה ולא בקצף, ולא ברעש ולא במלחמה, קול הדת היא קול דממה דקה, קול מהיכל קול ה' המעורר את הלבבות לחפוש ולחקור את דרכינו למען טהר אותנו מכל חטא ופשע שימצא בנו ושנוכל לשוב אל ה' באמת, הדת שהיא הרוממה שברוממות בנשמת האדם, אינה סובלת ואינה צריכה לשום הסתדרות ותעמולה ולא לקנאות ומחלוקת לש"ש כביכול, ועתה אם תראה בני אדם עושים תעמולה ודורשים הסתדרות וקנאות לטובת הדת צא ובדק ותמצא שלשם פוליטיקה הם עושים זאת ולטובתם כדי שיוכלו להשתרר על העם ולהנות מהם, ואם "חכמות בחוץ תרונה" הדת בסתר וממטמורה תתן קולה, כל דבר מלאכותי כל תעמולה פומביות וכל קנאות בקולי קולות קשה לדת האמתית כספחת.

ואם ישאל השואל א"כ איזו היא הדרך להרם את הדת ולחבבה בעיני ההמון?

חז"ל דרשו לאמר "ואהבת את ה'" שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות אשרי אביו שלמדו תורה, אוי לו לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו ועליו הכתוב אומר "ישראל אשר בך אתפאר" (יומא פ"ו).

היא הדבר אשר דברנו, לא ע"י תעמולה פומביות ולא ע"י הסתדרות ואספות ונאמים יפים, רק על ידי מעשים ממשים, על הת"ח והיראים לדרש אמת וצדק גם בדברים הנוגעים לממון, ולהתנהג בתמימות ולא לרדוף אחרי הכבוד ולא לעשות פוליטיקה עם הדת

להתנהג במוסר וד"א גם בתדרי חדרים אז ההמון יקראו לאמר ראו כמה נאים דרכיהם כמה מתוקנים מעשיהם גלך ונלמד גם לבנינו תורה ולחנכם במצות ומעשים טובים.

יש רעה אשר ראיתי ורבה היא, כדי לחסות על הדת ולחזקה אומרים איזו חרדים לעשות פרד ולקרוע את ישראל לקרעים לאורטו-דוקסוס ולנאולגים ואינם חוששים כלל "לזונות" החכם "הירונימוס" אומר שלא נאמר כי טוב ביום השני במעשה בראשית מפני שמספר שנים סמן רע היא. על הראשונים אנו מצטערים על הפרד באשכנו והונגריה ועתה יאמרו איזו רבנים להוסיף עליהם גם רומניה, רוצים הם להתאכזר על אחיהם עצמם ובשרם ולעשות נתוח בנוף האומה הישראלית ולחלק את הקהלה לשתיים שתי כנסיות חרדים ונאורים הלא כבר נחליט בבית דינו של שלמה המלך שמי שאומרת "גזור" איננה האם רק זונה פשוטה. יאמרו לי אותם הרבנים הדורשים את הפרד על "הן" שלהם אם יקבלו כתב בטחון שהם יהיו "רב ראשי" על כל מדינת רומניה אם גם אז ידרשו פרד, סוד זה יודע גם תינוק בערובה, ועתה האם בדברים כאלו רוצים הם לחסות על הדת וששם שמים יתאהב על ידם, שההמון יאמרו אשרי אביו שלמדו תורה כמה נאה דרכי?

עיקר כונתי במאמר זה היא לעשות מחאה פומבית שאנחנו לא גלך אחריהם, כי עיקר כל העיקרים היא האחדות "ישראל ואורייתא וקוב"ה חד היא" "אעפ"י שחטא ישראל היא" האחדות והשלום הי' כל כך חשובים בעיני חז"ל עד שהפריזו על המדה ואמרו "גדול השלום שאפילו עובדים ישראל עבודת כוכבים ושלום ביניהם אמר הקב"ה כביכול איני יכול לשלוט בהן כיון ששלום ביניהם שנאמר "חבור עצבים אפרים הנח לו" (רבה בראשית פל"ח-ו).

וכן דרשו חז"ל לאמר והיה לך ד' לאור עולם אימתי? בזמן שתהיו כלכם אנודה אחת (תנחומא פ' נצבים).

ה' כסלו תרפ"ו. הרב מנחם נחום פריעדמאן שטיינשטיין.

כב

ישב יעקב.

מה דבדק לן מר אבא שליט"א לשי' בעה"מ ז"ל פ"ד דע"ז דדוקא באבני מזבח אמרי' דבאו בה פריצים וחללוה מפני שיוצאין לחולין ע"י מעילה משא"כ כלי אחז לא נפקי לחולין לפי דבכ"ש יש מועל אחר מועל, איך יפרנס גמ' מפורשת בנדרים ס"ב. דאמרי' בהדיא דכלי המקדש שביד בלשטצר יצאו לחולין מפאת שיר פריצים היתה במעלם? היא באמת קושיא גדולה ונפלאה הקשה אותה בשכבר הימים אדם קשה כברול הגאון רי"ש ז"ל בס' יד שאל סי' רע"ו ובתקון משה לחנוכה הביא קו' זו בשם ס' פתח האוהל ועי' בשו"ת דברי חיים ח"ב וחסל"א ח"א ובי"צ או"ת סי' כ"ה.

ואשר אנכי בעניי אחזה ביישוב דברי מאור עינינו הרז"ה ז"ל לחומר הנושא בהקדם לדקדק בגמ' דע"ז נ"ד. דשקיל וטרי מנ"ל לר' יוחנן דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה וקאמר אילימא מאבני מזבח דילמא כדרכ פפא (דאמר שם נ"ב). קרא אשכח ודריש ובאו בה פריצים וחללוה) שיפלא לכאורה דהרי ר' יוחנן גופי' דריש האי דרשה (בנדרים שם) דובאו בה פריצים וחללוה כיון שפרצום נעשו חול, ולמ"ל להביא מדר"פ, בשלמא הא דשני ר"פ גופי' לעיל התם קרא אשכח ודריש י"ל דלא שמיעא לי' מילתא דר' יוחנן ומסברת עצמו זכה בדרוש זה, אבל סתמא דתלמודא דמפלפל אליבא דר"י שהוא הראשון בהאי דרשה למ"ל להביא מדר"פ אחריו דר"י גופי' דרש כן? גם יש לדקדק במימרא דר"פ גופי' התם קרא אשכח ודריש ובאו בה פריצים וחללוה, מדוע לא סיים מאמרו כמו שסיים ר"י בנדרים דכיון שפרצום נעשו חול?

ונקדים לתרץ דברי מרן הכ"מ ז"ל שנפלאים בעיני מאור, שעל מ"ש הר"ם בפ"ג מפסהמ"ק ה"ך דאין כ"ש מקדשין אלא במקדש, כ' עלה הכ"מ שהיא מימרא דשמואל בפ' המזבח מקדש, וזה תימא

גדול על מרן ז"ל למ"ל למתלי במימרא דשמואל, הרי היא משנה מפורשת שם פ"ח א' וכלם אין מקדשין אלא בקודש? אדרבה במ"ש שמואל אין כ"ש מקדשין אלא בפנים נחלקו התוס' שם (ד"ה אלא) על מה שפירש"י דר"ל בעזרה, שהוא תמוה למה שינה שמואל מלשון המשנה ופירשו בשם ר"ח דשמואל ר"ל בפנים לכלי למעוטי חקק מושבו מבחוץ עיי"ש, וחפשתי בנושאי כלי הר"ם וראיתי שעמד בזה בהנהגות מעשה רב שברמב"ם דפוס ווילנא ולא מצא מענה. ונלפענ"ד לפרש שיש למרן ז"ל כוונה מיוחדת במראה מקום זה, כי לכאורה פליאה מדוע שינה רבינו הר"ם ז"ל מלשון המשנה, דבמשנה קתני וכלן אין מקדשין אלא בקודש, והר"ם שינה וכ' "אלא במקדש"? הלא דבר הוא! והרי עינינו הרואות שהתוס' קשיא להו הכי אשמואל לפי פירש"י ונדחקו לפרש פי' אחר, ונודע למשגב מ"ש במשפטי שמואל סי' ק"כ שיש לפלפל ולדקדק בדברי הרמב"ם כמו שמדקדקים בגמ' עצמה, ע"כ נראה שהר"ם ז"ל נדחק בבאור מ"ש שמואל דאין כ"ש מקדשין אלא בפנים מה כוונתו בזה אם כפירש"י דר"ל בעזרה קשה קו' התוס' מדוע שינה מלשון המשנה? ועוד אטו שמואל מתני' אתי לאשמעינן? ואי כפירוש התוס' דר"ל לאפוקי חקק מושבו מבחוץ, קשה קו' התוס' יומא מ"ח (ד"ה בעי) דא"כ מאי בעי מר בר"א התם אפכי' למנא ודבקי' לקומץ בארעתא דמנא מאי תיפ"ל מדשמואל? ומה שתי' התוס' דאיבעיא דמר בר"א הוא שהיפך הכלי כי כתנא נראה להר"ם דוחק לפרש כן לפי שהעיקר חסר מן הספר, וע"כ הביא בפ"א מפסחמ"ק הכ"ה בעיא זו כפשטה ולפי פירש"י על כן בחר לו הר"ם ז"ל פירוש אחר בדברי שמואל במ"ש דאין כ"ש מקדשין אלא בפנים, דשמואל פירושא דמתני' אתי לאשמעינן, דלא תימא דמ"ש במשנה דכ"ש מקדש בקודש ר"ל במקום המקודש, כלומר דאפי' בזמן שחרב הבית כיון דאמר ר"י שמקריבין אע"פ שאין בית לפי דקדושת הבית והעזרות לא בטלה

כדתנן בבחירתא פ"ח מ"ו והגכנס שם אפי' בזמה"ז חייב כרת כמשי"פ
 הר"ם בפ"ו מבהב"ת הט"ו (עיי"ש בראב"ד ובמל"מ) וסד"א דאפי' אחר
 חורבן הבית כ"ש מקדשין במקום המקודש כל דבר שניתן בתוכן
 שהרי המקום עכ"פ קודש, לזה אשמעינן שמואל שאין הדבר כן דאין
 כ"ש מקדשין אלא בפנים כלומר בתוך חומת העזרה דהיינו
 שביהמ"ק קיים ומחיצות העזרה קיימות ועומדות במקומן שיש כאן
 פנים וחוץ משא"כ כשחרב המקדש אין כ"ש מקדשין אפי' במקום
 המקדש אחר שנבר אויב ופרץ חומת מקדשינו ותפארתינו, דעיקר
 קרא דכ"ש מקדשין שנא' כל הנוגע בהם יקדש בזמן שהמקדש קיים
 נאמר, אבל כשחרב הבית נהי דקדושת המקום נשאר להקריב שם
 אבל קדושת הכלים לענין שיקדשו הגותן בתוכם קדה"ג אודא לה
 דלא גרע משלא במקדש שאין כ"ש מקדש כלל אפי' בזמן המקדש,
 וע"כ דייק הר"ם ז"ל וכ' דכ"ש אין מקדשין אלא במקדש ושינה
 בכוונה מלשון המשנה להורות דדוקא כשהמקדש קיים כ"ש מקדשין
 אבל לא כשאין המקדש קיים דאז אפי' במקום הקודש אין כ"ש
 מקדש, וזה נלמד רק ממימרא דשמואל ששינה לשון המשנה ואמר
 דאין כ"ש מקדש אלא בפנים, וע"כ שפיר הראה מרן הכ"מ את
 מקורו ממימרא דשמואל ושבק משנה שלימה, ואולי תהי' כן כוונת
 התוס' פסחים ס"ג (ד"ה מידי) שכ' דאין כ"ש מקדש אלא בעזרה,
 וכן משמע בפ' המזבח מקדש דאין כ"ש מקדשין אלא בפנים
 שזה יפלא מאוד דלמ"ל למיזל בתר משמעות אחרי שהיא משנה
 מפורשת שם, אלא דהתוס' באו לפרש מה דמדמה בגמ' לחמי תודה
 חוץ לחומת עזרה דלא קדשי מידי דהוי אכלי שרת, לכן כ' דכמו
 דכ"ש אין מקדשין אלא בעזרה כלומר לפנים מחומת העזרה אבל
 אם נחרבה העזרה אע"פ שהמקום ההוא מקודש להקריב עליו אין
 כ"ש מקדש, כמו כן לא יקדש הלחם חוץ לחומת העזרה אע"פ שגם
 המקום ההוא קדוש להם שהרי לחמי תודה נאכלין בכל העיר כיון

שלא קלטום חומות העזרה, וע"כ שפיר כ' דכן מ שמע בפ' המזבח דאין כ"ש מקדשין אלא בפנים דהיינו לאפוקי בלא חומה דאפי' במקום המקדש אין מקדשין וכדאמרן כן י"ל בדרך אפשר לחומר הנושא, ובחי' הארכתי הרבה בכוונות אחרות, ואיך שתהי' כוונת רבותינו בעלי התוס' ומרן הכ"מ ז"ל עכ"פ נראה לדעתי שאינו רחוק לומר דהדין דין אמת דכשהמקדש חרב ואין מזבח בנוי שבודאי אסור להקריב בלא מזבח, עי' תוס' זבחים ס'. (ד"ה מאי) ובמל"מ פ"ו מבהב"ח הט"ו, בזה בודאי אפי' נמצאו בידינו מכלי השרת שהיו במקדש אין כ"ש מקדש שום דבר כלל קדה"ג מאחר שאינו ראוי להקרבה הואיל ואין כאן מזבח, דהו"ל דומיא דאין כ"ש מקדש שאינו ראוי לו, דלאיזה ענין יקדש הכ"ש דבר חולין קדה"ג מאחר שאינו ראוי להקרבה בלא מזבח.

והנה בהא דתנן במעילה י"ט. דאין מועל אחר מועל אלא בהמה וכ"ש בלבד. אמרי' בגמ' שם דמתני' כר"נ אתיא, ומפרשי' דטעמא דר"נ דבכ"ש נמי יש מא"מ משום דמייתי לה מק"ו אם אחרים מביא לקדושחן הוא עצמו לא כ"ש ופירש"י דכיון דכ"ש חמורי כל כך שמביאין אחרים לקדושה שיהא בהם מעילה (ואפי' מא"מ) הוא עצמו לא כ"ש שיהא קדוש כ"כ שיהא בו מא"מ ולכאורה הי' נראה לומר דכיון דקיי"ל דכל היכא דלא מיפרך ק"ו אמרינן דיו א"ב גם הכא נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, וכמו שאין כ"ש מקדש אלא בפנים בעזרה כמו כן לא יהא מא"מ בכ"ש אלא במקדש אבל אם שתה בכוס של זהב מכ"ש חוץ למקדש כיון דבמקום הזה אין בכח הכ"ש להביא אחרים לידי קדושה הרי אין כאן ק"ו דר"נ ולא יהא בו מא"מ, והרי במתני' ור"נ בברייתא סתמא קתנו דבבהמה ובכ"ש י"ב מא"מ ולא יצאו לחלק בין המקדש וחוצה לו, וצ"ל דכיון דעכ"פ יש בכלי זה קדושה חמורה שבמקדש יש בכחה לקדש אחרים קדה"ג שיהי' בהם מא"מ, נהי דחוץ למקדש א"י לקדש שום דבר, הרי קיי"ל

בכ"ד בש"ס בובתים ק"ה ב' וחולין ק"ג ב' דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ע"כ שפיר י"ב מא"מ אפי' חוץ למקדש שהרי קדושת הכלי חמורה ואין כאן אלא חסרון קריבה לקרב הכלי למקדש שאז תקדש אחרים קדה"ג, ויש ק"ו דכ"ש דהוא עצמו י"ב מועל אחר מועל, אמנם זה ניחא בזמן שביהמ"ק קיים שאין כאן רק חסרון קריבה לחוד דל"ה כמחוסר מעשה, משא"כ כשחרב המקדש לפי דברינו שאין כ"ש מקדש כלל אפי' במקום הקודש כיון שאין כאן מקדש או עכ"פ מזבח כאמור, א"כ הרי יש כאן חסרון מעשה גדול שהוא בנין מזבח להקריב עליו, וכבר מחלקינן בשבת ק"ד. בין חסרון קריבה דל"ה כמחוסר מעשה בין חסרון מעשה דקריבה דהוי חסרון עיי"ש. ובוזה דאיכא חסרון מעשה גדול לבנות מזבח במקום הראוי להקריב עליו פשיטא דאין בכ"ש דין מועל אחר מועל כיון דעיקרא דמילתא דמא"מ בכ"ש יליף לה ר"ג רק מק"ו דמקדש אחרים. (והנם שכי' התוס' שם (ד"ה מ"ט) דר"ג ס"ל דכ"ש י"ל פדיון ורק לענין מעילה ס"ל דלא נפיק לחולין משום ק"ו. ועיי' בשטמ"ק שעל הגליון בש"ס ווילנא. דאי אין לכ"ש פדיון מה"ת לא אצטריך ק"ו, והרי אנן קיי"ל במנחות ק'. דכ"ש אי"ל פדיון, הרי כ' התוס' שם (ד"ה וכלי) דזה רק מדרבנן כמ"ש בגמ' שם משום דלא שכיחי. ואנן לענין חיוב קרבן מעילה בדאורייתא עסקינן וזה לא ידעינן רק מק"ו) וכיון דלאחר החורבן אודא ל"ה הכח מכ"ש לקדש אחרים קדה"ג, ממילא דאין בכ"ש דין מא"מ כיון-דשוב אין כאן ק"ו, וא"כ צדקו דברי בעה"מ ז"ל, דבשלמא גבי כלי אחז שפיר אמרי' בגמ' דלא נפקי לחולין כיון שהי' המקדש קיים והמזבח במקומו וכ"ש מקדשין אחרים קדה"ג שפיר יש כאן ק"ו דר"ג שיהא בכ"ש דין מועל אחר מועל ואפי' חוץ למקדש שהרי אין כאן רק חסרון קריבה דל"ה כחסרון מעשה, משא"כ בכלי המקדש שהובא בבלה ונמצאו ביד בלשצר שהי' המקדש שמם והמזבח חרב ונעקר דאז אין כ"ש מקדשין אחרים כלל קדה"ג שוב אין לנו

ק"ו דר"ג ול"ש בהם דין מא"מ שפיר אמר ר"י בנדריים דיצאו הכלים לחולין שנא' ובאו בה פריצים וחללוה כיון שפרצום (לחומות המקדש והעזרות, דעלייהו קאי קרא דובאו בה עי' יחזקאל ז' כ"ב בבאור המלות להמלבי"ם ז"ל) נעשו כליו חול והשתא א"ש מדוע אמר ר"פ בע"ז שם רק קרא אשכח ודריש ובאו בה פריצים וחללוה ולא מסיק למילתי' כדר"י כיון שפרצום נעשו חול, לפי דר"י מיירי בזמן החורבן שפרצו חומות מגדלינו, משא"כ ר"פ דמיירי באבני מזבח ששקצו אנשי יון (ר"ל אנשים מישראל שנתנונו כמבואר בספרי החשמונאים והעתים, כנ"ל לדעת בעה"מ ז"ל שמש"ה דייק לומר אנשי יון ולא אמר סתם יונים או חיל יון) שהי' המקדש קיים עדיין לא הי' יכול להביא האי מסקנא, ומבואר נ"כ מדוע לא הביא מימרא דר"י כיון דר"י אחר חורבן מיירי, וע"כ שפיר אמרי' שם נ"ד. אי מאבני מזבח דילמא כדר"פ ולא מייתי מדר"י נופי' לפי שאין מדברי ר"י סתירה לראייתו מאבני מזבח כיון שזה הי' בזמן שביהמ"ק קיים, ור"י לאחר חורבן מיירי, ע"כ מייתי ראיי' מכלי אחז שגנזום שאז הי' ביהמ"ק קיים וכלי שרת מקדשין וי"ב מועל אחר מועל, ול"ש לומר דנפקי לחולין מפאת ביאת פריצים, ואפ"ה נאסרו א"כ מוכח שפיר דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה, והו' הנלפענ"ד לחומר הנושא.

יעקב משלם גינצבורג רב בק"ק גוראהומארא.

כג

(א) שבת (נ"ד ע"ב) וחדא פר הויא ליה, עיין בעיון יעקב שהביא מה שמקשים העולם לפי פירש"י בווישלת עה"פ ויהי לי שור דרך ארץ לומר על שורים הרבה שור א"כ מה מקשה המקשן? ולפע"ד שזה מונח ברוח השון וסגנונו לאמר כן רק כשהשם אינו בא בנטיה כמו: ויהי לי שור; אבל כשהשם בא בנטיה בודאי מבוטא הוא בדיוק ולא יתכן לומר "שורו" והמובן יהי' שורים הרבה או "פרתו"

כהכתוב במשנה "פרתו" של ראב"ע" והמובן יהי' פרות הרבה וז"פ.
 (ב) סנהדרין (נ"ח ע"ב) אר"ל עכו"ם ששבת חייב מיתה שנא'
 ויום ולילה לא ישבותו. נראה שצפון בכתוב זה סוד נסתר אשר
 יכריח אותנו בדרך אנדי להעמיד שבעכו"ם משתעי הקרא, כי הנה
 ידוע שאצלינו היום הולך אחרי הלילה ואצליהם להפך מתחילים לחוג
 את היום הראשון שלהם ביום א' בבוקר וכל הלילה עד יום ב' בבוקר;
 ולזה רמז ר"ל שנאמר ויום ולילה (כלומר אותם החוגים החנים שלהם
 היום ואח"כ הלילה) לא ישבותו (הם אסורים לשבות בחנים שלהם).
 (ג) ב"מ (פ"ו ע"ב) אמרו לו לכי בערביים חשדתנו שהם משתחוים
 לאבק רגליהם כבר יצא ממנו ישמעאל. המלים האחרונות הוראתן
 סתומה ועפרש"י והרש"א ולפ"ד הפ' שהם שאלו לו האם לערביים
 תחשדנו שעושים כן? והיה קשה להש"ס על ר' ינאי בר' ישמעאל
 בעל המימרא הזאת האם היו אז כבר ערביים שעושים פולחן דא?
 ולכן משמיענו הש"ס בכונה שאז כבר יצא ישמעאל ממנו וכבר היה
 גדול אז ובנו השני של ישמעאל היה קדר (ב"ר כ"ה י"ג) שמתורגם
 בת"י "ערב" שממנו נולדו הערביים וא"כ כיון שכבר נולד אז ערב שפיר
 היתה סבה ויסוד לא"א לחשדם לערביים, שקבלו פולחן זה מהערביים.
 (ד) נדה (י"ג ע"א) איבעית אימא ביעתותא דלילא. עיין בהרש"א
 שהעיר שלא הוזכר כאן כלל בהך עובדא שהיה בלילא עיי"ש ולפע"ד
 פשוט שבודאי עמידתם על הגג היתה בלילה, כי ידוע אשר בארצות
 המזרח מקום השמש מלהט ובווער כתנור אש ביום, יוצאים האנשים
 בלילות להתקרר על גניהם אשר כידוע אינם משופעים בשביל המטרה
 הזו רק ישרים ורחבים לטייל עליהם וז"פ.

ישעי' ולאמניק רב דק' ראדום.

כד

(א) בקבוצי אפרים סי' ל"ג בדבר שמו כשם חמיו או שמה כשם
 חמותה, מצדד כהדר"ג נ"י בכחא דהתירא ומביא דברי השו"ת השיב

משה וצ"ל דהטעם הוא רק משום עינא בישא א"כ היכא שיש קצת שינוי בשמותיהן לית לן בה, הנה כיו"ב מתיר בתשו' פרי השדה להגאון מבאניהאד ז"ל ח"א סי' ס"ט בכלה וחמותה ששמותיהן שוות מלכה אולם יש שינוי ביניהם דהיינו שהכלה קוראין מאלין וחמותה מאלטשי עיי"ש שכ' דלית שום חשש בזה ומביא ג"כ דברי ההשיב משה הנ"ל וכתב עוד שם דשכל החשש של ר"י החסיד הוא רק משום עיה"ר ולפי"ז היכא דאינם דרים יחד אין להקפיד אפי' שמותיהן שוות עיי"ש אולם ראיתי למרן הגה"ק מצאנו וצ"ל בתשו' דברי חיים ח"א אבהע"ז סי' ק"א שמחמיר מאוד בכלה וחמותה ששמותיהן שוות ומביא דברי המשנת חסידים שהחמיר מאוד בזה עיי"ש בדבריו הקדושים שהאריך בזה וצ"ע מאוד בענינים אלו.

(ב) בס"י מ"ג מביא קושית הפרי חדש על הב"י בה' חנוכה שכ' דשפכו לכתחילה במנורה שמינית השמן לכל לילה לכן היה הנס כל השמונה לילות והקשה ע"ז הפר"ח הא"ך היו סומכין ליתן בכל לילה רק שמינית הא"י סומכין על הנס עיי"ש ויצא הרב הכותב לתרץ דכשהולך לקיים מצות הבורא יש שפיר לסמוך על הנס ע"כ לפי"ד יש להעיר קצת ע"ד דהנה כבר נתקשתי בריש יומא במתניתן ומתקנין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול ופרש"י פסול קרי יעיי"ש וקשה מפ"ה דאבות עשרה גסים נעשו בביהמ"ק ולא ראה הכהן גדול קרי ביוה"כ, א"כ קשה למה ה"י צריכין לתקן כהן אחר תחתיו שוב ראיתי בתו"ש באבות שם שהרגיש בזה וציין לעי' במס' דמאי ושם תירץ התו"ש דלהכי היו צריכין לתקן כהן אחר משום דאין סומכין על הנס עיי"ש, ולפי"ד הכותב דכשהולך לקיים מצות הבורא יש לסמוך על הנס, וא"כ הכה"ג ה"י כסדר מקיים ביוה"כ מצות ד' שפיר יש לסמוך על הנס דלא אירע לו קרי ולמה היו צריכין לכהן אחר אלא וודאי דבכל גוונא אין לסמוך על הנס, אמנם יש לעיין לפימ"ש היד מלאכי בכללי הדינים אות ק"כ דהא דאין

סומכין על הנם היינו בנס שאינו קבוע אבל בנס קבוע יש שפיר
לסמוך עיי"ש בשם שו"ת זקן אהרן, א"כ שוב קשה דהא בבית
המקדש הי' הנם בכל שנה קבוע שלא ראה הכה"ג קרי ולפי"ד היד
מלאכי שפיר הי' יכולין לסמוך על הנם דלא יארע לו קרי דאין לך
נס קבוע גדול מזה דבכל שנה הי' הנם קבוע ולמה הי' צריכין
לתקן כהן אחר וצ"ע.

אפרים פישל וויינבערגער פרעמישלא.

כה

הקירה תלמודית מדעית.

כפי שאנחנו רואים בהרבה מקומות בתלמוד, נראה לנו בדבר
ברור שאין לספק בו, כי בזמן התלמוד, כל מיני שטרות, לא היו
נחתמים פי אם על ידי העדים, כן דרך משל, שטר המכר לא חתמו
המוכר בעצמו, אלא העדים היו כותבים: אנחנו החתומים למטה
מעידים שפב"פ מכר שדהו לפב"פ, וכן היה הדבר גם כן בשטר
הלואה, שלא חתמו הלוח, אלא רק ידי העדים תהיה חותמות בו, וכזה
בכל השטרות.

וזה הדבר באמת מפורש יוצא מפי התלמוד בכמה וכמה מקומות
כן המשנה ב"ב קס"ז ע"א, שמדברת בכל המינים של שטרות
כמו גט אשה ושובר, שטר הלואה ומכירה, שטרי אירוסין ונשואין,
שטרי ארוסות וקבלנות, ושטרי בירורין, ובכלן אין הדבור, אלא
מכתובת העדים. וכן שם דף קס"ב ע"א, שהסוגיא נושאת ונותנת
בריות שיהיה בין כתב השטר והחתימות, אין הדבור אלא מן חתימת
העדים, שאם הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול, שיטה
אחת פשר, אולם מן חתימת הבעל חוב בעצמו, אין אומר ואין דברים.
וזה נראה ג"כ שם דף קס"ח ע"ב: ת"ר הרי שבא ואמר אבד שטר
חובי אע"פ שאמרו העדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו וכו'. וכן
עוד שם דף קע"א ע"א: הרי שהיו נושין בו אלף זוז ופרע מהן חמש

מאות זוז, עדים מקרעין את השטר ופותבין לו שטר אחר. ואחשוב שאין צורך להרבות עוד בראיות, על דבר פשוט כזה.

גם נוסחי כתובות וגיוטי נשים אשר בידינו הם, כנראה, דבר שנובע מן המנהג והנימוס שהיה בזמן התלמוד.

אולם בכל זאת, מצאנו באיזהו מקומות בתלמוד, שלפעמים נטו מני זז הדרך, והמוכר בעצמו חתם את שמו תחת שטר המכר, והלוח תחת שטר הלואה, וכן הבעל בעצמו חתם את שטר הנשואין שלו, כי כן שנינו במשנה ב"ב דף קע"ה ע"ב: הוציא עליו כתב ידו (של לוח) שהוא חייב לו, גובה מנכסים בני חורין. וכן שם בגמרא דף קע"ב ע"א: ההוא שטרא דנפיק לבי דינא דרב הונא וכו'. וכזה מצאנו בגמרא כתובות כ"א ע"א. אמר אבוי ליכתב חתימת ידיה אחספא, אבל אמגילתא לא דלמא משכח לי אנש דלא מעלי וכתב עליה מאי דבעו, ועל זה פירש"י ז"ל שם. למעלה מן החתימה יכתוב כך: אני פלוני החתום למטה, לויתי מנה מפלוני, אשר מזה נראה ברור, שהי' בימיהם ג"כ נהוג לפעמים, שהלוח בעצמו חתם את שמו תחת שטר הלואה.

ובגלל לישוב זאת אנו מוכרחים לומר, שעל פי רוב, לא המוכר בעצמו חתם את שטר המכר, כי אם יד העדים לבדם, וכן בכל השטרות, ואם נמצא בתלמוד גם בהיפך זה, איננו בכל אופן רק מועט נגד הרוב, אשר התנהנו באופן זה רק לעתים רחוקות, ואולי גם מסבות ידיעות אצלם.

נתן שמואל ישראל אויטש שוכן במערנאוויטש.

כג

שלחה לה אסתר לחכמים: כתבוני לדורות. שלחה לה: הלא כתבתי לך שלישים, (פירש"י בגי' מקומות נזכר בתורה מלחמת עמלק) ולא רבעים. עד שמצאה לה מקרא כתוב בתורה כתב זאת זכרון בספר [פי' רש"י ז"ל לא לבד בקהלת גם במ"ת נאמרה] (מגילה ז').

דברי חז"ל המה לנו מהחל ועד כלה כחדה המצפה הפתרון, הנח אם נחדור במעבה חכמינו ז"ל ביקשה אסתר לכת בגדולות, לבשה מעט גאות

על אשר אונה ד' לידה להיות לעזר ולהועיל את עמה ההיה גרדף כעלה נדף, ביקשה שחכמי דורה יקבעו מעשיה הטובים והנשגבים לזכרון לדור אחרון, וכדברי רש"י ז"ל ד"ה קבעוני ליום טוב ולקרואה להיות לי לשם אולם ראשי העם בזמנה לא אבו מלאות רצונה רצונה זו כבודה בעצמה, ודחו אותה, קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות, שלחה עוד הפעם באופן כזה אם לא תרצו לקבוע שמי לדורות, ולהודיע גלוי לכל העם כי הקרבתי את עצמי כלול על מזבח אהבת עמי, עכ"פ תואילו כתבוני לדורות, שלחה לה בחזרה כבר נזכר בפסוק כתב זאת זכרון בספר.

וטרם נבא עד חקר דבריהם נעורר את הקורא על שלישים, (א) אם ראתה כי אנשי כנה"ג לא חפצו לקבוע זכרון מעשיה לדורות מה זה הרעיה כבקשתה "כתבוני לדורות" מה בין קבעוני או כתבוני? (ב) מה היא התשובה כבר מצאנו מקרא כתוב בתורה כתב זאת זכרון בספר, על מה ירמזון מלותיהם להקים ולהשבית סערת בקשתה לדממה? והמה הניחו דעתה בדבר זה, (ג) מה זאת התשובה שלישים, כלומר רק שלש פעמים יזכר עמלק, ולא רבעים ולא ארבעה פעמים וכי הי' לחטא לזכור ד' פעמים? הנה אסתר לקחה לבת ממרדכי הגדול בין היהודים ולא ידענו אם היתה סוכנת או בת אומנת כדרשת ר"מ במגילה, אולם לדעתה היתה בת מרדכי בן יאיר, בן שמעי, בן קיש — איש ימיני, בדרישתה לפאר ולהלל שמה ופעולתה, הלכה גם עקב בצד גדלה להתרומם ולהגביה עצמה על בעלה אחשורוש, אשר לדעת קצת היה מבני פרחת (פארוועניע) כידוע מחז"ל ומדברי הימים, כי מבנות מלכים ביקרותיה היא, והתיחסה א"ע כי שלשלת יחסה תגיע למעלה בקודש עד בית שאול המלך, והתאוה תאוה כי ראשי הדור יודיעו ויגלו כבוד תולדותי די באר ודי עולה כי יודע מקורה ויחוסה עכ"פ, ואולי הי' כוונתה ברוח הפוליטיק, כהבנת חז"ל שבנה כורש יה' מצויין ג"כ כי מבני מלכים הוא, ליסד דונאסטי שלהם על אשיות היחוס והמעלה, ובקשתה היה אם לא תחפצו לקבוע ולהודיע פעולתי אשר עשיתי לכבוד לעם ישראל, עכ"פ תואילו לי בקשתי באופן אחר, ושלחה לה "כתבוני לדורות" כתבו רק כטוב בעיניכם, עכ"פ או הדור או הדורות אשר ממנו נקרתי, — כתבו באר היטב, כי אני בת מרדכי בן יאיר, בן שמעי בן קיש — בן שאול המלך — השיבו הלא כתבתי לך "שלישים" מילתא דמשתמע לתרין אנפין, יחוס של מרדכי ותוצאותו נזכר בו זכות שלשת אבות יאיר, שמעי, וקיש, ורבעית לא נוכל לכתוב עליך, ולמען להראות כי כבודה יקר בעיניהם, ושמה כבר חרות על ספר השיבו לה מקרא שכתוב בתורה כתב זאת זכרון בספר, בפסוק זאת מרומז שמן אסתר וזכרך לדורות.

יוסף חיים שעכטער רב בקונסטנצא.

מפני למכירה ס' נגדו דעתו על הל' טרפות מפותח'ק הנא
הם עתה יצא מלפניו דבר אחד חזר בקרב יונם שיה
הוא מים חלים מחוץ דורה אחת וכל הקודם וזה
לכתוב חזק הספר

Rabin Moses Feldmann, DRAGOMIREȘTI, Mardaros, Rom

SINAI Revista de studii iudaice. Abonamentul un an 200
Lei. Director: Rabin Dr. Meier Avram Halevi.
Str. C. Inegri JASI.

מפני מזה אברהם מכלית מאה ושבועים חידות על דרך ההלכה
המנה אשר בהתקפה הראשונה המה סתומות
נעשות ופחיתים מדבר ש'ס' ופסוקים ראשונים ואחרונים מהרה
אברהם שבת ע' רב בעוד פירוש שקע עם הערות טובות בשם מקור
על מאת בן המחבר הזה ע' עקב שבת רב דס' מנשטת להשיג
Rabbi Jacob Shachter 134 Cl. Clowes Str. Broughton
MANCHESTER (Engl.)

צא לאור בו חלקים מספר יקל ושמחה א' אבוקה לשחיטה על
ש' בו דברי חכמים וחזקים שכולל היות ופירושים משוברים
בדבר מהרה לצדק שכל מקום יתן מחירם בדבר לבו לענין
אברהם שבת ע' מהרה א' ש' פשוט בענין אחד המרה ופ'
מספר שבת מהרה במשה מחזק ענין וחזק בקבלת ספר כפה
על מה שבת ע' ומה שבת מארץ אשלים במהרות האדרסה
Haham S. I. Hulin, YOLONTIROVKA, J. C. Alba (Basarabia)

מזה לאור לאוריתא י"ל ספר "מנה אברהם" רב האיכות ורב הכמות
הי' ובאורים קצרים וארוכים ענינים הנוגעים
להלכה למעשה על סדר המס' כמו"כ על שלשה חלקי ש"ע או"ח יו"ד
אברהם מהרה המפורסם הר' אברהם צבי כרדנא מחבר ספר
הלכה מכת אברהם ועוד ספרים הספר הג'ל מכל 240 עמודים
אברהם כונן אותות מרובעות מחיר מבורך ארבעה שילינג בעד
המחיר שני שילינג לת"ח עניים הנחה הכסף מושלח מקודם
חזק על ספרים לא יקובל כמו"כ יכלו להשיג אצלו ספר קיצור
תנ"א וספר לקושים באורים על התניא במחיר א' שילינג כ"א למרס
הנחה להשיג

Rabbi A. Brudno JERUSALEM Palestina.

בית הפוסט יערב ויהער

ס ע א י י

בית בירדער

באט, סאטמאר ראשון

שטעטל אינעם פוסט

אחכב בזה לחדש לכל המעשרים והתעשרים להגל ספרים

כי הרחבתי והגדלתי את בית דפוס

כי הבאתי לי בית חדש ליצירת אותיות (שלישית עשרה)

שטעטל אינעם פוסט ונס אכל לקח מכל מיני אותיות פנים ממנים שונים וכל ילא
יד לתפוס ספרים גדולים נמות גם שספר ראשונים וכלות העשות את כלמלאכת הדפוס
במחר היותה נמן ולומר שני בתעסוק מיר עם לימוד

JAKOB WIDER'S BUCHDRUCKEREI, SEIN I. (Sănișvarajia) Jud. Sătmăr Rumanien

קבוצי אפרים

שנה ה'

קובץ מחי' תורה בענין הלכה, דרוש
ואגדה מרבני וחכמי זמננו ומאסף ספרותי
לשאלות המנסרות בעולם היהדות.

יופיע פעם אחת בחודש
על ידי העורך
אפרים לאנדא

רב בבאקארעשט
בעל מחבר ספרי אוצר התורה קמא ותנינא.

מחירו לשנה מאה לעי.

למחברים השולחים ספריהם אדפיס מודעה פעם אחת עבורם.

KWITZEI EFRAIM

REVISTA LUNARA TALMUDICA-ŞTIINȚIFICĂ

DIRECTOR :

Rabin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL
LEI 100—

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI, STR. TRAIAN, 24

SEINI (Romania,)

TIPOGRAFIA JACOB WIDER

1925.

בשורה טובה לרבנים, לקהלות וליהודים:

יצא לאור מבית הדפוס, ספר השנה ספר אורסאות היהודי-
עולמי מכיל את הכתבות של רבנים ר' ק, מסעדות בשרות, בימים
עברים, עתונים יהודים כו' כו' מכל מרכזי היהדות, מחירו Lei 150
עם המשלוח Lei 160 להשיגו אצל המערכת או ישיר אצל:

Isaac Bonhard „Haschana“ Wien II Jbbsstr 22.

ספר גפי אש, על ששה סדרי משנה מהרה"ג אברהם שטערן דיין
דקה"י גאוועזאמקי (סלובקיה) והיא ביאור רחב על
כל ענינים השייכים לכל משנה ומשנה מברר ומלבן שיטות הראשונים
וחילוקי האחרונים עם הערות מגדולי זמנינו, מחיר הח"א על סדר
רעים 35 כתרם ומחיר הח"ב על מס' שבת ח"א מסדר מועד 30 כתרם,
הח"א מחזיק שפ"ת והח"ב ר"מ עמודים גדולים המחיר משתלם בראש,
ל יושבי חוץ למדינה, עם ה' כתרם ביוקר, להשיגם אצל המחבר:

Rabb. Abraham Stern NOVÉZÁMKY (Slov.)

ספר מים חיים מהדורא תנינא מהרה"ג חיים צבי שאטלאנד מו"ץ
דק' מאדין, מחירו זקוב אחד להשגו:

Rabbin Ch. H. Schotland, MAJDAN, Kolbuszowska (Polonia).

דער עכטע "פראנק" קאפפּע צוזאמיין איזט פערלאסליך כשר
אבער אכטען זיא דארויף דאס זיא נור דען עכטען קויפען, דער איזט
צו ערקענגען אן

אונד אן דיעזער שוטץ מארקע

קאפפּעעמיהלע

דיעזער אונטערשריפט

היינריך פראנק זאהנע

גאראנטירט פערלאסליך כשר אויס דען פאבריקען פארדוביטץ,
קאמאטוי, קאטוי, מאשאן, סט. יאנאש, דיא פאבריקאציאן
דערזעלבען געשיהט אין אללע פאבריקען אונטער אויבער אויפזיכט
דעם עהרוורדיגען העררן אויבער-ראבבינער סימאן שרייבער אויס
ערלוי, שוויגערוואהן דעם זעליגען העררען ראבבינער סאלאמאן
שמיטצער אויס וויען.

כז

ראיתי בחוברת ה' שתירץ הרב מנישוועז קו' שהקשו אחרונים ז"ל, אם לחומרא יש שליחות לנכרי מדוע אמרינן אמירה לנכרי שבות נחייבו מטעם שליחות ?

כבר אמרתי להסביר דברי רש"י גיטין ע"א ד"ה "מילי מימסרא לשליח" וז"ל דרך ארץ הוא לעשות שליח דברים והוי נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו. לאיזה צורך הזכיר רש"י "דרך ארץ" ? האם בדרך ארץ תליא מילתא הלא דינא הוא דמילי מימסרא או לא מימסרא ? ואמרתי לחלק לשיטת רש"י בין שליח לשליח — אם אחד אומר לחבירו זיל עביד זה פשוט דלא עשהו שליח כלל, הגע עצמך אם אחד אומר לחבירו תן לי צנצנת מים נאמר דעשהו שליח וכל דיני שליחות עליו ? עיקר שליחות הוא באומר הריני עושך שליח, לדבר נזה ואז תיכף נעשה שלוחו, לא כן אם יאמר זיל עביד לי, נעשה שלוחו בעת עשייתו, ומה בין העושה שליח לנעשה שלוחו, וכמותו אם יאמר הנני עושך שליח הוי כמותו אבל הנעשה שליח אינו כמותו, וזו היא כונת רש"י "דרך ארץ הוא לעשות שליח דברים והוי נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו" ור' יוסי סבר, בדברים לבד אינם עושים שליח ורק אך בעשות הדבר נעשה שליחו ולא הוי כמותו, והבאתי ראיות בעזר השם, אחר זה מצאתי בשטה מקובצת ב"מ יו"ד דעת מהר"י אבוהב שפירש בדברי רש"י כן, וא"כ אין מקום להקשות לשיטת התוספות ב"מ דלחומרא יש שליחות לעכו"ם מדוע אמרינן אמירה לעכו"ם שבות ויתסר משום שליחות. דבאמירה לבד לא עשהו שלוחו ורק אך בעשותו, נעשה שלוחו ולא הוי כמותו, ואסור רק מטעם שבות.

משה שמעון זיוויטץ

מחבר ספר משבי"ח על הירושלמי
אבד"ק יראים בפיטסבורג.

בח

בכל יום כשאני אומר הלשם יחוד קודם הנחת תפלין קשה לי שינוי הסדר של הארבע פרשיות בכאן ממה שכותבין בתפלין ומסדרים בתורה קדש, והיה כי שמע והיה אם ופה נאמר שהם שמע והיה אם, קדש, והיה כי יביאך, וכבר שמעתי איזו סברות בזה והנ"ל ע"פ דברי רש"י בסוף ויגש בפסוק ויאסר יוסף מרכבתו כתב "אבל יעקב לא נפל על יוסף, ואמרו רבותנו שהיה קורא את שמע, וקשה הלא בימי יעקב טרם נאמרה פ' שמע עד משה, וגם בפסחים ג' איתא כשביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא יש פסול בזרעי וכו' אמרו לו שמע ישראל וגו', וכן הובא בבעה"ט בפסוק הקבצו ושמעו בני יעקב כי ושמעו הוא אותיות שמע וא"ו, לרמוז על ששה תיבות שבפסוק שמע ישראל, מכ"ז מוכח שכבר היו הפרשיות הללו שבתפלין שגורים בפי האבות הק' מקדמת דנא ובש"ס קיימו ג"כ מצות הנחת תפלין, שהרי קיים אאע"ה גם מצות ע"ת ומכ"ש מצות תפילין קטירא לחי עלמא הכי ס"ד שהם היו ח"ו קרקפתי דלא מנחי תפילין וראיתי דברי אחד שכתב ראה שגם האבות קיימו מצות תפילין ממה שנאמר בפ' והיה, אם שמעו תשמעו אל מצותי וגו' ונתתי מטר ארצכם ולא כתב כמ"ש בכל משנה תורה "אל מצות ה' אלקיכם ונתן לך ה'" וכאן כתב בלשון מדבר בעדו לאות כי פרשה זו מכבר נאמרה בפי ה', ונכתבה כאן לאיזו סיבה בלתי ידועה, ואולי ג"כ לרמוז זה כי מכבר עוד נאמרה להאבות קודם מרע"ה, ולזה הענין נרשמו ג"כ בלהשם ייחוד שמע קודם לפ' קדש לי כל בכור, שזה נאמר לאחר יצ"מ, למשה וכן והיה כי יביאך, ופ' שמע והיה אם שמע, נאמרו עוד מקודם בימי האבות, ואולי גם בתפילין של האבות לא נכתבו רק שני פרשיות הללו, וא"ש, ההי"ב.

יצחק מעלער הרב דפה באלגראד.

כט

משלי (כ"ד י"ז) מחזיק באוני וכו' עובר מתעבר על ריב לא לו
הנה מלת "עובר" כמו יתור לשון, ונדחקו בזה הרבה כנראה למעין
והרב המלבי"ם כתב בזה דבר נאה ומתקבל יעו"ש בפירושו שפירש
מלת עובר דהכונה הוא שהוא עובר לפי תומו ואין עושה לו כל
מאומה והוא מתגרה עמו בחנם עכ"ל והוא נכון מאד לפי הפשט אבל
לא יתכן כן לפי הנחת הטעם אתנחתא כי היה צריך לפי דבריו להיות
האתנחתא במלת "עובר" ולכן נראה לי דמלת עובר פתרונו כועס
מלשון עברה כמו דמלת מתעבר פתרונו לשון כעס, וכאלו נכתב
מתכעס" כן גם מלת עובר פתרונו כועס והוא פועל יוצא, ור"ל שהוא
מכעיס את זולתו, ומלת מתעבר ר"ל שהוא מתכעס ע"י זולתו, כדרך
אנשים המריבים אשר כל אחד משניהם מכעיס חברו וחבירו מכעיס
אותו, וכונת הנביא בזה לומר הבט וראה איך וכמה עול עושה זה
המתעבר על ריב לא לו שהוא גורם רעה לו וגם לאחרים, כלומר
שהוא מכעיס אחרים ואחרים מכעיסים אותו והכל על חנם לו, ולכן
הזהיר הנביא אותנו בזה כמו שהזהיר בכל דבריו בספר הזה ספר החכמה.
אלי' ראזינטאל דומ"ץ דפה"ק פאדולאי.

ל

שמעתי להקשות על או"ח הק' דברים כ"ג עה"פ כי תדר נדר
וגו' והי' כך חטא שכתב שם בזה"ל פי' ע"ד אמרם ז"ל בעון נדרים
מתים אשתו ובניו של אדם ע"כ והוא אומר והי' כך חטא לשון חסרון
שע"י איחור הנדר יחסר ממנו אשתו והיא כנופו או זרעו שהוא ג"כ
חלק ממנו עכ"ל או"ח הק'. דבריו תמוהין מאד כי הם נגד הש"ס דר"ה
ו' ע"א דררשינן מפ' זה עצמו כך חטא ולא באשתך חטא סד"א
הואיל כו' אימא בהאי עון דב"ת נמי אשתו מתה קמ"ל ע"כ, חזינן
בהדיא דבשביל איחור הנדר אין אשתו ובניו מתים. ואמרתי לתרץ
בע"ה בפשיטות דהא התוס' שם ד"ה אלא כתבו (בסוף הדיבור) בזה"ל

והא דדריש הכא בך חטא ולא באשתך חטא מיירי במשלם אח"כ
אלא שעבר בבל תאחר עכ"ל ולפי"ו אפשר לומר דמ"ש או"ח הק' דגם
אשתו ובניו נתפסים בעונו מיירי היכי שעבר זמן רב ולא שילם כלל
וגשתכח ממנו כבר.

הצעיר פינחם מיזיש ווין.

לא

אהל שלמה*

"כי לא יראני האדם — וחי" — מקרא מפורש הוא בתורה, אבל
יש מעפילים, השואפים לדבקות באין-סוף; להבין את המחשבה
הקדמונה, שלא התגשמה במלים ולהשיג את הסודות והרזין שלא
נתלבשו בקולות ובאותיות.

אחד מאלה היה בלי שום ספק האדמו"ר ר' שלמה הכהן מרא-
דאמסק זי"ע. יחיד היה בעולם החסידות, יחיד בהשקפת-עולמו
הצרופה, קדוש היה לו צער כל אדם בישראל, ענו היה וצנוע ויהיה
בורח כתכלית מן הכבוד, איזה מורא הוד שפוך על כל אישיותו
הנפלאה, לעומת האדמו"ר הזקן הרש"ז מלאדי בעל ה"תניא", המחלם,
הודאי, שלהט החרב המתהפכת ממעל לכתביו כמו לפני גן-העדן,
קבועה אצל החסידים הדמות הקדושה של האדמו"ר הזקן מראדאמסק
עם מחשבותיו המקוריות, שחוט של רזים מתוח עליהן.

ברם לא היה לנו עד עכשיו, מלבד ספרו העיוני של ר' שלמה
מראדאמסק עצמו, תפארת שלמה, שום ספר שיתאר את הצדיק הנפלא
הזה ויתן לנו מושג מאפני חייו, מדותיו בעולם האצילות, היצירה
והעשייה, ואת התסרון מלא הרב יצחק מרדכי ראבינאוויץ באופן
מצוין, מן הספר הזה ביחוד מתוך השיחות של האדמו"ר הזקן, אנו

(*) אהל שלמה, כולל חרות, הנהגות וספורים יקרים מקורות ימי
חיי... מיהר"ר שלמה הכהן אבד"ק ראדאמסק. נערך וגסדר ע"י יצחק
מרדכי הכהן ראבינאוויץ. פיעטרקוב, תרפ"ד.

מכירים את מעמד נפשו ואת השקפותיו על אלות וחבריה, ישראל ואורייתא וכו'.

מן הספר נביא כאן שיחות אחדות המכילות רעיון או חדוד או המסמנות את הקיום המיוחדים שבקלסתר פניו הרוחניים של האדם ור' שלמה מרדומסק.

(א) פעם נפגשו הרב מרדומסק עם הרב מהרי"ח מקאזמיר שאלהו הראשון: מה לעשות שתחסידי'ם נוסעים אליו ומבטלים אותו מתורה ועבודה? — הצדיק נוצר בשביל הדור ולא הדור בשביל הצדיק — ענהו הרב מקאזמיר קצרות.

(ב) דעם מענשענס נשמה איז ווי אמצה טייגיל, כל זמן טען וועלגערט עם איז עם יום טוב'דיג אין אז מען הערט עם אויף וועלגערן ווערט עם חמצי'דיג.

(ג) לא יעלה הפה יותר מן הלב.

(ד) על חטא שחטאנו לפניך ביצה"ר, הלא כל החטאים מעצת היצה"ר? אלא שיש חטאים שנים היצה"ר הוא שותף להם, כי היצה"ר נברא לפתות את האדם רק לעבירה ולפעמים הוא בא לאדם עם מצות ולחטא כזה גם הוא שותף.

ספור אחד שבספר מציין היטב את מדת הענוה של הצדיק ועד כמה היה בורח תמיד מן הכבוד, פעם אחת נתארח אצל ר' ראובן הורוויץ אבד"ק דעמביץ ובבאו לאכול ארוחת צהרים כיבדוהו הרב מדעמביץ שיטול את ידיו תחילה, וימאן הרב מראדאמסק באמרו כי הוא יטול ידיו תחילה, שכן הדין שבעה"ב בוצע תחילה, והרב מדעמביץ אמר שהוא כהן וקדשתו כתיב כה התוכחו זה עם זה עד שלבסוף פנה הרב מראדאמסק ואמר לו: חז"ל אמרו: כל מה שיאמר לך בעה"ב, עשה חוץ מצא, ונראה כי כוונתם במלה צא, היא שכל דבר צריך האורח לעשות לבעה"ב, אך אם בעה"ב, יצוה עליו דברים כאלו המוציאים את האדם מן העולם אל ישמע לו, ואיתא באבות

הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם וע"כ איני צריך לשמוע לו.

שמעון נכד הרב ר"ש ערנסט מיאנוב זצ"ל.

לב

ביאורים במקרא.

(א) ידוע, כי "אני" משמש כאחד משמותיו של הקב"ה, והדבר מפורש בזה"ק (ח"א, רנ"ז ע"א, בהשמטות) הלל הזקן כד הוה חדי הוה רמיו ואמר אי שכינתא דאיקרי אני שריא כאן וכו', ובמדרש רבה (תולדות, ס"ג) מנין שאפילו הקב"ה מתטלא רחמים וכו' ת"ל ישמח לבי גם אני, וכן התם (יתרו, כ"ז) ויאמר אל משה אני וגו', ר"א אומר הקב"ה אמר לו [וביאורו כאלו כתיב: ויאמר אני אל משה: חותנך יתרו], וכו', אני הוא שאמרתי וכו' אני הוא שמקרב וכו' עכ"ל, הרי גלוי מבואר מדוע נקרא אני, וגם כי כידוע הוא אי' משם ע"ב, וע' סוכה מ"ה ע"א, דקאמר ר"י אני והו' הושיעה נא.

(ב) הראב"ע (שמות, כ"ה, כ"ב) כתב: "מנהג הלשון לבאר האחרון שהשלים בו, כמו ואתן ליצהק את יעקב ואת עשו, ואתן לעשו וגו'". וגם בלשון המשנה מצאנו נהוג כך, ע' בתוסיו"ט (שבת, פ"א, פ"א ד"ה כיצד).

(ג) ועפ"י יש לבאר את המשך הכתובים (קהלת ח', ב') עד"ו: אני! כלומר: רבש"ע, בבקשה ממך פי מלך שמור, לבלתי יוציא דבר מבלי משים, ועוד, בבקשה ממך, שמור גם על דברת שבועת אלקים (ושמור — נמשך לשניהם), שבשעה שהאדם נודר ונשבע לך, שמור פיו ולשונו לבלתי יוציא דבר שאינו כדאי ושקשה לקיימו (וכדוגמת יפתח בנדרו), ומבאר תחלה את האחרון, שהשמירה נחוצה למען אשר: השבועה אל תבהל, (ל"ג נסתרת) להאמר בלי דעת וחשבון, כ"א שיהי' משופה ומיושב בדעתו: דהיינו מפניו תלד השבועה, שתהא מרצונו והסכמתו שזהו מרומז בפנים, ולא מסכת

כעסו שזה מרומז באפ"ם נוענין ההליכה כאן היא מוסרית, דוגמת:
ואחר עיני הלך לבי (איוב, ל"א), שהכוונה נמשך, וצריכים גם
שמירה למען אשר השבועה לא תעמוד ולא תפסק בדבר רע,
כגון ברוצה לישיבע שלא יאכל פירות היום, לא תפסק מרם כלותו
לומר גם היום, לבלתי יובן שנאסר בפירות לעולם (וכמו שידוע מה
שהבינו רז"ל ענין להרע או להטיב האמור בשבועה, ע' שבועות
כ"ה), מכל אלה תשמר השבועה, למען אשר כי כל אשר יחפון
הגודר בן יעשה, ועכשיו חוזר לבאר את הראשונה, מדוע פי המלך
צריך שמירה, משום באשר דבר מלך, איזה דבר שהוא, הרהו
שלפון, וא"כ אם יוציא דבר שאינו הנון ומי יאמר לו מה תעשה
בבוא להתמלא דברו אשר אמר מבלי דעת, ע"כ.

הצב"י שמרי' אפסעלבוים החופ"ק הונטשעשט.

תולדות הדר. יוסף ברקוביץ *

האדון מר דר. יוסף ברקוביץ הנהו בנו הגדול של הגביר הנודע
מר אליהו ברקוביץ מעיר הבירה בוקרסת אשר הוא יושב ראש
לקהל עדת ישרון ולההיכל הגדול (טעמפיל-קוראל) בבוקרסת.
מר דר. ברקוביץ נולד בכ"ה דצמבר תרנ"ד בעיר הבירה
בוקרסת, הידיעות הראשונות למד בבתי הספר דפה גם תעודת-
מליץ לקח בשנת תרע"ח בהאוניווערזיטעט בבוקרסת, אבל
הדאקטאראט במשפט לקח בתנ"ח היותר גדולים בשנת תרפ"ג בפריז,
הענין בהטבע שלו הוא "לשאלות היהודים ברומאניה" ומאשר כי
עבודתו היתה היותר שלמה וטובה בענין המשפטים, לקחה אצלו
חברת הבחינה עקזמפלאר אחד בעד הביבליאטעק מפריז.

הנהו חבר להלשכה "בני-ברית" משנת תר"פ: חבר יקר ונכבד, לא

(*) למען למלאות רצון ידידי בעל המאמר הזה, ובפרט שמר דר.
בערקאוויץ הוא באמת ראוי לתהלה יצאתי הסעם מגדרי ופרסמתי המאמר
הזה, העורך.

מאשר הוא בן־הגביר, כי אם מאשר כי יקריב את מובחר עתותיו לטובת הכלל.

אצלו ראיתי שחוק המקרה; דרך העולם הוא, כי האב ינחך את הבן בהלשכה, ופה הוא ההפך, כי הבן חנך את אביו בהלשכה "בני־ברית" בשנת תרפ"ג, מאשר כי הבן הוכיח את אביו, כי הלשכה הוא דבר נחוץ בעד היהדות ברומניה.

הנהו חבר מהיותר חשובים גם בקהל עדת ישרון בבוקרסת, אשר גם שמה עבודתו יעשה פרי.

זה ג' שנה מעת ילמד פרק עקנמי־פליטעקי ובמשפט אינטר־נציונלי בהאוניווערזיטעט ההמזניות של "אחדות העברים ברומניה" בבוקרסת.

מר דר. יוסף ברקוביץ הוא האיש אשר השתדל אצל הסנטור המנוח מר סנילביץ מקשנוב לעשות אינטרפלציה בהסנט בדבר הפרעות ביהודים בפאקשאן!

אף כי חז"ל אמרו: מבני הענים תצא תורה, מר דר. יוסף ברקוביץ הראני לדעת כי גם מבני העשירים יוכל לצאת תורה בישראל. הגם כי הוא בנו של הגביר היותר גדול דפה ולו מיוודעים ומזקירים רבים בכל המחלקות הצציאלים, לא גבה לבו, ולא קמו עיניו ויעבזו עבודתו יומם ולילה בעד עמו האמלל; והוא בכל עת ובכל דבר טוב ומזעיל הראש והראשון בין העוסקים בצרכי צבור. בעוד היה כ"ג שנה טרם מעט בתזאר חכם — המשפטים הראה אהבתו העזה לעמו והלאום הישראלית.

זה איזה חדשים נתנה לי לראות כי חשף זרוע עזו ללחום מלחמת עמו כגבור משכיל על אשר שמו ישאר חרות על לב כל איש ישראל האזהב עמו. — יען פלנו נוכחנו לדעת כי מהר לב ורוח כביר הוא אשר למען עמו לא ינוח ולא ישקוט, ויקריב את נפשו על מזבח אהבת־האנושי, אשר רבים לא ישגם היום כמהו בישראל, הדר.

יוסף ברקוביץ הנהו ככבב מאיר לכל איש המבקש עצתו. ויש תקנה כי הכוכב המאיר הזה יגדיל אותו מיזם ליזם עד כי הצדק והמשפט ירפא את המזבח ההרוס. —

בדעתי כי לי הצדקה להלל בשם אחינו מלשכת "אחזה-אחד-שה" את השעה אשר בו נכנס אחינו מר דר. י. ב'; מי יתן והיה השתדלותו מופת לרבים. וילמדו ממנו גם יתר אחינו לעשות טובות לעמנו האמלל. יתן ד' כי יראה חיים ארוכים וגמול בעמלו למען יוסף עבוד עבודתו הקדושה בעד אחינו ברומניה.

א. ב. וויינבערג.

לג

לתרץ קו' העולם מהא דפסחים ד' מ"ד דאמרינן יקדש דהמל"א הוי ב"כ הבכ"א וא"מ, הא אמרינן בזבחים ד' צ"ז אמאי אסור לאכול קדשים פסולים ניתי עשה ולידחי לית, ומשני דיקדש עשה ואין עשה דוחל"ת, א"כ ל"ה ב' כתובים כיון דאצטרך לגופא, ונלעד"ל עפ"י קו' השעה"מ דאיך אפשר לומר עשה דול"ת הא אמלק"ש דיאכל שלכ"ה דהמ"ע דאכילת קדשים יקיים, ועל האיסור לא יעבור משום דאכל בשלכ"ה, והנה הח"ס ה"ל דהא אי שלכ"ה אסור תלי' בפלוגתת ר"י ור"ל דאי בעינן הנאת מעיו או שלכ"ה ג"כ אסור ואי בעינן הנאת גרונו או שלכ"ה מותר עכ"ל, ועיין בפנ"י (ביצה ד' ז') דבח"ש ליכא רק הנאת גרון לחודא ולא הנאת מעיו, א"כ למ"ד דח"ש אסור משום דהנאת גרון בעינן, א"כ בשלכ"ה מותר משום דליכא רק הנאת מעיו, ולמ"ד דח"ש מותר משום דהנאת מעיו בעינן ובח"ש ליכא רק הנאת גרון, א"כ בשלכ"ה אסור משום דבשלכ"ה איכא הנאת מעיו, והנה נודע דברי הפר"ח בס"י ק"י והמקנה בפ' עשרה יוחסין דהא דש"כ הבכ"א אי מלמדין תלי' בפלוגתא דספיקא דאורייתא אי מה"ת לקולא או לחומרא, דהא למ"ד דספיקא מה"ת לחומרא לא ילפי דסד"א מה"ת לקולא מדהתירה התורה ספק ממזר, היינו דכתיבי תרי קראי

חד למשרי ממזר בשתוקי וחד למשרי שתוקי בישראל והוי שני
 כתבים הבכ"א וא"מ, וא"כ למ"ד דספיקא דאורייתא לקולא ויליף
 מספק ממזר אף דכתיבי תרי קראי, ע"כ דס"ל ש"כ מלמדין, עכ"ד.
 הנה ר"ע ס"ל בבכורות מ"ט דש"כ הבכ"א אין מלמדין, והנה נודע
 דברי הוכ"פ שהקשה למ"ד סד"א לחומרא, אמאי אין אנו עושין ב'
 ימים יוהכ"פ משום ספיקא ואי כתי' הירושלמי דאיכא סכנת נפשות
 הא יכול לאכול ח"ש למ"ד ח"ש מותר אע"כ דמדס"ל סד"א לחומרא
 ח"ש אסור מה"ת א"כ קשה לר"ע דס"ל דשני כתובים הבכ"א אין
 מלמדין, אמאי אין אנו עושין ב' ימים יוהכ"פ, ואי משום דס"ל לקולא
 משום דילפינן מספק ממזר, ז"א דהא ס"ל דשני כתובים הבכ"א אין
 מלמדין, ואי משום סכנת נפשות הא יכול לאכול ח"ש. אלא דס"ל לר"ע
 דח"ש אסור, אבל לר"י דס"ל (בסנהדרין פ"ו) דשני כתובים הבכ"א
 מלמדין שפיר י"ל דח"ש מותר ולא קשה קו' הג"ל משום דס"ל ספיקא
 דאורייתא מה"ת לקולא משום דיליף מספק ממזר ומשי"ה אין עושין
 ב' ימים יוהכ"פ, ולפי"ז מיושב קו' הג"ל דהתם בפסחים אולא סוניות
 חש"ס אליבא דר"ע ור"ע ס"ל ח"ש אסור מה"ת, א"כ בשלכ"ה
 מותר א"כ שפיר יקדש הוי שני כתובים ולא אצטריך לנופא משום
 דבלאח"כ אין לומר עשה דוחה ל"ת משום דהוי אפשר לקיים שניהם
 שיאכל בשלכ"ה, ומשי"ה יקדש להמל"א אצטריך, אבל בזבחים הוא
 סתם ספרא ור"י הוא, וא"כ ר"י ס"ל דח"ש מותר א"כ בשלכ"ה
 אסור ולא הוי אפשר לקיים שניהם ושפיר י"ל עשה דוחה ל"ת ומשי"ה
 משני יקדש עשה ואין עשה דוחה ל"ת.

הק' יצחק אייזיק אייכענשטיין בן הרב הגאבד"ק זאקאפאנע יצ"ו.

שפתי ישנים

בשם הרה"ג הח"ס ז"ל

כיון שנצרך אדם לבריות פניו משתנות ככרוץ כיון שחתמה

זורחת נתהפך לכמה גוונים (ברכות ז'): הכוונה שלא אמרו כיון שצריך
אלא כיון שנצרך אדם לבריות, כלומר הבריות צריכים לו והוא תל
תלפיות שכל פיות פונים אליו וחמה היא שמש ההצלחה זורחת עליו
להיותו איש שנצטרך לבריות, אזי צריך להתהפך לכמה גוונים לסדר
דבריו ועסקיו עם כל א' וא' לפי ערכו וענינו ולפי מה שהוא.

בשם הרה"ג ר' עקיבא איגר ז"ל.

אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים כבני
אדם אנו כחמורים (שבת ק"ב) הכוונה אם דברי ראשונים נחשבים
בעינינו כדברי מלאכי אלהים כי כל אחד מיגע עליהם להבינם אנו
אז כבני אדם, אבל מי שאומר שראשונים היו רק בני אדם כמונו שמעו
בדמיונם או שלא היו בקיאים כ"כ ולא ידעו ולא הבינו, האומרים כך
המה כחמורים ממש דעלמא ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר שהבין
עכ"פ לעמוד על דעת רבו שלא לאכול דבר שאינו מעושר ולמנוע
עצמו מן הנזל.

בשם הרה"ג ר' שלמה אבד"ק ראדאמסק בעל תפארת שלמה.
רש"י בפי' וישב, ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של
יוסף, וקשה מה חטא יעקב בזה במה שביקש לישב בשלוח, והלא
בודאי היתה כוונתו הק' שיוכל ללמוד ולעבוד השי"ת בשלוח ומה
חטא הגדול הזה? ותירץ דהנה הצדיק צריך לקבל עליו כל מה שיעבור
עליו בשמחה ושלא לבקש שיהי' באופן אחר כי אין אדם נוקף אצבעו
מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה, ואם בשמים היו רוצים שיהי'
באופן אחר הי' ממילא באופן אחר, ובוה חטא יעקב אבינו ע"ה במה
שבקש שלא הי' צריך לבקש כלל, רק לסמוך על השי"ת שכל מה
שהוא עושה הוא לטובתו.

עוד מהג"ל.

אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך (ברכות ז'), הפי' שלא יהא
קלה בעיניך לברך את ישראל בברכת הדיוט, בברכה שהדיוט צריך,

חיינו אנחנו בני אדם קרוצי חומר צריכים פרנסה וחיי ומווני.
לד

דרוש לבנין ביהמ"ד.

כל עיר שגגותיה גבוהין מגגות ביהכ"נ לסוף חריבה שני
(עזרא ט') לרומם את בית אלקינז ולהעמיד חרבותיו (שבת ו') וצריך
להבין למה צריך ביהכ"נ להיות גבוה דוקא, ונ"ל ע"פ הכתוב בסדר
היום (שופטים י"ז ח') כי יפלא ממך דבר למשפט . . . וקמת ועלית
אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, ואמרו"ל (קידושין ס"ט) והובא
ברש"י מלמד שביהמ"ק גבוה מכל המקומות, והנה ידוע מאה"ב
ונשלמה פרים שפתינו, כי התפלה במקום הקרבנות, כמאמרו"ל
(ברכות כ"ו) תפלות כנגד תמידין תקנום, וכמו כן הבכ"נ ובמ"ד הם
במקום המקדש כדרו"ל (מגילה כ"ט) ואהיה להם למקדש מעט אלו
בכ"נ ובמ"ד שבחו"ל, לכן צריך הביהכ"נ להיות גבוה, דוגמת
הביהמ"ק שהיה גבוה אבל המקומות.

אמנם בדרך הדרוש יתכן לומר כי צפון בזה רעיון עמוק ומליצה
נשאה, ואקדים מאמר רשב"י (יבמות ס') אתם קרויין אדם ואין אוה"ע
קרויין אדם, ולכאורה יפלא כי הלא אדם שמו באשר יש לו רמ"ח
איברים ושם"ה נידים ושכל מפותח ביותר והרי גם לאוה"ע יש כאלה
מדוע אין שם אדם? ונזכיר עוד מ"ש (ברכות נ"ה) ר' יוחנן ור'
אלעזר דאמרי תרוייהו בזמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל
ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים שלחנו של אדם מכפר עליו. ויש לדקדק
דהול"ל ועכשיו השלחן מכפר כמו שאמרו מקודם המזבח מכפר, וטרם
גבוא אל הביאור נזכיר עוד מדרו"ל (בפרק הרואה) רכיב איהו
לתורא עולה לגדולה רכיב תורא לדידיה מת, וכפי ראות העינים יש
בוה מליצה מוסרית, וע"כ נרדפה לדעת אותה, ונציע עוד מ"ש
(תמיד ל"א) שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב מה יעשה אדם
ויחיה א"ל ימות א"ע, מה יעשה אדם וימות א"ל יחיה את עצמו והנה
הם דברים הפכיים לא יאמנו לכאורה.

שנה ה' קבוצי אפרים חוברת ט—י

שומעים אנו מפי אנשי הדור הצעיר שהם חיים-חיים (בלשונם זי"א מאכין אלעבין) הבה נתבוננה מה הם החיים שלהם? אכילה ושתייה, שמחה והוללות. אמנם בתוה"ק אנו מוצאים שמתירת ומציירת מהות החיים באופן וסגנון אחר: ויענך וירעיבך . . . למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". הרי כי מהות החיים הוא ברוחניות ובמוצא פי ה' ניתנה אפוא לב לדעת איזה משתי הדעות הוא יותר אמיתית?

פילוסופי יון הקדמונים היו רגילים לאמר: בן אדם דע את עצמך! ע"כ נבינה באדם ונבחנה שרשו ומהותו: בשר ודם, גידין ועצמות, כשנפקח עין על שאר הבע"ח נמצא כי גם הם גופם כחומר גוף האדם, והנה בנוהג שבעולם כשאחד עושה ב' מכוונות מחומר אחד אז יהיו שני המכוונות שוים בפעולותיהם וסגולותיהם וא"כ מדוע נשתנה גוף האדם בסגולותיו השכליות והמוסריות משאר הבע"ח? פתרון דבר זה אנו מוצאים בתוה"ק: וייצר ה' א' את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ות"א והוה לרוח ממללא, כח הדבור קשור בכח המחשבה והשכל, כי באין שכל ומחשבה אין מקום לדבור, הרי שבעוד אשר יתר הבע"ח נבראו רק מעפר האדמה; הנה האדם יש בו מעלה יתרה כי ניתנה בתוכו נשמה רוחנית, כח אלקי, חלק אלוהי ממעל, אשר ע"ז כיונה התורה באמרה כי האדם נברא בדמות אלקים, כמו שביאר המו"נ (ח"א פ"א) והחינוך (במצוה א') שזה יתכן רק מצד הכח השכלי והדעת שבו.

כל הנמצאים שבעולם, נחלקים לד' סוגים זה למעלה מזה: דומם, צומח, חי ומדבר, והנה יש באחד מה שאין במה שלמטה ממנו, ואלו חסר מאחד מהם הדבר והסגולה אשר בשבילו הוא נעלה מהמין שתחתיו, אז מת יקרא, והוא גרוע עוד מהמין השני, אף שהוא יש לו עדיין הסגולה אשר במה שלמטה ממנה מ"מ הרי אין זה מעלתו המיוחדת לו, ולא זה חלקו.

ומאחר שאמרנו כי האדם יש לו מעלה על שאר הבע"ח, מצד הכח השכלי והמוסרי שבו, יחויב מזה כי רק אם יחיה חיים שכליים ומוסריים אז דוקא חי יקרא, אבל לא בהיותו חי חיים גופניים וגשמיים לבד, כי הלא זהו מגדר הבע"ח השפלים ממנו ושהם למטה ממדרגתו, ולכן אל יתהלל האדם שחי חיים (או ער מאכט אלעבין) בהיותם חיים גופניים וחמריים לבד; כי איך שהוא הבהמה תחיה חיים גופניים באופן יותר טוב מהאדם, כי האדם אף בהיותו שמח ועלז ומפוז ומכרכר, בקרבו במעמק לבו תסתר דאגה ידועה ותונה עמוקה המכאבת את לבו, הבהמה תחיה ותהנה מעוה"ז לפי דרכה בלי עוצב ודאגה כלל.

ולכן ארו"ל (ברכות די"ח) צדיקים במיתתן קרויין חיים, כי ת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל (שלהי ברכות), וגם לאחר פטירתם משתלמים בחכמה ודעת אלקים לכן גם אז יקראו חיים, אמנם רשעים שעוסקים רק בהבלי עוה"ז וחיים בבהמה, לא חיים המיוחדים להם באשר הם אדם, לכן בחייהם קרויין מתים.

ובזה נבין דברי הש"ס בתמיד כי אלכסנדרוס מוקדן שאל מה יעשה האדם ויחי ר"ל חיים רוחניים ויחי נפש המיוחדים לאדם א"ל ימות את עצמו, לא אמרו את נפשו, אלא את עצמו, שהוא כינוי להגוף דוקא, [ע"ד שביאר באפיקי יהודא דרוש כ"ט מאמר המשנה וכשאני לעצמי כו' ע"ש], ור"ל שימות ויחלוש כח גופו המתגבר להפילו ברשת תאוות תכלי תומן, ושוב שאל להם מה יעשה אדם וימות, ר"ל שימות כח נפשו, והשיבו יחיה את עצמו, ר"ל את גופו בחיים גופיים ובהמיים, ואז ממילא יתרחק מחיי הנפש, שהם דברים חפכיים ומתנגדיים.

לפי דרכנו למדנו שהאדם יש בו ב' יצירות, ב' כחות: כח השכלי שהוא עיקר מעלת האדם; וכח הבהמי שהוא הגוף ששותה בתמרו לשאר הבע"ח, וכח השכלי צריך להיות למעלה מכח הבהמי

וגובר עליו, וזה מעלתו, ואז הוא חי ע"פ האמת. לזה רמזו שהרואה בחלום, ר"ל בחייו, כי החיים דומים לחלום, כמאמר העולם, "חולמים את החיים", אם רואה ומרגיש כי "רכוב אוהל", ר"ל כח השכלי "לתורא", על כח הבהמה, עולה לגדולה, כי בזה יוכר מעלתו על שאר בע"ח ושהוא גדול מהם, "רכוב תורא לדידיה", אבל אם הכח הבהמי מושל על כח השכלי אז הוא "מת" כמאמר רשעים בחייהם קרויו מתים. . .

יש פתגם צרפתי: הבהמה חיה כדי שתאכל, והאדם אוכל למען יחיה, ועל כגון זה נאמר (מגילה דף ט"ז) כל האומר דבר חכמה אפילו באוה"ע נקרא חכם, נמצא לפ"ו כי כשאדם יושב אל השלחן לאכול, ואין לו בזה שום כונה רוחנית ומוסרית, רק אוכל בשביל שיאכל עוד הלאה, הרי זה שלחן בהמי ואכילתו אכילה בהמית, כי הוא שקוע רק בחמירות וארציות, אמנם כשאדם שם מתג ורסן לתאוות חלק הבהמי בישבו אל השלחן, ומכוין באכילתו לשובע נפשו כדי שיתחזק כחו לעסוק בתורה ולהשתדל בדעת אלקים ולעשות צדק ומישרים — זה הוא שלחן של אדם, שלחן אנושי, ובסגולתו לכפר על האדם, בהיותו מתרחק אז מהחמירות, כמו שהיה המזבח מכפר על האדם שהקריב קרבן והכניע כח הבהמית שבו ושחטו והחלישו, והקריבו אל האלקית והרוחנית, ודברי התנאים ר"י ור"א מאירים בספירים.

וברעיון זה נראה אור בדברי הש"ס דיבמות אתם קרוין אדם כו', כי העם הישראלי שמגביר וממליך החלק השכלי, שבשבילו דוקא יש מותר לאדם על הבהמה, על כח הבהמי יתכן בהם שם אדם, אבל לא כן אותם העמים הפראים והברברים, שאין להם חלק בתבונה ובמוסר, והולכים אחר תאוות לבם כבהמה, במה יזכו לתואר שם אדם? כל דבר, כל רעיון וכל אידיאל צריך להיות לו מקור ומרכז, מקור הקדושה האלקית, מרכז המוסר הנשגב, ומעין לפהרת וויקוק השכל האנושי, הם הבתי כנסיות והבתי מדרשות, הם יתרחק האדם מכל

שנה ה'

קבוצי אפרים

חוברת ט—י

עניני גשמיות וארציות, ויתבודד בינו לבין אלקיו, ויקדיש מזמנו לדברים שבקדושה וטהרה אלקית, ובהיות כי זה כל האדם, והוא תכליתו, לכן ראוי שיהיה הביהכ"נ עומד אצל האדם במעלה יותר גבוה משאר עניני גופו וקניניו המדומים, אבל אם הביהכ"נ מקור הקדושה והמוסר, עומד אצל האדם למטה ושפל בערך מכל עסקיו ואינטרסיו הפעוטים, העוברים, אז סוף שיחרב וימות אצלו מה שיש בו ניצוץ ונוגה מקדושה, ממוסר ודעת אלקים.

ולכן עלינו להלל בסוד ישרים את הגבאים והבע"ב הנכבדים מביהמ"ד, אשר בזמן קשה כזה לא נסוגו אחור והתחזקו לרומם ולפאר את בנין ביהמ"ד, ובהניחנו האבן פנה יחדו נתפלל: "בורא עולם בקנין השלם זה הבנין".

מתתי' יחזקאל נוטמאן רב בהושי.

נמצא למכירה ס' גלוי דעת' על הל' טרפות ממוחזק' הנאון
מפרעוואן זצ"ל מחירו דולר אחד וחצי בקרוב יוגמר שו"ת מהרש"ם
חלק חמישי מחירו דולר אחד ופל הקודם וכו'. הכתבת לגבד המחבר :
Rabin M. Feldmann, DRAGOMIREȘTI, Maromoros, România.

פירוש בית המדרש של "שם ועבר" על מגלת אסתר, מבוארת
בביאור חדש ממש לפי עמק פשוטו של מקרא,
עם תכן מענין מאד מן המציאות השכיחה גם בזמן האחרון, ע"י
הרה"ג שמריהו אפפעלבוים בעהמ"ח שו"ת "כתבי ביהמ"ד". להשיגו

Rabin Şmaria Appelboim, HANCEȘTI (Basarabia).

יאהל תורה ירחון תורני בהשתתפות גדולי הרבנים ולומדי הישיבות
בארץ ובחול מחירו לשנה 12 שילינג 3 דולר, מחיר
חוברת, אחד שילינג ובחול אחד וחצי, להשיגו :

Red. Ohel Torah, M. S. P. O. B. 61 JERUSALEM (Palestina).

אוצר נחמד דרושים יקרים מפו ומפנינים לימים נוראים ולכל השנה
מהרה"ג גדלי' סילווערסטאן אבד"ק וואשינגטאן להשיגו :

Rabbi G. Silverstone 1511 Lamant Str. WASHINGTON D. C.

כרם הצבי עה"ת חלק שני והוא אוצר נחמד מלא חדושי הלכות
ואגדות ודרושים הרבה לכל עניני החיים חקרי קדמוניות
ואוצר מדעים מאת הרה"ג המפורסם צבי הירש פערבער רב ראשי
לאגודת בתי כנסיות "חסד ואמת" דק' לונדון.

חקר דעת חלק א' ספר בראשית, דרושים יקרים על כל פרשה
ופרשה וביאורים נפלאים על אגדת ומליצות חול מאת
הרה"ג משה שמעון זיוויטץ אבד"ק פיססבורג.
מטה אהרן חומר לדרוש בשבת לאחר קריאת התורה, וכול בקרבו
ערך שמנה מאות מאמרים מהרה"ג הנ"ל.

שו"ת בית יחזקאל וגם איזה חדושים פלפולים והערות בסוגיות
הש"ס ושש"ע מהרה"ג צבי יחזקאל מיכלואהן
אבד"ק פלונסק וכעת בועד הרבנים דק' ווארשא.
פינות הבית כולל חדושים פלפולים והערות בסוגיות הש"ס ושש"ע
וגם איזה שו"ת מהרה"ג הנ"ל.

אהל מועד מאסף רבני וירחון תורני, כולל שו"ת להלכה למצוה
 יו"ל ע"י אגודת "אוהבי תורה ושחריי" מדי חודש
 בחדשו בערוכת הה"ג מו"ה פנחס אלי' הערבסטי. מחירו לשנה י"ב
 חוברות 10 זהובים ובחול"2 דולרים חוברת בודרת זהוב אחד, להשיגו
 Pin. E. Herbst, IZBICA z. Lubelska (Polonia).

ספרים נחוצים ומועילים

דברי יחזקאל דרושים Lei 30
 רבי ישראל בעש"ט 60
 רבי נחום מטשרנובל 40
 רבי דוב מליאווה 30

הנני להודיע להמחברים והמו"ל הנכבדים שהגדלתי והרחבתי את

בית דפוס

בחמשה מכוונות גדולות ויצקתי לי מכל מיני אותיות מרובעות. עם נקודות
 ובלי נקודות, ומכל מיני אותיות רש"י, והכל נדפס בבית דפוס רק על אותיות
 חדשות. גם הגדלתי את

בית יציכת האותיות (שריפטניעססערייא)

ואוכל לצקת כל מיני אותיות מינים ממינים שונים, גם אוכל לעשות פלאטען
 מכל ספר, נוסף על זה הוספתי עוד

בית חרושת לכריכת ספרים

עם מכוונות הנצרכים, ואוכל לכרוך הספרים בכל מיני כריכה במחיר נמוך מאד
 כריכה חזקה מפוארה מזהבת ומהודרה. גם הפועלים מומחים איש איש על
 עבודתו, עד שבאתי ב"ה במצב הכי ערב שיש לאל ידי לגמור שני בויגען ספר
 מדי יום ביומו, ולשלחם עד"ו שהוצאות המשלוח לא יהי' רק מעוטה דמעוטה
 והכל על מקומו יבא בשלום לבטח. הלוקחים ישבעו רצון באופן היותר טוב
 הק' יעקב ווידער המדפיס.

Jacob Vider SEINI (Szinérváralja) com. Sătmăr Romania.

קבוצי אפרים

שנה ה'

קובץ מחי' תורה בענין הלכה, דרוש
ואגדה מרבני וחכמי זמננו ומאסף ספרותי
לשאלות המנסרות בעולם היהדות.

יופיע פעם אחת בחודש

על ידי העורך

אפרים לאנדא

רב בבאקארעשט

בעל מחבר ספרי אוצר התורה קמא ותנינא.

מחירו לשנה מאה לעי.

מחברים השולחים ספריהם אדפים מודעה פעם אחת עבורם.

KWITZEI EFRAIM

REVISTA LUNARA TALMUDICA-STIINTIFICA

DIRECTOR :

Babin EFRAIM LANDAU.

ABONAMENTUL

LEI 100—

REDACTIA SI ADMINISTRATIA

BUCURESTI, STR. TRAIAN, 24

SEINI (Romania,)

TIPOGRAFIA JACOB WIDER

1925.

בשורה טובה לרבנים, לכהדרות וליהודים.

יצא לאור מבית הדפוס ספר השנה ספר אדרסאות היהודי
עולמי מכיל את הכתבות של רבנים ר' ק. מסעדות כשרות, בימים
עבריים, עתונים יהודים כו' כו' מכל מרכזי היהדות, מחירו Lei 150
עם המשלוח Lei 160 להשיגו אצל המערכת או ישר אצל :

Isaac Bonhard Haschana Wien. II Jbbsstr 22.

ספר גפי אש, על ששה סדרי משנה מהרה"ג אברהם שטערן דיין
דקה"י נאוועזאמקי (סלובקיה) והיא ביאור רחב על
כל ענינים השייכים לכל משנה ומשנה מברר ומלבן שיטות הראשונים
חילוקי האחרונים עם הערות מגדולי זמנינו, מחיר הח"א על סדר,
זרעים 35 כתרים ומחיר הח"ב על מס' שבת ח"א מסדר מועד 30 כתרים
הח"א מחזיק שפ"ח והח"ב ר"מ עמודים גדולים, המחיר משתלם בראש
ליושבי חוץ למדינה עם ה' כתרים ביוקר, להשיגם אצל המחבר:

Rabb. Abraham Stern NOVÉZÁMKY (Slov.)

דער עכטע "פראנק" האפפגע צוזאטץ איזט פערלאסליך כשר
אבער אכטען זיא דארויף דאס זיא נור דען עכטען הויפען, דער איזט
צו ערקענען אן

דיעזער אונטערשריפט אונד אן דיעזער שוטץ מארקע
היינריך פראנק זאהנע קאפפגעמיהלע

גאראנטירט פערלאסליך כשר אויס דען פאבריקען פארדוביטץ
קאמאטוי, קאשוי, מאשאן, סט. יאנאש, דיא פאבריקאציען
דערוועלבען געשיהט אין אללע פאבריקען אונטער אויבער אויפזיכט
דעם עהרווירדיגען העררן אויבער-ראבבינער סימאן שרייבער אויס
ערלוי. שוועגערזאהן דעם זעליגען העררען ראבבינער סאלאמאן
שפיטצער אויס וויען.

ספר יורה דרך יבאר כמה פעמים בש"ס ומקראות אשר הקדמונים
הניחו מקום להבאים אחריהם לעיין בהם, הוא יפרש
אותם בנחת אחת לאחת מהרב אלי. ראזינטאל דומ"ץ דק' פאדולוי
להשיגו אצל המחבר

Rabin Eli Rosenthal PODU-ILOIEI Romania

אין התורה נקנית אלא בחבורה (ברכות ס"ג).
עשו כתות כתות ועסקו בתורה (שם).

חברה ש"סו זה שם החבורה שנתיסדה פה זה חמשה שנים
ע"י השתדלות הרב הכולל דר' יעקב יצחק נימירובר נשיא החבורה
מראשית הוסדה עד עתה ועד בכלל. רבים ישאלו בצדק היתכן
שמלמוד תוה"ק שהוא מ"ע והנית בה יומם ולילה, שהוא חיינו
ואורך ימינו וחז"ל הפלינו מאוד בשבחה ובלמודה כמאמרם ז"ל
(מנילה ט"ז:) גדול ת"ת יותר מבנין ביהמ"ק כו' יותר מהצלת נפשות
יותר מכבוד אב ואם ועוד הרבה מאמרים מענין זה [ראה חבורי
אוצר התורה קמא ותנינא] נעשה חברה קנין אנשים פרטים יחודי
סגולה. הלא כל ישראל מחויבים ללמוד תוה"ק? אולם אחרי אשר
אתאר לפני הקוראים את המצב הרוחני מפה בעבר ובהווה אז נבין
מטרת החבורה הזאת.

הכל תלוי במזל, אפילו קבוצ קבוצ של יהודים ממדינה
שמבילה בקרבה יותר ממיליאן יהודים. ישנה מדינה שהיהודים
היושבים בתוכה מוחזקים לת"ח וישנה מדינה שהיהודים היושבים
בקרבה מוחזקים לבורים כמו שלא ניכל לומר על המדינה האחת
שאך צדק ילין בה כמו כן לא נוכל לומר על המדינה השנית שאך
שקר ותרמית מנת חלקה, היהודים ממדינת ראמני נפלו בגורל
שאומרים עליהם שאין חלקם בין יושבי ביהמ"ד ועי"ז כל בור
וריק שיבוא לכאן ממדינה אחרת יכנה א"ע בשם ת"ח ויתעטף בטלית
שאינו שלו בחשבו מי הוא זה יוכל לחקור אותו ולתהות על קנקנו
אם תוכו כברו, אולם האמת יורה דרכו איך גדלה טעותם של
החושבים כן וכי יחטאו נגד ה' ונגד האנושיות בדעתם הנכונה, כי
לא דבר נקל הוא לחרוץ משפט אף על איש פרטי מבלי דרישה
וחקירה היטב ובפרט על קהלות שלמות. משפט עקום כזה נחרץ
גם על מדינת ראמני שלפני המלחמה ה' תושבי לערך חצי מיליאן

יהודים. אם יהודי ראמני נסע לחו"ל או הביטו עליו כעל איש בור וריק ואם הי' האיש הזה מפורסים לת"ח לא האמינו שהאיש הזה נולד ונתגדל בראמני, כ"כ שפל הי' המצב הרוחני של יהודי ראמני בעיני אחינו היושבים בארצות אחרות. ואם נשאל א"ע האם המשפט הזה משפט מות רוחני שחרצו עליו משפט צדק הוא? או בהכרח מוכרחים אנו להרים כשופר קולנו ולצעוק שהמשפט הזה הוא משפט עקום, כי אם נשליך את מבטנו על העבר, מי ומי היו העומדים בראש היהדות ומי כהן בכתר הרבנות בפה או לשמחת לבבנו נראה שמלבד גדלם בתורה היו גם צדיקים מפורסמים אשר באורם נראה גם היום אור התורה, די לי אך להזכיר את הרה"ג המפורסים מו"ה מאיר ליבוש מלבים ז"ל ששימש בכאן עיר באקארעשט איזה שנים בתור אב"ד, והרה"ג המקובל מו"ה יעקב מאיר שפיעלמאן אב"ד דפה שחיבר הרבה ספרים והכי נכבד הס' טל אורות, והרבנים הג' שכהנו בק' יאסי, הרה"צ המפורסים ר' אברהם יהושע העשיל מאפטא בעהמח"ס אוהב ישראל, הרה"ג מזוואליב בעהמח"ס דרכי אמונה והרה"ג בעהמח"ס שו"ת תועפת ראם והרה"ג ר' יוסף לנדא הנקרא דער ליטנער רב, והרה"ג ר' ישעי' שור בעהמח"ס כליל תפארת והרבנים הג' מק' באטאשאן הרה"ג ר' שלום טויבש בעהמח"ס שו"ת שאילת שלום ובנו הרה"ג ר' חיים טויבש בעהמח"ס שו"ת חיים של שלום ועוד הרבה ספרים. גם בדורנו יש לנו ב"ה במדינה זו רבנים מפורסמים ששמם הטוב נודע גם מחוץ למדינה זו, מוכן מאליו שמדינה כזו שהי' ושיש להם בראשם גאונים כאלו גם מצבה הרוחני איננה כ"כ שפלה, כמאמרם ז"ל (עירובין מ"א.) בתר רישא (דאומתא) גופא (ר"ל המון עם) אזיל. ומהפרט נוכל לדון על הכלל שגם במדינת ראמני ישנם הרבה — כן ירבו — בעה"ב מופלגי תורה חכמה ומדע. אך כובד הגלות והגזרות המעיקות בנוגע להיהודים ששררו במדינה זו הן הנה היו המניעות הראשיות שאור התורה

והחכמה לא הי יכול לחדור ולהתפשט ולהתרחב בין כל חוגי עמנו ולהעשות לקבוץ רוחני בכל עיר ועיר, אולם אחרי המלחמה העולמית שנתנה דרור וחופש לכל עם ועם והרבה ממלכות חדשות קמו ונתעודדו, ומדינת ראמני גדלה פי שלשה מכדי שהיתה לפני המלחמה וגם נספחה אליה המדינות שהיו שייכות לה מקדמת דנא טרנסילווניה, בסרביה ובוקאווינא נתנה גם לנו היהודים יושבי המדינה הזאת זכות אזרח וככל יושבי המדינה נקח חבל בין הבוחרים והנבחרים, אז התחלנו גם אנו להתארגן. והצעד הראשון והענקי הוא התיסדות הקהלה העברית בפה — אחרי אשר יותר מארבעים שנה היתה עדת ישראל בפה כצאן בלי רועה — והצעד השני הוא התיסדות אנדת הקהלות מראמני הישנה והרב הכולל דר' גימירובר נבחר לרב הראשי על כל אנודת הקהלות העבריים מראמני הישנה *Şefrabin al Uniunea Comunităților* ולמען לבסס גם את המצב הרוחני ולהחזיר את העטרה ליושנה נתיסדה בשנת תרפ"ב החבורה ש"ס שמטרתה לחלק בין חברי את כל המס' ללמוד ולסיים בר"ח ניסן מדי שנה בשנה, ונוסף ע"ז ע"י הצעת נשיא החבורה ובהשתדלות הנמרצה של סגן הנשיא התורני הנכבד זקן זה שקנה חכמה ומדע מר נתן שפירא ילמדו מדי שבת בשבתו הרבנים מועד הרבנים דפה שעור למוד ברבים, ומה נעים המחזה לראות איך יתאספו בכל ש"ק בעה"ב מכל המפלגות ובשים לב ימו און קשבת להשעור שהרב ילמוד לפנייהם ויפלפלו עמו עד אשר כל ענין וענין יברר ויתלבן לאמתה של תורה.

עד כמה מניע כחה של תורה יכלנו לראות בר"ח ניסן העבר בו ביום שחגגנו את חג"הסיום הש"ס, יותר ממאה אנשים לקחו חבל בהחניגה הנאדרה הזאת, אנשים מכל המפלגות חסידים ונאורים, רבנים ובעה"ב, רופאים עורכי דין, באי כח של בתי מדרשים שונים, באי כח של הקהלה העברית דפה מר אדאלף שווארץ היושב ראש

של המחלקה הדתית בהקהלה ומר מ. שווייג המזכיר הראשי של הקהלה ואחרי אשר נשיא החבורה הרב הכולל דר' נימירובר פתח את החגיגה בנאום יפה בשפת עבר מתובל עם הרבה מאמרי חז"ל, סיים הרב צבי גוטמאן את הש"ס — כי ע"פ התקנות צריך להיות המסיים רב אחד מאותם הלומדים השעור ברבים, בכל שנה רב אחר — ודרש ג"כ מעניני דיומא. ובעת הסעודת מצוה דרשו מלבד כל הרבנים מועד הרבנים דפה גם הרבה בעה"ב וכולם שבחו והללו את הרעיון הנעלה שהציבה לה החבורה ש"ס ליסוד ובסיס להגדיל תורה ולהאדיר וגם ברכו את סגן הנשיא מר נתן שפירא שביום הזה נמלאו לו שבעים שנה, שיזכה ללמוד וללמד לאריכת ימים ושנים טובים. החגיגה התחילה בשעה 9 בערב ובשעה 5 ברכנו על המונמר. ובצדק נוכל לומר מי שלא ראה את שמחת חג הסיום הש"ס לא ראה שמחה מימיו.

לה

בהפטורה ליום שני של שבועות ביציב פתגם חרוז שני אמר "עני אנא במנינא דפסלין ארבעה טורין" וביאר שם הכונה המפרש בצדו שקאי על ארבעה סדרי משנה שיש להם גמרא: מועד, גשים, נזיקין, קדשים, ואין שום הבנה לדבריו, מה ענין הסדרי משנה לכאן בהשבת של יציב פתגם? ולדעתי הכונה פשוטה, שהפייטן מקדים כעין קבלת רשות מקה"ק ואומר שדברי קושט ואמת שבשבת הוה להקב"ה שהוא אות ודוגמא גם בין רבוא רבבות עירין קדישין הסובבים כסא כבודו הוא רוצה לדבר בפני כל קה"ק של שבטי יה שהיו חצובים וחרותים על חשן המשפט על לב הכהן גדול על ארבעה טורי אבן וגם לא באר שמה מי הוא זה יהונתן גבר ענותן, כפי הנראה הוא היה ראש הגולה אז בזמן הפייטן, ואולי כינה את משרע"ה בשם יהונתן על שהשי"ת נתן ע"י את התורה מפני

ענותנותו. ואולי יעורני אחד מהקוראים ע"ז ותברכהו נפשי.
יצחק מעלער רב בבולגראד.

לו

במס' פסחים ס"ח: הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט
יום שנתנה בו תורה הוא. ידוע קושיית העולם הא איפכא מסתברא
בשביל שנתנה תורה כדן היא שהי' צריך להיות לה'. ונלע"ד ליישב
ע"פ מה דאמרינן במס' ביצה ט"ו ר' אליעזר אומר כלו לה' אז כלו
לכם. זה י"ל דסבירא ל' גבי שאר יו"ט משא"כ גבי עצרת יום מתן
תורתנו גם ר' אליעזר מודה שהעיקר הוא לה'. והכי פירושו. הכל
מודים בעצרת דבעינן "נמי" לכם, ר"ל שלכם צריך להיות טפל
(ובזה מדויק תבת "נמי" שלכאורה מיותר קצת) מ"ט? יום שנתנה
בו תורה, לזאת צריך להיות העיקר לה' ולכם רק בבחינת "נמי".
פנחס מיזיש וויען.

לו

בתרגום שיר הישרים קפיטל ז' פסוק ג' ושבעים חכימין מסחרין
יתי' כאדר סגלגל ואוצרותיהן מליא מן מעשר קודשא ונדרא ונדבתא
דסייגו להון עזרא, ובספר שדה ירושלים שכבדני בו הרה"ג המחבר
החכם הכולל כו' מו"ה אפרים זילבער ז"ל מהאראדענקא (הוא דודי
חתן אא"ז הרה"ג ר"מ תאומים ז"ל אבד"ק האראדענקא, העורך) והוא
באור נפלא על התרגומים כ' מי יתן ואדע מה ענין מעשר קודשא
ונדבא ונדבתא לר"מ ולחכימין יתי' אמת כי עזרא קנס ללוויים וקנס
לתת גם לכהנים כמבואר (מכות כ"ג ויבמות פ"ו) אבל מה לו לריש
מתיבתא לזה? ומצוה לתת מוכן, ובתוך איזה הערות על ספריו
שכתבתי לו זוכרני שכתבתי לו מהא דירושלמי מע"ש פ"ה ה"ג ר' יונה
יהיב מעשר לר' אחי בר עילא לא בגין דהוי כהן אלא בגין דהוי לעי
באורייתא, מ"ט? ויאמר לעם וגו' למען יחזקו בתורת ה' וגו'. והתרגום
הזה הוא תרגום ירושלמי כאשר הביא בעל שדה ירושלים בהקדמת

ספרו במסלת השדה או"א יע"ש, ולחנם גטה גיסו הרה"ג רנ"ה תאומים
ז"ל בהערות והגהות בסוף הספר לדרך אחרת.

אליעזר זאב שאמצבערג, זאלישמישי

בעהמח"ס מנחת אליעזר עה"ת ודרושים.

לח.

במס' גיטין י"א: גבי פלוגת ר"מ ורבנן אם יכול לחזור בו אם
נתן ג"ש לשליח לשחרר א"ע וקאמרי רבנן דבג"ש א"י לחזור לפי דוכין
לאדם שלא בפניו וזכה השליח להעבד ור"מ ס"ל דחוב הוא לו לפי
שפוסלו מתרומה אם עבד כהן וכי תימרו אי בעי זריק ליה גט ופסיל
ליה שביק ליה ועריק ואזיל לעלמא ע"ש ובתוס' שם הקשו היכי מצי
אכול בתרומה בעת שערק ואזיל לעלמא וליחוש שמא מכרו לישראל
ומיתסר בתרומה וי"ל דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח ע"ש.
ולענ"ד לולא דבריהם לק"מ דהנה באמת הקשו כאן הנתיבות המשפט
ושאר גדולי אחרונים בהא דאמרינן לקמן דאי בעי שקיל ד' זוזי
מישראל ופסיל ליה כל היכא דאיתיה והא אינו ברשותו הוא וא"י
למכור אותו כר"י גזל ול"ג הבעלים שניהם אינן יכולים להקדישו זה
לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו. ועי' בהנהגות הרש"ש דפוס
ווילנא מה שתירץ שם בזה. ובאמת לענ"ד לתרץ בזה כמין חומר,
והוא ע"פ דברי הרא"ש בשיטה מקובצת (ב"ק ל"ג). דאם הקדיש
הנגזל את החפץ בעצמו ברשות בעלים ואח"כ בא החפץ לידו חל
ההקדש למפרע ע"ש. ומעתה ממילא ל"ק קושית הנתיבות הנ"ל דהא
בתרומה מהדין שיפסל ויהי' אסור למיכל מחששא שמא יבוא לידו
חזרה ושוב יחול המכירה למפרע ואדרבא למה זה דומה לאומר הרי
זה נימך שעה אחת קודם מיתתו דאסורה לאכול בתרומה מיד
דחיישינן שמא זוהי משעה הסמוכה למיתה כדאיתא בניטין כ"ח. ע"ש
וה"ג כן הוא איך יאכל העבד בתרומה אחרי שרבו כהן מכרו לישראל
ופסלו וכל רגע ורגע בספק הוא עומד שמא יבוא לידי חזרה ונמצא

המכירה והפיסול חל למפרע וזהו ברור. ואמור מעתה דקושיית התוס' הנ"ל ממילא סרה. דזה תינת בעלמא דליכא רק חד ספק שמא יבוא לידו חזרה משא"כ כאן דאיכא ספק ספקא. ספק שמא לא מכרו כלל. וספק שמא לא יבוא חזרה אליו ולספק ספיקא לא חיישינן דזהו מיעוט דמיעוטא דאפילו ר"מ לא חייש בזה (ואולי יש להעמיס זה בתירוצם של התוס' במה שתירצו די"ל דלא שכית) כנלע"ד.

הכ' יעקב גארדאז אבד"ק בארנעמאומ.

למ.

במס' ברכות ו': בשעה שהקב"ה בא לביהכנ"ס ולא מצא בה עשרה מיד כועס כו' ע"ש. ויש לדייק הלא בכל יום טרם שבאו העשרה ראשונים ליכא עשרה עדיין ואיך יתכן שיכעוס בכל יום ע"ז. וביותר קשה לפ"מ דאמרינן בגמרא הנ"ל ע"א עשרה קדמה שכינה ואתי' תלתא עד דיתבי ר"ל דבמקום שבאין עשרה אנשים מישראל לדבר שבקדושה קדמה שכינה לפניהם ואתי' וא"כ כשעתידין לבוא לכאן עשרה לביהכנ"ס ממילא קדם כביכול ואתי' ואז עדיין ליכא עשרה ומפ"מ כועס מיד? וי"ל בזה דאמרינן בגמ' הנ"ל דף ז'. אמר לו הקב"ה למשה פני ילכו והניחותי לך המתן עד שיעבור פנים של זעם ואניח לך. ויל"ד הלא זעמו של הקב"ה הוא אך רגע וא"כ הי' יכול להתפלל ולבקש רחמים עד זו הרגע וכשתבוא הרגע יכול להפסיק רגע א' אם ימשכה תפלתו יותר, א"ו מוכרחים לומר לפי"ז שאחר הזעם הוא יותר עת רצון מקודם הזעם, וכעין זה איתא באלשיך פ' בראשית עה"פ ויאמר ה' אמתה את האדם שביותר שהקב"ה מפליג לדבר. הוא מטיל כעסו בדיבור, וזה פירוש הפסוק וינחם ה' על הרעה אשר דיבר. לעשות לעמו מכח שדיבר לפיכך וינחם ע"ש, נמצא דאחר הכעס הוא יותר עת רצון מקודם הזעם ובשביל זה אמר לו הקב"ה המתן עד שיעבור פנים של זעם ואניח לך, ובזה נ"ל דזה כונת הגמ' הנ"ל כיון שבא הקב"ה לביהכנ"ס (ולא הי' עדיין עשרה) וא"כ קדם

כביכול ואתי' א"כ סימן שעתידין לבוא תיכף עשרה לכאן כיון שקדמה שכינה ואתי' לפיכך "מיד" כועס ר"ל שכועס תיכף קודם שיבואו העשרה כדי שיעבור פנים של זעם, ובעת שיבואו העשרה להתפלל יהי' אז כבר אחר שיעבור הזעם ויהי' להם עת רצון ורחמים.

יחיאל מיכל גאלדברג החופה"ק ראדום.

מ.

(סוף מחוברת ג' ד' שנה ד' אות ל"א).

ובאמת גדולי המשפטים אשר מות וחיים של כמה בני אדם ביד השופט נחתכין ע"פ זאת החכמה. חכמת הנפש. כי אמנם פני האיש וביחוד עיניו הם ראי מלוטש ואספקלריא מאירה לראות במו כל מדותיו המוסריים וכחות נפשו הפנימיים ומצוים עליו במפניע מה לעשות ומה לחדול וע"פ פקודתם יכוון כל דרכיו בחיים, ולא נשגה אם נאמר כי פני האדם בכלל הם עדים נאמנים שנוכל לסמוך עליהם לדון ע"פ דין כל נאשם העומד לפני המשפט. והנה זאת החכמה הנפלאה חכמת הנפש לא צמצמה כחותיה וסגילותיה באופן שרק בפני האדם ועיניו נובל לגלות תעלומותיה החכמה ההיא פורה לנו למודים רחבים מני ים והאצילה מהודה על נושאי דגלה כי יצטיינו בה באופנים ודרכים שונים, אם יודמן למשל פסיכאלוג אצל חומה בצורה ובעד חור יושיט לו האדם העומד מאחורי הכותל את ידו, יכיר תיכף מי הוא זה העומד אחר כתלנו. אך יביט על שרטוטי וקוי על צבע וגודל פסת היד. ויכיר כרגע אם הוא זכר או נקבה וישפוט מיד אם הוא צעיר או זקן אם הוא בעל מלאכה גנר רצען וכדומה או סוחר או רב, אם הוא איש בריא אולם או ידוע חולי, עני או עשיר צדיק או רשע, בעל יסורים או מפונק מנוער. חכמי הנפש המצוינים גאוני הרוח יגידו לנו כי לא רק הקוים והשרטוטים החרוצים והקמטים שבפני איש יורנו בינה להשכיל תכונתו והלך נפשו, אך גם מראה וצבעי אור פניו יגידו לנו מן התעלומות הטמונים בחבו חליפת

הנונים והצבעים שבפני הנאשם מסומקא לחורא ומחורא לסומקא בעמדו לפני כס המשפט לא פעם האירו חשכת ספקות רבות אשר העבירו שמי מעשיו וע"פ הוציאו השופטים משפטו לשבט או לחסד באופן שתחת כל חוקרי ודורשי דבר המשפט עלה בתהו הצליחו ע"י הכרת חליפת והשתנות צבעי עור פני הנאשם, להוציא כאור נגה המשפט האמתי, גם חק זה בתורת הנפש הוא אמת והשפעתו רבה על תורת המשפטים, כי רבות פעמים יקרה שיספר איש מאורע שראו עיניו או מה ששמע מאחרים לפני חבורת אנשים, והמאורע הזה הוא מורכב מענינים שונים וכל אחד יתפעל מענין אחר שבאותו המאורע, כי מה שיעורר השתוממות אצל אחד יהי אצל השני דבר פשוט ולא יתעורר ממנו כלום והשנוי הזה יבוא מהבדל התכונות של אלו האנשים, ובאופן זה השתמש האמלט להוציא האמת אם דודו הרג את אביו כי תאר מחזה כזה על במת החזיון, ובין הנאספים לראות את המחזה היה גם דודו והביט בפניו בעת המשחק לראות איזה התפעלות יעשה על נפשו, כנודע לקוראי חזיונות שקספר, ובאופן זה ישתמשו גם היום כל חוקרי ודורשי דבר אמת למצא את האיש אשר נפך עליו החשד של איזה רצח ושוד, הדדקטיב האומן עומד בחבורת אנשים ומספר לפניהם מעשה הרצח והגזל ומתבונן בפני השומעים ועל העויותיהם והתפעלות נפשו של כל או"א יצליח לפעמים להוציא על דרך זה תעלומות לאור, יחס הפסיכולוגי והשפעתה על תורת המשפטים רבה איפו מאוד, ומה נעימים דברי החוזה בן אמוץ שהצבנו בראש מאמרנו זה, על החוסר אשר יצא מנזע ישי "ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה ובכח זה ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ" וכמה צודקים מליצת חכמי המדרש שהזכרנו, שני דברים בידו של הקב"ה הנפש והדין, כי הקשר האמיץ בין הנפש והדין והשפעתם רבה וע"ז כי בכחי הנפש אשר נטע היוצר באדם יוכל להשכיל ולהוציא לאור כל דין ומשפט לאמתו, אמר הקב"ה הנפש והדין נתונים בידי

שמרו את הדין ואשמר את נפשותיכם, כי לא לחנם נתתי בכם את הנפש, רק להשתמש עם כחותיה להוציא תעלומות לאור, ידעו איפו איך להשתמש עם המתנה הטובה שנתתי לכם הנפש.

שמואל שוועמער, יאסי.

מא.

דרוש לנשואין.

וילך עשו ויקח את מחלת וגו'. וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה? אלא מכאן שמחלו לו עונותיו, כדאמרינן שלשה מוחלים להם עונותיהם: מלך ונשיא וחתן, (ירושלמי).

דברי חכמים צריכים הבנה ובאור, מילא מה שמוחלין למלך עונותיו יכולים אנחנו להבין, בהיסתוריה יסופר כי מלך אחד לקח הכתר בידו ואמר: כתר, כתר, לו ראה האדם את כל הצרות והמכאובים הכרוכים בכך ומסובבים מחמתך אז גם אם מצאך באשפך לא היה מרים אותך, וזה שבא ונטל על עצמו עול ואחריות כבדים וקשים כמלוכה ראוי הוא שימחלו לו עונותיו, ונשיא גם אותו יכולים אנו להבין, הנסיון היומי יורנו כמה סבלנות ועוז דרוש לנשיא העדה שיוכל לעמוד כנגד כל הדעות ולהתהלך כנגד הרוחות המשונות כל כך המנשבות בעדה, ועינינו רואות כי אי אפשר לצאת ידי הבריות ולא כבוד והדר ינחלו הנשיאים מהעם כי אם בוז וקלון, כלמות ורוק, חרפה וקללה. וכבר המליצו "וכל מי שעוסקים בצרכי צבור באמונה — המב"ה... ישלם שכרם", כי ההמון לא כנמולס ישובו להם, ותהי להם להפך, כי יחרפום ויקללום, וזה שמקבל על עצמו להיות נשיא ולהנהיג את העדה, למרות כל זאת, רק מאהבתו וחמלתו לאחיו לו ואתה מחולת עונותיו, אבל חתן זה שנותנים לו אשה חדשה ונרן כסף ומתנות יקרות למה זה ימחלו לו עו ד עונותיו?

זמן ומקום, שני המושגים היותר אלימנטריים שעליהם נבנו

ונוסדות כל מחשבותנו, דבורנו, מעשנו ועסקנו, הם, לפי דעת הפלוסופים, בלתי ריאליים ובלתי נמצאים באמת, הם רק ילוּדי דמיוננו וחזיונות נפשנו, אבל איך שיהיה הן כלנו נפעלים משינויי הזמן והמקום, בכל עת שבא לידי ההזדמנות לעבור ממדינה למדינה בעת רגלי עומדות על הגבול ואני מתחיל להכנס במדינה החדשה, אני מרגיש התחדשות בנפשי פנימה, לבי סוער והומה, וכל נימי נשמתי כמו מזדעזעים ודופקים בחזקה. כן בעמדי על סוף זמן חדש, ערבי שבתות, ערבי ימים טובים, ומה גם ערב ראש השנה אז סערת הלב וזעזוע הנפש גדולים וחזקים, כל יצורי גווי כמו מתחדשים ואני מרגיש כאלו רוח חדש הוערה עלי ממרומים ואור פנימי זורח בלבי פנימה.

וביום החופה שהוא משמש מעבר וגבול בין חיי החרות והחופש, ובין חיי השעבוד, בין תקופת הזהב שבה האדם חי כצפור דרור ובין אותה התקופה הקשה המלאה אחריות וחובות אין-סוף, תקופת חיי המשפחה, ביום זה גדולה מאד ההתעוררות בלב האדם, לו היה בידינו משקפים להביט אל הנעשה מבעד למסך החמרי, אז וראינו את החתן כלו רועד וזוחל, מפרפר וסוער. ביום זה ההרגשה הפנימית שבאדם עושה לה מעצמה מין חשבון הנפש, היא מסכמת את העבר ומתכוונת להכנס בלב חדש ובפנים חדשות אל התקופה החדשה. לא על פי חוב ותקון חצוני לבד, הותקן יום זה לתענית ולאמירת הודוי הגדולה של יום-הכפורים, כי אם גם וביחוד על פי ההרגשה עצמות פנימית, על פי חזיון הנפש והבנת הלב עצמם.

ההתחדשות הפנימית משפיעה הרבה על האדם, על ידה הוא נהפך והיה לאיש אחר. הוא עוזב הרבה הרבה ממנהגיו, מדרכיו, תהלוכותיו מאו, ומכון ארחות חייו על פי תורה חדשה, ואידיאל יותר רם וגשא הוא לו מעכשו נר לרגלו ואור לנתיבותיו. אם חכמי התלמוד היה להם העוז לאמר: גר שנתנייר כקמן שנולד דמי, בסת

ידעו והבינו יותר נכון: חדרו לתוך תוכו של נשמתו של אדם זה המקבל עליו דת חדש וראו כי הוא באמת אדם חדש, כאלו זה עתה נולד . . . וכל חשבונותיו הנפשיים, הישנים לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו עוד על לבו.

כן גם החתן, התחדשות נפשו ורוחו ביום חופתו הם כל כך חשובים ועצומים, עד שנחשב מעתה כיציר חדש, כולד שזה עתה פקח את עיניו, וכל עונותיו בתקופת חייו הקודמת, נמחלו ונסלחו כאלו לא היו ולא נעשו על ידו כלל.

מתתי' יחזקאל גוטמאן רב בהושי.

מב

העתקה מכ"י אמו"ר הרת"ג המפורסם ר' ישראל אברהם זללה"ה פארמונאל.

יו"ד סי' ק"ב ס"ד בהג"ה כל איסור שלא הי' ניכר קודם שנתערב הוא בטל אעפ"י שהוא דבר שיל"מ ועיין בכו"פ ופמ"ג ז"ל שהקשו מהא דמעילה באומר פרוטה בכיס זה הקדש דמטבע לא בטיל אי משום דהוי דשיל"מ אמאי הא לא הוכר האיסור מעולם יעו"ש ולפעד"נ לחלק בין היכי דהאיסור הוא מצד עצמו אסור ובין היכי דתלוי ביד האדם לאסור דלכאורה האי מילתא טעמא בעי לחלק בין היכי שהיו ניכר מקודם או אם לא הי' ניכר וע"כ הטעם דאם האיסור הי' ניכר מקודם והוקבע עליו שם איסור ואז שייך לדון עליו משום דבר חשוב או משום שיל"מ דפשיטא דעל דבר היתר אין שייך לדון דמה נ"מ לן מזה רק על דבר איסור שייך לדון עליו דהוא דבר חשוב או שיל"מ וא"כ אם נתערב אח"כ בהיתר לא בטל דהא קנה לו שם איסור מקודם שנתערב ואין כח אח"כ בהיתר לבטלו משא"כ אם לא קנה לו שם איסור בפ"ע רק שנתערב מתחלה בהיתר בזה אף אם יאסר אח"כ אין כח באיסור כזה להתגבר על ההיתר ולאסור על ידו את ההיתר כיון שההיתר קדמו בתערובתו והי' ניכר מקודם שבא

האיסור אליו והאיסור לא קנה לו עדיין שום שם איסור מקודם וגם לא דנו עליו שום שם ד"ח או יל"מ ולכך יש כח בהיתר להתגבר עליו ולבטלו, ובוזה מובן היטב סברת רבינו משולם שבמרדכי פרק הזרוע לענין יבמה שרקקה דם דהחליצה כשרה שא"א בלא צחצוחי רוק ולא אמרינן דבטל המעט רוק בדם משום דדבר שתהלת ביאתו לעולם ע"י תערובת לא שייך ביטול יעוין באחרונים שהקשו דברי המרדכי אהרדי ותרצו הרבה מהם דהטעם משום שגם ההיתר לא הי' ניכר יעו"ש וזה מוכח הסברא שכתבתי דעיקר הטעם משום שההיתר קדם והאיסור לא הי' ניכר עדיין אין כח אח"כ באיסור כזה לאסור וההיתר מתגבר עליו ומבטלו וזה דוקא באיסור שהוא מצד עצמו אסור אבל באיסור שמעצמו הוא ג"כ היתר רק שהאדם אסרו כיון שתמיד תלוי ביד האדם לאסרו אין לחלק בין הוכר קודם שנתערב או לא דמאי אולמי' בההיתר יותר מן האיסור דהא האיסור הי' ג"כ היתר וגם עכשיו לא נשתנה לאיסור מצד עצמו רק מכח האדם והרי הוא יכול לאסור עליו גם את ההיתר שנתערב בו ויהיו ג"כ אסור כמו איסור זה (ולכן היתר קלוש וחלוש הוא לענין איסור זה ולא חזק כ"כ כמו היתר נגד איסור אחר שמעצמו אסור) ולכן אין כח בהיתר יותר מהאיסור ולכך איסור כזה לא בטל אף בלא הוכר מקודם, (ועיין במק"ח סימן תמ"ז סק"ח בביאורים שדבריו תמוהין מאד ולמ"ש אולי יש מקום לדבריו), וסברא זו לדעתי היא ברורה וישרה ודומה קצת לסברת הר"ן ז"ל שהסביר בטעם דשיל"מ דלא בטיל במינו יעו"ש (יעוין בט"ז ז"ל סק"ה ותבין וי"ל ג"כ לפי"ז שדומה קצת בסברא לדם הפר ודם השעיר שעיקר הטעם דלא בטל משום שדומה זה לזה ושניהם כשרים לזריקה ולכן אינו מחליש את חבריו אדרבא מחזקו כמ"ש כ"ה הר"ן ז"ל וה"ג י"ל ששניהם דומים ושניהם ראויים ליאסר זה כמו זה ולכן אין כח בהיתר כזה להחליש את האיסור הדומה לו, (הגהת בגו המעתיק) ובסברא זו יש לתרץ

עוד כמה פקפוקים בדברי המרדכי הנ"ל מה שפקפקו האחרונים בזה, ע"כ העתקה.

המעתיק בנו אליעזר זוסיא פארמינאל מסקאליען בסרביא.

מג.

בפ' קרח ברש"י וקרח שפקח ה' מה ראה לשמות זה עינו הטעתו ונ"ל לומר בזה עפ"י המדרש דע"י פרשת ציצית טעה, והנה ראיתי במפורשים מקשים מדוע בפרשת ציצית כתיב מתחילה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אשר לכאורה קשה הלא בחז"ל איתא דעינא ולבא תרי סרסורי דעבירה דהעין תמיד בעבירה קודם ללב דע"י שהעין רואה הלב חומד וא"כ הו"ל לכתוב בתחילה אחרי עיניכם ואח"כ אחרי לבבכם וחילוק גדול יש בין זה לזה דאם נכתב בתחילה העין נוכל לומר שהוא בדרך ציווי לכל אדם כי העין הוא ברשותו של אדם ונוכל לצות עלי' ומשא"כ אם נכתב בתחילה הלב בע"כ דאין הוא ציווי כי אין הלב ברשותו של כל אדם רק לגבי צדיקים אמרו חז"ל לבם ברשותם, רק הוא הבטחה טובה שהקב"ה יבטיח לנו דע"י מצות ציצית יפעול עלינו ברם בדרך סגולי שלא נסור אחרי הלב והעין משום דחז"ל שהתכלת דומה לים וים לרקיע וגו' וע"י שישו' לנגד פניו את השי"ת ומחרידתו מפניו יסיר מעליו את רתיחות דמו אשר הוא בא מן הלב אשר הוא מקור כל התאות רעות שבעולם כי כך אמרו חז"ל חרדה מסלקת הדמים, ובכדי לידע הפירוש הנכון של הפסוק ולא תתורו הנ"ל החכים קרח וקיבץ ר"נ איש והלבישן טליתות שכולן תכלת ובאו ושאלו למשה טלית זו פטורה או חייבת בציצית כי באמת אם נאמר דהפסוק אינו בדרך ציווי ה' להיות טלית שכולו תכלת פטור הלא הוא כולו תכלת, וזאת יזכירו מהשי"ת, וכשראה שהשיב לו משה שחייבת, א"כ הוא בדרך ציווי וקשה לו מדוע כתיב אחרי עיניכם לבסוף וז"ש רש"י עינו הטעתו מדוע כתב העין לבסוף ודו"ק.

הב' חיים צבי שאטלאנד מו"ץ דב' מאדין.

מד.

הערות שונות.

מענינא דפסח. המנ"א סי' תמ"ב סק"ט כ' מדכתב הטור דדבר המעמיד חשוב כמו בעין משמע דס"ל דאסור מדאורייתא ע"ש. וכ' "החק יעקב" שם ס"ק ט"ו: שאין דבריו מוכרחים; ומ"מ לא סתר דבריו. אחר זמן מצאתי לאמ"ו הרב הגאון רשכב"ג מהרמ"ם ז"ל בתשו' "חתם סופר" י"ד סי' פ"א כ' ג"כ דמשמע דאסור מדאורייתא. ואני העני ברעת תימה לי מכמה שנים איך אפשר לומר כן, והרי היא הלכה ברורה דגבינות העכו"ם אסורות רק מדרבנן, ואין חולק בזה, וקיי"ל הטעם משום שמעמידין אותן בעור קיבת שחיתתם, וכן הוא בפשיטות ביו"ד סי' קט"ו ס"ב, ואם איתא שדבר המעמיד אסור מדאורייתא, גם גבינות העכו"ם לתסרי מדאורייתא ודו"ק.

מענינא דתפלת החג, בתשובת נודע ביהודא תנינא א"ח שאלה קכ"ז כ' וז"ל: וכן במוסף לר"ה אין לומר רק מלבד עולת החדש ולא יותר, אבל המסיימים ועולת התמיד אינו נכון, שכבר אמרו "ושני תמידים כהלכתם", ודלא כרמ"א בסי' תקצ"א שנמשך אחר בעל תה"ד עכ"ל ע"ש, וכונתו משום דקשה אטו שלשה תמידין יש והנה באמת אין קושיתו קושיא כ"כ; שכבר הרגיש בזה בתה"ד ויישב בטוב שכן כ' בתשו' סי' קמ"ג וז"ל: וא"כ נ' דשפיר טפי לומר מלבד עולת החדש אחר ומנחתם דאי אמרו קודם א"כ כשמסיים ועולת התמיד וכו' הרי הזכיר שני תמידין כפירש"י בחומש; ואם יזכיר אח"כ שני תמידין כהלכתם הזכרה שלא לצורך היא; אבל כשיאמר תחלה ומנחתם אעפ"י שמסיים בה ושני תמידין אין קפידא אם שוב יזכיר ועולת התמיד, דקרא ככתיבתו הוא מזכיר, ואין ראוי לדלג מקצתו, אבל ומנחתם ונסכיהם נוסח חכמים הוא ואין ראוי לכפול עכ"ל, וכ"כ בפסקיו סי' קי"ז ע"ש, ובאמת לא נעלם זה מהנו"ב ועיקר קושיתו על הרמ"א סי' תקצ"א שנוסחא שלו מתחילה "מלבד

עולת החדש וכו' ואח"כ ומנחתם וכו' וכ"כ להרי' בדגול מרבבה שם
 וז"ל: ורמ"א שנמשך אחר התה"ד הי' לו להקדים ומנחתם וכו' ושני
 תמידין כהלכתם קודם פסוק מלבד עולת החדש עכ"ל עש"ה ודו"ק.
 וכיון שכן לענ"ד ק' יותר: דמזה"ר מ שמע דמי שמקדים פסוק מלבד
 עולת החדש אל ומנחתם צריך לדלג תיבות ושני תמידים שאינו כ"א
 נוסח חכמים וכ"ה בפסקים להדיא. וא"כ אין יתכן נוסח התפלה בי"ט
 או ר"ח שחל בשבת או בשבת חוה"מ שאומרים תחלה "עולת שבת
 בשבתו ועל עולת התמיד" וגו' ואח"כ ומנחתם ושני תמידים וכו'
 וק' אטו שלשה תמידים יש? וכאן שאמר הפסוק תחלה אף לתה"ד
 ההכרח להשמיט ושני תמידים שאינו כ"א נוסח חכמים! וחידוש
 גדול בעיני על תה"ד ונו"ב גאוגי עולם איך לא שמו לב כ"א אל
 הנוסח בר"ה?

הק' יהושע שו"ב ביעדיניין בסרביא.

ברכת מז"ט

אברך בברכת מז"ט את כבוד ידידי הרב הנאון המפורסם כו'
 וכו' כש"ת מו"ה ישעי' יוסף מארגנאלין שליט"א בעהמח"ס דרושי
 מהרש"ם שהיו אב"ד בחברה תפארת ישעי' בנויארק, ליום העלותו
 על כסא הרבנות בביהכנ"ס חברה תורה אנשי חסד בק' ברוקלין
 יהא רעווא שיהי' בשעטומ"צ ויוכה לנהל את עדתו על מי מנוחות
 בשלום ובשלוח בהשקט ובבטח לאריכת ימים ושנים טובים, כעתירת
 ידידו המברבו בלונ"ח

העורר.

נמצא למכירה "גלוי דעת" על הל' ס' פות סמוכות"ק הגאון
מברעזאן זצ"ל מחירו דולר אחד וחצי, בקרוב יוגמר שו"ת מהרש"ם
חלק חמישי מחירו דולר אחד וכל הקודם זכה. הכתבת לנכד המחבר :
Rabin M. Feldmann DRAGOMIREȘTI Maromoros Romania.

כרם הצבי עה"ת חלק שני והוא אוצר נחמד מלא תדושי הלכות
ואגדות ודרושים הרבה לכל עניני החיים חקרי קדמוניות
ואוצר מדעים מאת הרה"ג המפורסם צבי הירש פערבער רב ראשי
לאגודת בתי כנסיות "חסד ואמת" דק' לונדון.

שו"ת בית יחזקאל וגם איזה חדושים פלפולים והערות בסוגיות
הש"ס ושש"ע מהרה"ג צבי יחזקאל מיכלזאהן
אבד"ק פלונסק וכעת בועד הרבנים דק' ווארשא.
פינות הבית כולל חדושים פלפולים והערות בסוגיות הש"ס ושש"ע
וגם איזה שו"ת מהרה"ג הנ"ל.

ראה זה חדש אשר לא היה לעולמים י"ל תורתו של הרה"ג
הקדוש המפורסם בעל ההפלאה והמקנה בפירושו על
ספר תהלים בחבור מיוחד בשם "פנים יפות" כפי' עה"ת, וחיבור
לטהור עוד פי' "לקוטי אורות" מאת אחיו הנה"ק רבי ר' שמעלקי זצ"ל
אבד"ק ניקלשבורג ולקוטי אמרים נעימים מאת גאוני הדור. הספר
מחזיק 400 עמודים בקירוב על נייר רענאל מחיר 4 זהובים מכורך
נאה 5 זהובים בחו"ל 60 סענט מכורך 75 סענט העקועמפלי מועטים
וכל הקודם זכה להשיגו אצל המו"ל המאסף והמסדר
Rabin P. Finkelstein FALENICA Z. Warszawa.

ספר ברורי המדות והשיעורין מבאר השיטות בכל המדות
והמשקולות והזמנים והשיעורין
התלויים בהם שבאו בש"ס ובפוסקים ראשונים ואחרונים וכמה הם
ע"פ המדות הנוהגים בזמננו ומסודרים ע"פ סדר אי"ב ובסוף הם' ב'
לוחות עד סוף אלף הששי, להשיגו אצל המחבר
Klein Maijer SATORALJA-UJHELY. Munkácsi u. 13. Ungaria
ובסלאוואקאי : Klein Sámuel Schechter Moldova Com. Abauj.

החלום ופתרונו מהרה"ג מנחם נחום פריעדמאן משטיפאנעשט.
מס' אבות עם פירוש מן מהנ"ל שלשה חלקים על ג' פרקים.

אפיריון קובץ לדרוש ולעניני ישראל סבא יו"ל ע"י הרב דר' שמואל
מיללער שנה שלישית קובץ רביעי מחירו שני דולר לשנה.

Apiryon Room 206 Flagg Bldg. Yonkers, N. Y. America

אחרונים לולבים והדסים

liefert zu billigsten Preisen

IGNAZIO RATH Postfach 405 Trieste. Centro (Italia)

הנני להודיע להמחברים והמו"ל הנכבדים, שהגדלתי והרחבתי את

בית דפוס

בחמשה מכוונות גדולות ויצקתי לי מכל מיני אותיות מרובעות עם נקודות
ובלי נקודות, ומכל מיני אותיות רש"י, והכל נדפס בבית דפוס רק על אותיות
חדשות. גם הגדלתי את

בית יציבת האותיות (שריפטניעסמערריא)

ואוכל לצקת כל מיני אותיות מינים ממינים שונים, גם אוכל לעשות פלאטען
מכל ספר. נספך על זה הוספתי עוד

בית חרושת לכריכת ספרים

עם מכוונות הנצרכים, ואוכל לכוון הספרים בכל מיני כריכה בכתב יד, נמוך סאד
כריכה חזקה מסוארה מוזהבת ומהודרה. גם הפועלים מומחים איש איש על
עבודתו. עד שבאתי ב"ה במצב הכי ערב שיש לאל ידי לגמור שני בויגען ספר
מדי יום ביומו. ולשלחם עד"ו שההוצאות המשלוח לא יהי רק מעוטא דמעותא
והכל על מקומו, יבא בשלום לבטח. הלוקחים ישבעו רצון באופן היותר טוב.

הפ' יעקב ווידער המדפיס

Jacob Wider SEINI (Szimerváralya) Com: Sătmár Romania.